

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Mgr. Anna Nerglová

NÁRODNÍ DIGITÁLNÍ KNIHOVNY V EVROPĚ
SOUČASNÝ STAV A TRENDY VÝVOJE

Rigorózní práce

Konzultant rigorózní práce PhDr. Eva Bratková

Praha 2009-03-25

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma *Národní digitální knihovny v Evropě : současný stav a trendy vývoje* zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.“

V Praze, 25. března 2009

.....

podpis rigorózanta

Identifikační záznam

NERGLOVÁ, Anna. *Národní digitální knihovny v Evropě : současný stav a trendy vývoje [National digital libraries in Europe : current situation and trends]*. Praha, 2009. 123 s., xxiii s. příl. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2009. Konzultant rigorózní práce PhDr. Eva Bratková.

Abstrakt

Tématem práce jsou moderní služby národních knihoven v oblasti uchovávání a zpřístupňování digitálních dokumentů v Evropě.

Hlavní pozornost je věnována vytváření tzv. „národních digitálních knihoven“, jejichž posláním je zpřístupnit uživatelům národních knihoven národní kulturní dědictví v elektronické podobě.

Práce se v úvodní části věnuje teoretickým základům těchto aktivit, které jsou zakotveny v řadě dokumentů Evropské unie vedoucích k podpoře evropské informační společnosti (http://ec.europa.eu/information_society/index_en.htm). Dále jsou zde popsány realizované projekty a výzkumy probíhající v evropském prostoru za podpory Evropské unie. Důraz je kladen na projekty *TEL (The European Library)* a *EDL (European Digital Library)*, jejichž výstupem jsou *Evropská knihovna* (<http://www.theeuropeanlibrary.org>) a *Europeana* (<http://www.europeana.eu>).

Poslední kapitola práce je věnována popisu a zhodnocení současných aktivit vybraných evropských národních knihoven v oblasti budování „národních digitálních knihoven“.

Klíčová slova

Digitalizace, digitální informační zdroje, digitální knihovny, digitální repozitáře, důvěryhodná digitální úložiště, elektronické zdroje, Evropská unie, národní digitální knihovny, národní knihovny, online zdroje, Europeana.

Obsah

<u>PŘEDMLUVA</u>	<u>8</u>
<u>1 ÚVOD</u>	<u>11</u>
1.1 Z HISTORIE	11
1.2 PRACOVNÍ VYMEZENÍ TERMINOLOGIE	13
1.1.1 Termín „digitální knihovna“ (digital library)	13
1.1.2 Termín „hybridní knihovna“ (hybrid library)	14
1.1.3 Termín „knihovní portál“ (library portal)	15
1.1.4 Termín „národní digitální knihovna“ (national digital library)	15
1.1.5 Termín „důvěryhodné digitální úložiště“ (trusted digital repository)	16
<u>2 INICIATIVY EVROPSKÉ UNIE</u>	<u>17</u>
2.1 i2010: EVROPSKÁ INFORMAČNÍ SPOLEČNOST PRO RŮST A ZAMĚSTNANOST	17
2.2 i2010: DIGITÁLNÍ KNIHOVNY	18
1.1.6 Evropské kulturní dědictví online	19
1.1.7 Digitalizace	19
1.1.8 Online dostupnost	20
1.1.9 Uchovávání digitálního obsahu	21
<u>3 EVROPSKÉ PROGRAMY A PROJEKTY</u>	<u>22</u>
3.1 FINANCOVÁNÍ	22
3.2 PROJEKTY	23
1.1.10 CASPAR	23
1.1.11 PLANETS	24
1.1.12 DPE	24
1.1.13 EDL	25
1.1.14 EDLnet	27
1.1.15 EDLocal	27
1.1.16 TELplus	29
1.1.17 České národní projekty	29
3.3 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY	32
<u>4 DLOUHODOBÉ UCHOVÁVÁNÍ DIGITÁLNÍCH DOKUMENTŮ</u>	<u>34</u>

4.1	STANDARDY.....	35
4.2	DŮVĚRYHODNÉ DIGITÁLNÍ ÚLOŽIŠTĚ.....	36
4.3	NÁSTROJE PRO AUDIT A CERTIFIKACI DŮVĚRYHODNÝCH DIGITÁLNÍCH ÚLOŽIŠŤ.....	37
4.4	REFERENČNÍ MODEL OAIS.....	38
4.5	SYSTÉMY PRO PROVOZ DIGITÁLNÍHO ÚLOŽIŠTĚ.....	41
1.1.18	Komerční systémy	41
1.1.19	Open source systémy.....	42
5	VYBRANÉ „NÁRODNÍ DIGITÁLNÍ KNIHOVNY“ NA PORTÁLECH EVROPSKÝCH NÁRODNÍCH KNIHOVEN	45
5.1	PORTÁL „EUROPEANA“.....	45
1.1.20	Nabídka služeb na Europeaně.....	49
1.1.21	Vyhledávání na Europeaně.....	50
5.2	PORTÁL „EVROPSKÁ KNIHOVNA“ (THE EUROPEAN LIBRARY)	52
1.1.22	Národní knihovny v Evropské knihovně.....	54
1.1.23	Technické řešení Evropské knihovny.....	55
1.1.24	Vyhledávání v Evropské knihovně.....	56
1.1.25	Novinky na portálu Evropská knihovna.....	58
5.3	VYBRANÉ EVROPSKÉ „NÁRODNÍ DIGITÁLNÍ KNIHOVNY“	59
1.1.26	Belgie	60
1.1.27	Česká republika.....	61
1.1.28	Dánsko.....	63
1.1.29	Estonsko.....	64
1.1.30	Finsko.....	66
1.1.31	Francie.....	68
1.1.32	Chorvatsko.....	70
1.1.33	Irsko.....	72
1.1.34	Island.....	73
1.1.35	Itálie (Florencie).....	75
1.1.36	Itálie (Řím).....	76
1.1.37	Lotyšsko.....	77

1.1.38 Lucembursko.....	78
1.1.39 Maďarsko.....	79
1.1.40 Německo.....	81
1.1.41 Nizozemsko.....	82
1.1.42 Norsko.....	84
1.1.43 Polsko.....	85
1.1.44 Portugalsko.....	87
1.1.45 Rakousko.....	87
1.1.46 Rusko (Moskva).....	90
1.1.47 Řecko.....	91
1.1.48 Slovensko.....	92
1.1.49 Slovinsko.....	93
1.1.50 Srbsko.....	94
1.1.51 Španělsko.....	96
1.1.52 Švédsko.....	97
1.1.53 Švýcarsko.....	97
1.1.54 Velká Británie.....	99
5.4 SHRNUTÍ.....	101
6 ZÁVĚR.....	106
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	109
SEZNAM ZKRATEK.....	117
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ V TEXTU.....	121
SEZNAM PŘÍLOH.....	124
PŘÍLOHY.....	I

Předmluva

Tato rigiprózní práce zabývající se tématem vytváření „národních digitálních knihoven“ v Evropě je rozšířením a doplněním diplomové práce, kterou jsem pod stejným názvem obhájila v minulém roce na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy [NERGLOVÁ, 2007]. Na základě doporučení obsažených v posudcích vedoucího a oponenta diplomové práce jsem se rozhodla na tuto diplomovou práci navázat, aktualizovat ji a doplnit o informace, které se v diplomové práci na základě mnou stanovených omezení neobjevily.

Výběr tématu byl ovlivněn mojí činností v oddělení technické podpory v Národní knihovně České republiky, kde jsem se v rámci projektu *DigitalPreservationEurope* podílela na vypracovávání metodických materiálů pro tento projekt. Jejich součástí byl i dotazníkový průzkum, který je v mé práci také zmíněn. Budování „národních digitálních knihoven“ je v současnosti v Evropě velmi aktuálním tématem. V rámci těchto digitálních knihoven je nutné řešit nejen otázku digitalizace národního kulturního dědictví na tradičních nosičích, ale i uchovávání národního kulturního dědictví, které vzniklo již v elektronické podobě, tak, aby digitální dokumenty byly v maximální míře uchovávány a zpřístupňovány současným i budoucím uživatelům. Toto vše je také potřeba řešit v kontextu vznikajících celoevropských iniciativ tak, aby zpřístupňované digitální zdroje odpovídaly evropským či mezinárodním standardům a bylo tak umožněno jejich společné zpřístupnění pomocí nadstavbových webových služeb.

Cílem práce bylo zjistit, zda jednotlivé evropské národní knihovny zpřístupňují nějaký digitální obsah a jakým způsobem, co se skrývá pod pojmem „národní digitální knihovny“, jaké aktivity probíhají v této oblasti na národní a evropské úrovni a jsou-li výstupy z těchto aktivit úspěšné. Vycházela jsem zejména ze svých zkušeností získaných v rámci prací na evropském projektu *DigitalPreservationEurope*.

Východiskem pro první, teoretickou část byly dokumenty Evropské unie, které vytvářejí základ pro další aktivity evropských národních knihoven v této oblasti. V poslední části jsem provedla průzkum webových sídel jednotlivých evropských

národních knihoven, jehož cílem bylo zjistit, kolik národních knihoven zpřístupňuje digitální sbírky.

Ve své diplomové práci jsem se omezila na ty knihovny, které svým uživatelům nabízejí samostatný portál nazvaný „národní digitální knihovna“ či podobně (viz kapitola 1.2.4). Tím se ale do mého výzkumu nedostaly významné evropské národní knihovny, které disponují velkým množstvím digitálních zdrojů, jen proto, že služba umožňující jejich zpřístupnění není takto označena. Naopak některé knihovny portál nazvaný „národní digitální knihovna“ mají, ale ten uživatelům nenabízí ani jednotné rozhraní pro vyhledávání v databázích digitálních dokumentů.

Po zralé úvaze jsem se rozhodla diplomovou práci přepracovat a neomezovat výběr národních knihoven podle názvu nabízené služby, ale naopak zahrnout do průzkumu všechny knihovny, které jakýmkoli způsobem zpřístupňují tento typ zdrojů a účastní se projektu *Evropská knihovna*.

V úvodní části se rigorózní práce věnuje samotnému termínu „digitální knihovna“ a jeho pochopení a definování v kontextu v současné době velmi aktuálního tématu budování evropských národních digitálních knihoven. Cílem další části této práce je podchytit teoretické aspekty, jež vedly ke vzniku „Evropské digitální knihovny“. Jedná se především o řadu aktivit Evropské unie a jejích členských států.

Praktická část práce se věnuje popisu a analýze aktuálního stavu iniciativ jednotlivých národních knihoven v oblasti digitálních knihoven v evropském kontextu. Závěrečná část přináší shrnutí zjištěných faktů a zhodnocení současné úrovně aktivit v oblasti zpřístupnění digitálních zdrojů v Evropě.

Při psaní této rigorózní práce byla použita mimo jiné řada volně dostupných webových zdrojů a webových sídel jednotlivých národních i mezinárodních organizací či institucí. Z důvodu možného nadbytečného množství citovaných zdrojů v seznamu použité literatury a pro usnadnění práce s textem v digitální podobě jsou v této práci některé odkazy vřazovány přímo do textu a nejsou znovu uváděny v seznamu použité literatury. Webové adresy v textu jsou pro přehlednost uvedeny kurzívou.

Všechny názvy informačních zdrojů a jména korporací v této rigorózní práci jsou, je-li to možné, přeloženy do českého jazyka a následně je v kulatých závorkách uveden

název v originálním jazyce. Terminologie je také uváděna prioritně v českém jazyce a podle potřeby je doplněna také o ekvivalent v jazyce anglickém. Názvy informačních zdrojů (např. článků či webových sídel) a projektů jsou v textu pro přehlednost uvedeny kurzívou.

Pro citování dokumentů je v této práci využit tzv. Harvardský systém citování v souladu s normami ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Dokumenty v seznamu použité literatury tedy nejsou číslovány a jsou řazeny abecedně podle záhlaví. V textu rigorózní práce jsou pro citace s ohledem na lepší přehlednost užity hranaté závorky, ve kterých je uvedeno verzálkami jméno autora a rok vydání dokumentu, eventuálně údaj o stránkování. Další doplňující informace k textu jsou uváděny v poznámce pod čarou.

Celá práce je pro přehlednost rozčleněna do kapitol a podkapitol a obsahuje množství obrázků. V závěru práci doplňují seznamy použité literatury, zkratek, obrázků a grafů a samostatně číslované přílohy.

Za přínosné rady děkuji konzultantce této rigorózní práce PhDr. Evě Bratkové z Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

1 Úvod

Digitální (elektronické) zdroje se v současné době nesporně stávají nedílnou součástí našeho kulturního a intelektuálního dědictví. V této souvislosti se nejedná jen o zdroje vzniklé přímo v digitální podobě, ale i o původně tradiční materiály, které prošly procesem digitalizace a jsou dnes k dispozici také v podobě digitálních zdrojů, aby tak sloužily k uchování a zpřístupnění ohroženého kulturního dědictví. Bohužel, převod do digitální podoby ještě neznamená záchranu ohroženého dokumentu. Stejně tak vytvoření digitálního dokumentu ještě neznamená jeho zachování budoucím generacím a jeho volné zpřístupnění.

Naše dnešní „digitální paměť“ potřebuje neustálý dohled, a to ať už se jedná o uchovávání a zpřístupňování digitalizovaných dokumentů, či třeba archivaci a zpřístupnění online zdrojů. Jednotlivé země se snaží tyto problémy řešit v rámci svých paměťových institucí i různých komerčních iniciativ. Ve Spojených státech je tato oblast již zvládnuta poměrně kvalitně, v evropských státech však není zdaleka na takové úrovni.

Evropská unie proto již několik let podporuje výzkum i praktické činnosti v oblasti uchovávání digitálních dokumentů. Tyto iniciativy jsou podpořeny významnými evropskými dokumenty (*i2010: Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost* nebo *i2010: Digitální knihovny*), na něž navazuje řada dílčích projektů, které jsou spolufinancovány z prostředků Evropské unie. Cílem těchto iniciativ je vytvoření Evropské digitální knihovny, která by měla uchovávat a zpřístupňovat celoevropské kulturní a intelektuální dědictví nejen nám, ale i příštím generacím.

Komisařka pro informační společnost a média Viviane Redingová situaci komentuje slovy: „Bez kolektivní paměti nejsme nic a nemůžeme ničeho dosáhnout. Tato paměť určuje naši identitu a nepřetržitě ji využíváme ve vzdělávání, práci i volném čase“¹ [Evropská komise. 2005a].

1.1 Z historie

¹ Anglický originál: „Without a collective memory, we are nothing, and can achieve nothing. It defines our identity and we use it continuously for education, work and leisure.“

Vznik a rychlý rozvoj digitálních knihoven je podpořen nejen rapidním růstem publikovaných digitálních materiálů, ale i řadou digitalizačních projektů, které konvertují originální tradiční dokumenty do digitální podoby. Průkopníky v této oblasti byli například profesor na Massachusettském technologickém institutu (MIT), autor článku *Jak můžeme přemýšlet* Vannevar Bush [BUSH, 1945], který se mimo jiné proslavil svým imaginárním přístrojem Memex, na němž vlastně popsal dnes běžně užívanou technologii hypertextu, nebo Douglas Engelbart, který termín „hypertext“ uvedl v 60. letech 20. století do života. Nemůžeme také opomenout jméno Tim Bernes-Lee a jeho hypertextový projekt nazvaný World Wide Web z 80. let 20. století.

První světové projekty digitálních knihoven vznikaly začátkem 90. let 20. století především na americkém kontinentu. Mezi první aktivity této oblasti patřily projekty digitalizace časopiseckých článků, které byly vzápětí následovány dalšími digitalizačními projekty. V roce 1994 byla např. v USA zahájena čtyřletá iniciativa *DLI1 (Digital Library Initiative)*, na kterou v letech 1999–2004 navázal projekt *DLI2*. Lze říci, že oblast digitalizace tradičních dokumentů je v současné době velmi kvalitně pokryta a její výsledky lze vysledovat na řadě úspěšných evropských i mezinárodních projektů. Patří mezi ně například projekt *Americká paměť (American Memory)* Kongresové knihovny v USA (<http://memory.loc.gov/>) nebo program UNESCO *Paměť světa (Memory of the World)*, (<http://portal.unesco.org/>), jehož součástí byl i český projekt *Memoriae Mundi Series Bohemica*².

Průkopníky a zároveň nejúspěšnějšími systémy digitálních knihoven a archivů však byly a jsou různé mezinárodními repozitáře elektronických tisků, které uchovávají a zpřístupňují odbornou a vědeckou digitální produkci a jsou založeny na principech *OAI (Open Archives Initiative)*, (<http://www.openarchives.org/>), např. *arXiv.org* (<http://arxiv.org/>), *cogPrints* (<http://cogprints.org/>) či pro obor informační věda a knihovnictví důležitý *E-LIS* (<http://eprints.rclis.org/>). V současné době je velmi úspěšný projekt Univerzity ve Waikato nazvaný *NZDL (New Zealand Digital Library)*, (<http://nzdl.sadl.uleth.ca/cgi-bin/library>) a řada dalších. Národní knihovny zatím stály poněkud stranou.

² Výstupem z projektu *Memoriae Mundi Series Bohemica* je mimo jiné fungující systém *Manuscriptorium* (viz kapitola 3.2.8).

Samotný termín „digitální knihovna“ se ale nachází již řadu let v centru pozornosti významných osobností oboru.

1.2 Pracovní vymezení terminologie

1.1.1 Termín „digitální knihovna“ (digital library)

Přesto, že se terminologie v oblasti digitálních knihoven vyvíjí již řadu let, nedá se ani dnes říci, že by byla zcela jednoznačná. Různá pojetí tohoto termínu vycházejí mimo jiné i z faktu, že autory definic jsou nejen odborníci z oblasti knihovnictví, ale především počítačové vědci, kteří mají jiný náhled na tuto problematiku než knihovníci. Jedná se v první řadě o pojem „knihovna“, jenž je knihovníky chápán nejčastěji jako organizace mající za cíl shromažďovat, zpracovávat a uchovávat sbírku informačních zdrojů, kterou zpřístupňuje svým uživatelům. Pro počítačové vědce je „knihovnou“ vlastně jakákoli databáze či utříděná sbírka informačních zdrojů.

Důležitým aspektem interpretace pojmu „digitální knihovna“ je také podíl digitálních zdrojů na jejím obsahu. V literatuře se objevují jak názory, že digitální knihovnou je taková knihovna, která obsahuje významné množství dostupných zdrojů v digitální podobě [BAWDEN, 1999, s. 186], tak názor, že digitální knihovnou je knihovna, ve které je dostupný nějaký digitální obsah a služby [MARCHIONINI, 1998].

Dále uvádím několik vybraných definic termínu digitální knihovna.

„Digitální knihovna je integrovaný systém zahrnující soubor elektronických informačních zdrojů a služeb umožňující získávání, zpracovávání, vyhledávání a využívání informací v tomto systému uložených. Digitální knihovny jsou zpřístupňovány prostřednictvím počítačových sítí. Účelem budování digitální knihovny je poskytnout uživatelům možnost jednotného přístupu k digitálním anebo digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích, uložených ve fondu knihovny.“ V rámci této definice jsou jako ekvivalenty tomuto termínu chápány pojmy **„elektronická knihovna“** a **„virtuální knihovna“**. Anglickými ekvivalenty jsou **„digital library“** a **„electronic library“** [CELBOVÁ, 2004].

Borgmanová ve svém článku *Co jsou to digitální knihovny* [BORGMAN, 1999, s. 234] uvádí 2 definice, které právě zohledňují oba výše zmiňované aspekty pohledu na pojem „digitální knihovna“.

Ve své první definici Borgmanová definuje digitální knihovny jako: „Soubor elektronických zdrojů a souvisejících technologických prostředků pro vytváření, vyhledávání a využívání informací. V tomto smyslu jsou rozšířením a zdokonalením systémů pro ukládání a vyhledávání informací, které pracují s daty na různých médiích (text, obrázky, zvuky; statické nebo dynamické obrazy) a existují v distribuovaných sítích. Obsah digitálních knihoven zahrnuje data, metadata, která popisují různé aspekty dat (např. reprezentace, autor, vlastník, práva), a metadata sestávající z odkazů a vazeb na další data nebo metadata uvnitř i vně digitální knihovny.“

Druhá definice pak zní: „Digitální knihovny jsou budovány, sbírány a organizovány skupinou (a pro skupinu) uživatelů a jejich funkční prostředky podporují informační potřeby této komunity. Probíhá zde interakce mezi jednotlivci i skupinami uživatelů s využitím dat, informací a znalostních zdrojů a systémů. V tomto smyslu jsou rozšířením, zdokonalením a integrací řady informačních institucí jako fyzických míst, kde jsou vybírány, sbírány, organizovány, uchovávány a zpřístupňovány informační zdroje. Mezi tyto informační instituce mimo jiné patří knihovny, muzea, archivy a školy.“

1.1.2 Termín „hybridní knihovna“ (hybrid library)

Převážně v evropské literatuře se také objevuje termín „**hybridní knihovna**“, který vystihuje integraci tradičních a digitálních knihoven s tradičními i elektronickými zdroji [OPPENHEIM, 1999, s. 100], což je jeden z důležitých aspektů právě při budování národních digitálních knihoven. Hybridní knihovna je termín, který dobře postihuje současné fungování nejen národních knihoven. Knihovny stále nabízejí klasické služby a zároveň svou nabídku rozšiřují o informační zdroje a služby v digitální (elektronické) podobě. Tento trend je dobře viditelný na webových stránkách jednotlivých národních knihoven.

Národní knihovny tímto reagují na technologické i společenské změny, které z jejich strany vyžadují stále více informací a služeb poskytovaných vzdáleným uživatelům

prostřednictvím sítě internet. Národní knihovny usilují o to, stát se „bránami“ k informacím a znalostem a to nejen v jejich tradiční podobě, jako tomu bylo dosud, ale i ke stále narůstajícímu množství informací digitálních. Zároveň je zpřístupnění digitálních zdrojů nutné i pro splnění jedné ze základních funkcí národních knihoven, kterou je uchovávání a zpřístupňování národního kulturního dědictví. V minulosti se jednalo především o uchovávání dokumentů na tradičních nosičích, tedy především knih, později také informací na novodobých hmotných nosičích, jako jsou CD-ROM nebo DVD, dnes již také běžně o různé digitální a digitalizované dokumenty přístupné přes WWW.

1.1.3 Termín „knihovní portál“ (library portal)

V literatuře se můžeme také setkat s termínem „**knihovní portál**“, který je definován jako vyvrcholení integrace digitálních knihoven [DAHL, 2006, s. 153]. Znamená to tedy, že jde o širokou škálu informací a služeb dostupných v rámci jednoho uživatelského rozhraní.

1.1.4 Termín „národní digitální knihovna“ (national digital library)

Tématem této práce jsou především novodobé služby poskytované národními knihovnami, které bývají označovány jako „**národní digitální knihovny**“. Národní digitální knihovna by tedy měla splňovat všechny aspekty digitální knihovny, jak jsou definovány v kapitole 1.2.1, tzn. být systémem, který zahrnuje soubor elektronických zdrojů a služeb umožňující získávání, zpracovávání, vyhledávání a využívání informací obsažených v tomto systému. Navíc mají národní digitální knihovny ambice obsáhnout vše, co je považováno za kulturní dědictví celého národa.

Služby poskytované v rámci „národních digitálních knihoven“ rozšiřují a zkvalitňují doposud poskytované tradiční knihovní služby a zároveň jsou novým nástrojem pro zachycení, uchovávání a zpřístupňování národního kulturního dědictví v digitální podobě. Ve své práci se tedy nebudu zabývat všemi službami, které národní knihovny poskytují svým uživatelům prostřednictvím sítě internet, ale jen spektrem nových služeb, které tyto knihovny nabízejí v oblasti elektronických (digitálních) informačních zdrojů a označují je termínem „národní digitální knihovna“, eventuálně služeb, které s tímto velmi úzce souvisejí. Většina národních knihoven, které zatím

neprovozují „národní digitální knihovnu“ ve formě, jak zde byla pracovně definována, již alespoň provozují digitální knihovnu (někdy také nazývanou e-knihovna či elektronická knihovna) vlastních digitálních zdrojů. Hranice mezi takovými digitálními knihovnami a „národními digitálními knihovnami“ není vždy zcela zřetelná, neboť název ne vždy odpovídá obsahu.

1.1.5 Termín „důvěryhodné digitální úložiště“ (trusted digital repository)

Pro práci s terminologií v této práci nelze opomenout dnes velmi používaný termín repozitář/úložiště. V anglické literatuře se často setkáváme s pojmem „repository“, který bývá do češtiny překládán jako „**repozitář**“ [BRATKOVÁ, 2006] či „**úložiště**“ [STOKLASOVÁ, 2007]. V rámci vyhodnocování dotazníkového průzkumu *DigitalPreservationEurope (DPE)*, viz kapitola 3.2.3), představeného v diplomové práci autorky [NERGLOVÁ, 2007], bylo na úrovni pracovní skupiny spolupracující na projektu *DPE* rozhodnuto o pracovním překladu anglického termínu „trusted digital repository“ [Research Libraries Group, 2005], eventuálně „trustworthy digital repository“ [Online Computer Library Center, 2007] jako „**důvěryhodné digitální úložiště**“. Jedná se zde o specifický druh úložiště, které by mělo splňovat dané parametry (viz kapitola 4.2).

V této práci je tedy v obecné rovině užíváno termínu repozitář a v konkrétních situacích týkajících se národních knihoven a jejich repozitářů, které by měly splňovat dané parametry, je pak užito termínu úložiště, resp. „důvěryhodné digitální úložiště“.

2 Iniciativy Evropské unie

Evropská unie (dále EU) shrnula současný stav a požadavky na budoucí vývoj v oblasti digitálních knihoven v iniciativě *i2010: Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost* (*i2010: A European Information Society for Growth and Employment*) [Evropská komise, 2005b] a především v její části *i2010: Digitální knihovny* (*i2010: Digital Libraries*) [Evropská komise, 2005c]. Tato iniciativa byla ještě v roce 2006 doplněna o *Doporučení Komise o digitalizaci a online dostupnosti kulturních materiálů a uchování digitálních záznamů* (*Commission Recommendation on the digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation*) [Evropská komise, 2006c]. Jedním ze strategických cílů iniciativy *i2010: Digitální knihovny* je i vybudování *Evropské digitální knihovny*. Úkolem projektu *Evropská digitální knihovna* je zpřístupnit prostřednictvím internetu psané a audiovizuální evropské dědictví. To předpokládá nejen digitalizaci existujících dokumentů na tradičních nosičích, ale zároveň i uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů, tedy dokumentů vzniklých pouze v digitální podobě (born digital).

2.1 i2010: Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost

Strategie *i2010: Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost* (*i2010: A European Information Society for Growth and Employment*) [Evropská komise, 2005b] (dále *Strategie i2010*) je reakcí na rychle probíhající změny v technologiích i na globálním trhu. Iniciativa vzešla z podnětu komisařky pro informační společnost a média Viviane Reding v červnu 2005 a tvoří klíčovou část přepracované *Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost*. Zároveň je součástí akčního plánu *eEurope2005*. Snahou *Strategie i2010* je přinést aktivní politiku podpory konkurenčních schopností evropské informační společnosti a mediálního průmyslu a využití potenciálu digitálních technologií, které má vést k vytváření inovací v prostoru evropské ekonomiky a společnosti. Dílčími cíli této iniciativy je vytvoření „Jednotného evropského informačního prostoru“, podpora výzkumu

a vývoje v oblasti ICT a propagace zájmů „Evropské informační společnosti“ vedoucí ke smazávání rozdílů mezi bohatými a chudými v rámci informační společnosti.

2.2 i2010: Digitální knihovny

Jedním z klíčových návrhů *Strategie i2010* je série iniciativ týkající se kvality života. Jednou z těchto iniciativ jsou digitální knihovny. Iniciativa *i2010: Digitální knihovny (i2010: Digital Libraries)* [Evropská komise, 2005c] s novým podnázvem *Evropské kulturní a vědecké dědictví na kliknutí myši (Europe's Cultural and Scientific Heritage at a Click of a Mouse)* nabízí obecný rámec směřující k jednoduššímu vytváření evropských informačních zdrojů a k jejich lepšímu využití v rámci online prostředí. V dokumentu *i2010: Digitální knihovny*, který zde představím, je shrnut současný stav v oblasti budování digitálních knihoven v Evropě a nastíněny nutné požadavky pro úspěšný budoucí vývoj v této oblasti v celoevropském kontextu.

Jako digitální knihovny jsou zde označovány organizované sbírky digitálního obsahu, které jsou veřejně přístupné. Tyto sbírky mohou obsahovat nejen digitalizované materiály (např. digitální kopie knih nebo jiných fyzických materiálů z knihoven a archivů), ale i informace vytvořené přímo v digitální podobě (např. oblast vědeckých informací, kde dochází k uchovávání obrovského množství digitálních publikací a informací v digitálních úložištích).

K zajištění širokého a snadného přístupu k informacím s využitím potenciálu digitálních technologií byly navrženy tři hlavní směry vývoje:

- Online dostupnost
- Digitalizace tradičních sbírek
- Ochrana a uchovávání

Iniciativa *Digitální knihovny* se dotýká dvou klíčových oblastí. Je to jednak evropské kulturní dědictví a na druhé straně oblast vědeckých informací, která je však velmi specifická a dynamická po stránce nutného zpracovávání a uchovávání obrovského množství digitálních dat a rapidního růstu publikací dostupných pouze v digitální podobě.

1.1.6 Evropské kulturní dědictví online

Potřeba online dostupnosti evropského kulturního dědictví je ovlivněna kulturními a společenskými aspekty. Evropské knihovny a archivy obsahují velké množství materiálů (knih, novin, filmů, fotografií, map apod.), které reprezentují bohatou evropskou historii a její kulturní a jazykovou rozmanitost. Online dosažitelnost těchto materiálů usnadní občanům uvědomování si vlastního i evropského kulturního dědictví a jeho další využívání.

Tato oblast je důležitá též z hospodářského hlediska. Knihovny a archivy jsou jedním z významných sektorů, pokud jde o investice a zaměstnanost, a mají tedy významný dopad na ekonomiku. Digitalizace jejich zdrojů může tento dopad ještě zesílit. Evropské kulturní dědictví v digitální podobě se může stát hnací silou síťové ekonomiky. Bude zdrojem informací, který bude možné znovu a znovu využívat pro produkty a služby s přidanou hodnotou, např. v oblasti cestovního ruchu a vzdělávání. Proces digitalizace má také vliv na firmy vyvíjející nové technologie.

1.1.7 Digitalizace

Evropské knihovny a archivy obsahují obrovské množství různých materiálů. Mezinárodní knihovní statistika z roku 2004 [FUEGI, 2004] uvádí, že v roce 2001 bylo v knihovnách 25 členských zemí Evropské unie 2 533 893 879 knih a svázaných periodik. Hlavním důvodem pro jejich digitalizaci je jejich zpřístupnění uživatelům v online prostředí. V řadě případů je však digitalizace nutná především pro zachování obsahu, neboť dochází k postupnému znehodnocování původních nosičů (např. u audiovizuálních materiálů). Digitalizace probíhá ve všech členských státech EU, ale probíhá neuceleně a pomalu, proto byla zatím digitalizována jen malá část evropských sbírek. Úsilí o digitalizaci je vidět i v komerčním sektoru. Firma Google v roce 2005 oznámila, že se chystá ve spolupráci se čtyřmi americkými (Stanfordskou, Michiganskou a Harvardskou univerzitní knihovnou, Newyorskou veřejnou knihovnou) a jednou britskou knihovnou (knihovnou Oxfordské univerzity) zdigitalizovat cca 15 milionů knih [CARR, 2005], což by výrazně překonalo dosavadní úsilí v jednotlivých evropských státech.

Rychlost a účinnost digitalizace je ovlivněna řadou faktorů. Patří mezi ně finanční, organizační, technické a právní otázky. Digitalizace je velmi pracná a drahá. Vyžaduje vysoké počáteční náklady, které často přesahují možnosti institucí vlastnících informace. Digitalizace veškerého materiálu tak zatím představuje nadlidský úkol, proto je třeba rozhodnout, co se bude digitalizovat a kdy.

Z pohledu organizačního je třeba vyhnout se du/multiplicitnímu digitalizování stejných děl, čehož je možné dosáhnout trvalou koordinací nejen na národní, ale i na evropské úrovni. Strategie „digitalizovat jednou, šířit široce“ může znamenat přidanou hodnotu evropského rozměru, kdy konečný výsledek bude přesahovat hodnotu jednotlivých částí.

Klíčovým technickým problémem je nutnost zlepšení digitalizační techniky, aby se digitalizace stala cenově dostupnější (např. vylepšení systémů OCR).

Z právního hlediska se digitalizace týká především duševního vlastnictví. Přestože EU přijala některé kroky vedoucí k harmonizaci určitých aspektů autorského práva v oblasti knihoven, archivů a muzeí [Evropský parlament, 2001], je užití digitální kopie dokumentu stále problematické a může někdy od digitalizace odradit.

1.1.8 Online dostupnost

Podle stávajících právních předpisů EU a mezinárodních dohod je možné materiál získaný digitalizací zpřístupnit pouze tehdy, je-li tento informační zdroj volně dostupný a využitelný³ nebo s výslovným souhlasem držitelů práv. Proto se tedy *Evropská digitální knihovna* zaměří na takto definovaná volná díla. Online knihovna, která by nabízela i ostatní díla, nemůže vzniknout, aniž by se změnila situace v autorskoprávní oblasti nebo aniž by byly uzavřeny dohody s držiteli práv pro jednotlivé případy. V této souvislosti je tedy důležité vyjasnění a průhlednost autorskoprávní ochrany děl.

Online zveřejnění materiálu neznamena, že ho uživatelé budou moci snadno najít, a už vůbec ne, že jej bude možno prohledávat a využívat. Je nutné vytvořit odpovídající služby, které uživateli umožní najít dokument a pracovat s digitálním obsahem. To ale předpokládá strukturovaný a kvalitní popis obsahu, a to nejen digitálních jednotek, ale i celých sbírek.

³ Pro takové materiály je v dokumentu použito termínu „public domain“.

1.1.9 Uchovávání digitálního obsahu

Samotné vytváření digitální kopie knihy nebo filmu ještě nezaručuje jejich dlouhodobé uchování. Všechny digitální materiály (digitalizovaná díla, stejně jako materiály digitálně „zrozené“) musí být udržovány v takovém stavu, aby byly stále použitelné. Digitalizace bez řádné strategie uchovávání se tak může stát zmařenou investicí.

Ztráty digitálních obsahů mohou být způsobeny různými příčinami. Jedním z důvodů je nástup nových generací technického vybavení, které může způsobit nečitelnost souborů. Rychlé změny a zastarávání počítačových programů jsou dalším faktorem. V případě, že data nejsou včas přenesena do aktuálních programů nebo není zachován původní zdrojový kód, může být získávání informací velmi nákladné nebo dokonce zcela nemožné. Dalším problémem vedoucím ke ztrátě digitálního obsahu je omezená životnost zařízení pro ukládání digitálních dat (např. disků CD-ROM). Pro zachování digitálních obsahů existuje několik metod, jako např. migrace či emulace [VOJTÁŠEK, 2000], které musí být efektivně využívány.

3 Evropské programy a projekty

V závěru brožury Evropské unie o digitálních knihovnách [Evropská komise, 2006a] jsou vyjmenovány projekty, které již v době vzniku tohoto dokumentu probíhaly nebo byly plánovány. Samotná digitalizace i uchovávání digitálních záznamů byly již součástí akčního plánu *eEurope 2002*. Podmínkou úspěšnosti dosažení vytyčených cílů je především kooperace na celoevropské úrovni. Tato kooperace a vznik řady projektů jsou podporovány Evropskou unií, a to nejen vydáváním doporučujících dokumentů, ale i po stránce financování.

Pro posílení koordinace byla dokonce zřízena skupina odborníků pro digitální knihovny – Expertní skupina na vysoké úrovni (High Level Expert Group), která bude řešit problémy vyplývající z online konzultace o organizačních, právních i technických aspektech digitalizace a uchovávání digitálních záznamů, jež proběhla krátce po zveřejnění dokumentu *i2010 : Digitální knihovny*. Cílem této dvacetičlenné skupiny je především dodat nový impulz procesu digitalizace v členských státech, zabránit du/multiplicitnímu úsilí a podpořit zavádění osvědčených postupů.

Zvláštní pozornost Evropské unie je věnována národním a depozitním knihovnám, které jsou hlavními účastníky vyhlášených projektů a zasazují se o přispívání do *Evropské digitální knihovny*, jejíž budování se stalo jedním ze strategických cílů v rámci iniciativy *i2010: Digitální knihovny*.

3.1 Financování

Financování projektů vzniklých na podkladě iniciativy *i2010: Digitální knihovny* probíhá z různých programů. Spolufinancování vychází např. z programu *eContentplus* či 7. rámcového programu⁴ (FP7 – *Seventh Framework Programme*). Z těchto programů jsou financovány výzkumné iniciativy vedoucí k technickému pokroku v této oblasti.

Program *eContentplus* je čtyřletým programem (2005–2008), který si kladl za cíl zlepšení dostupnosti a použitelnosti evropských kulturních a vědeckých

⁴ Předtím byly iniciativy v této oblasti financovány i v rámci 5. a 6. rámcového programu. 7. rámcový program je nástrojem pro financování výzkumného a technologického rozvoje pro léta 2007–2013.

informačních zdrojů. Klíčové je dosažení interoperability mezi národními digitálními sbírkami a usnadnění přístupu k digitálním materiálům. Rozpočet tohoto projektu činil 149 milionů eur [Evropská komise, 1995–2007]. Aktivity podporované z tohoto programu jsou od 31. prosince 2008 zajišťovány v rámci *Programu pro podporu informačních a komunikačních technologií* (ICT PSP – Information and Communications Technologies Policy Support Programme), jednoho ze tří podprogramů *Rámcového programu Konkurenceschopnost a inovace* (CIP – Competitiveness and Innovation Framework Programme, http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm) vyhlášeného na léta 2007–2013.

Dále je financování zajišťováno také prostřednictvím *regionálních fondů* či v rámci programů *Culture* (*Culture 2000* a *Culture 2007*). Program *Culture* je vyhlášen pro období od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2013 a plánovaný rozpočet je 400 milionů eur. Cílem projektu je podpora společných kulturních akcí, podpora evropských organizací působících v oblasti kultury a také šíření informací v této oblasti.

3.2 Projekty

V rámci iniciativy *i2010: Digitální knihovny* probíhá řada celoevropských i národních projektů, které jsou často i vzájemně provázané. Krátce zde představím ty z nich, které úzce souvisejí s budováním *Evropské digitální knihovny* a týkají se především aktivit knihoven.

1.1.10 CASPAR

Projekt *CASPAR* (*Cultural, Artistic and Scientific knowledge for Preservation, Access and Retrieval*, <http://www.casparpreserves.eu/>) se začal realizovat v dubnu 2006 v rámci *6. rámcového programu EU – Technologie informační společnosti* (*Information society technologies*, <http://cordis.europa.eu/ist/>). V rámci tohoto programu jsou dále financovány i projekty *PLANETS* a *DPE*.

Cílem projektu *CASPAR* je vytvoření infrastruktury umožňující dlouhodobé uchovávání digitálních informací, a to v souladu s již existujícím modelem OAIS [ISO 14721:2002], a zároveň vytvoření metod pro validaci této infrastruktury. Rozpočet projektu *CASPAR* je plánován ve výši 16 milionů eur.

1.1.11 PLANETS

PLANETS (Preservation and Long-term Access through Networked Services, <http://www.planets-project.eu/>) je čtyřletým programem EU, který byl zahájen v červnu 2006 a jehož úkolem je vytvořit odpovídající rámec pro dlouhodobé uchovávání digitálního obsahu včetně zajištění stálého přístupu k evropským digitálním informacím. Tento projekt je zaměřen především na služby související s plánováním a prováděním dlouhodobého uchovávání, s výběrem digitálních objektů či přístupem k digitálním objektům.

1.1.12 DPE

DPE (Digital Preservation Europe, <http://www.digitalpreservationeurope.eu/>) je projektem, jehož cílem je usnadnit sdílení výsledků výzkumů, které existují napříč vědeckými, akademickými, kulturními, veřejnými a oborovými sektory v Evropě. DPE podporuje spolupráci a součinnost mezi četnými již existujícími národními iniciativami. Úkolem DPE je zlepšit koordinaci, kooperaci a soudržnost probíhajících aktivit tak, aby byla zajištěna efektivní ochrana digitálních materiálů.

Cíle programu byly stanoveny takto:

1. zvýšit prestiž a povědomí o potřebě ochrany digitálních dokumentů
2. podpořit schopnost členských států jednat společně a tak dát větší hodnotu aktivitám týkajícím se ochrany digitálních dokumentů v rámci celé Evropy
3. využít mezioborovou spolupráci a tím se vyvarovat duplikaci úsilí na podobných nebo stejných projektech
4. zajistit propagování a používání ověřených standardů
5. podpořit rozvoj dovedností a zkušeností pomocí školení a stáží
6. umožnit náležitou koordinaci a výměnu znalostí v rámci výzkumů
7. vyvinout a propagovat analýzu možných směrů výzkumu (tzv. research agenda roadmap)
8. pomoci jak občanům, tak profesionálům uvědomit si ústřední roli, kterou ochrana digitálních materiálů hraje v jejich životech a v jejich profesích

Úspěch DPE může pomoci zajistit sdílenou znalostní bázi procesů, společných aktivit, systémů a technik potřebných pro dlouhodobou ochranu digitálních materiálů.

1.1.13 EDL

EDL (European Digital Library, <http://edlproject.eu/>) je projektem, který zastřešovala Evropská komise v rámci kulturní oblasti programu *eContentplus* (http://ec.europa.eu/information_society/activities/econtentplus/index_en.htm) a byl koordinován Německou národní knihovnou (Deutsche Nationalbibliothek, <http://www.ddb.de/>). Cílem projektu byla integrace bibliografických katalogů a digitálních sbírek participujících národních knihoven, eventuálně dalších paměťových institucí, do celoevropské digitální knihovny a plnění dalších úkolů definovaných v iniciativě *i2010: Digitální knihovny*. Rozpočet projektu, který probíhal 18 měsíců v letech 2006–2008, činil 2,114 milionů eur, z čehož 1 milion eur pocházel z programu *eContentplus* [European Digital Library, 2006].

Projekt *EDL* postavil svoje iniciativy na již existujícím portálu digitální knihovny nazvaném *Evropská knihovna (The European Library, <http://www.theeuropeanlibrary.org/>)*⁵, který je financován prostřednictvím *Konference ředitelů evropských národních knihoven*⁶ (*Conference of European National Librarians – CENL, <http://www.cenl.org/>*). Projekt *EDL* úzce souvisel i s projektem *TEL-ME-MOR (The European Library: Modular Extension for Mediating Online, <http://www.telmemor.net/>)* a také s projektem *TEL (The European Library)*.

Klíčovými otázkami projektu *Evropská digitální knihovna* jsou:

1. výběr materiálů, které knihovny a archivy zahrnou do jejich strategického plánu, a rozhodnutí o vhodných zdrojích

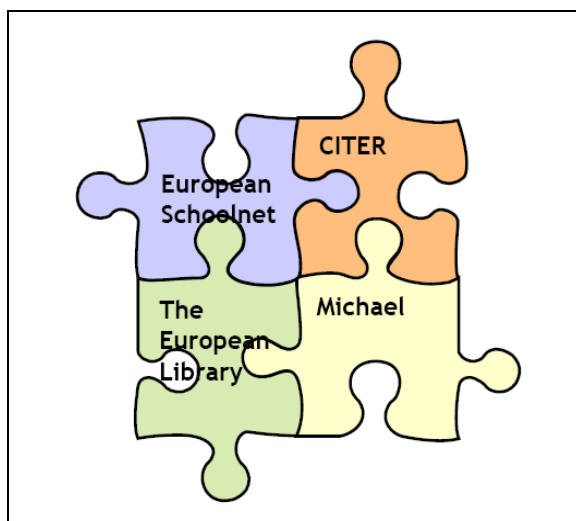
⁵ V dalším textu je tedy pro portál evropských národních knihoven použit překlad názvu *Evropská knihovna (The European Library)*, zatímco pro projekt vedoucí k vytvoření funkční celoevropské digitální knihovny je použito termínu *Evropská digitální knihovna (EDL – European Digital Library)*, dále také *Europeana* (pro již zveřejněný portál evropské digitální knihovny).

⁶ Překlad jména organizace *CENL – Konference ředitelů evropských národních knihoven* jsem pro tento text převzala ze španělského (<http://www.bne.es/esp/bne/cenl.htm>) a německého (<http://www.d-nb.de/wir/kooperation/cenl.htm>) zdroje, kde je tato konference „knihovníků“ definována jako evropská obdoba celosvětové *Konference ředitelů národních knihoven (CDNL – Conference of Directors of National Libraries)*.

2. uspokojování požadavků uživatelů, tzn. zjišťování, jaké služby požadují od knihovny
3. partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem nebo sponzorství ze soukromého sektoru, které by mělo napomoci zrychlení digitalizace, jež zatím probíhá velmi pomalu
4. evropská přidaná hodnota, např. pomoc ze strany EU při shromažďování materiálů nezávisle na hranicích států
5. intelektuální vlastnictví, tzn. zlepšení možnosti zpřístupňování všech materiálů; podle stávající legislativy je možné volně zpřístupnit jen materiály, které nejsou právně vázané

Proklamovaným cílem celoevropských iniciativ je především podpora kooperace mezi jednotlivými národními institucemi a také jejich podpora při úsilí vedoucím k vytváření národních digitálních knihoven, které se následně stávají součástí portálu *Evropská knihovna (The European Library)* (viz kapitola 5.2).

Ambiciózní projekt vybudování budoucí *Evropské digitální knihovny*, jejíž součástí by se mimo již zmiňované *Evropské knihovny* měl stát i Evropský portál pro digitální kulturní dědictví *Michael (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe)*, <http://www.michael-culture.org>, brána ke vzdělávacím informacím v Evropě *European Schoolnet* (<http://www.eun.org/portal/index.htm>) a výstupy z projektu *CITER (Creating a European History Textbook Repository)*, <http://citer.cti.gr> (viz obr. 1), si klade vysoké cíle. Do roku 2008 by jejím prostřednictvím mělo být dostupných přinejmenším 2 miliony digitálních objektů, především z knihoven a archivů (v současnosti splněno, viz kapitola 5.1). Tyto zdroje by do roku 2010 měly doplnit i další digitální objekty pocházející též z muzeí či soukromých zdrojů tak, aby v tomto roce dosáhl počet zpřístupněných objektů minimálně 6 milionů.

Obrázek 1 – Složky Evropské digitální knihovny [WOLDERING, 2006]

Projektem *EDL* navržená *Evropská digitální knihovna* je dnes již vytvořena a přístupna, zatím ve zkušebním provozu, pod názvem *Europeana* (viz kapitola 5.1)

1.1.14 EDLnet

Program EDLnet (European Digital Library Network, dnes EuropeanaNet) je dílčím programem vypsaným v rámci *eContentplus* na období od 1. července 2007 do 30. června 2009 a koordinovaným Královskou knihovnou v Nizozemsku. Tento projekt vznikl z iniciativy CENL a jeho cílem je, v souladu s iniciativou i2010, vybudování *Evropské digitální knihovny* jako řešení umožňující zpřístupňování kulturního obsahu uloženého v evropských muzeích, archivech a knihovnách. Významným cílem tohoto projektu je především podpora interoperability v rámci zpřístupnění různých digitálních obsahů v *Evropské digitální knihovně* (dnes *Europeana* viz kapitola 5.1). V rámci programu *EDLnet* jsou také řešeny organizační, technologické a finanční podmínky *Evropské digitální knihovny*, která má být postavena na koncepci funkční *Evropské knihovny* (viz kapitola 5.2).

Na tento projekt je z programu *eContentplus* vyčleněno 1,3 milionů eur.

1.1.15 EDLocal

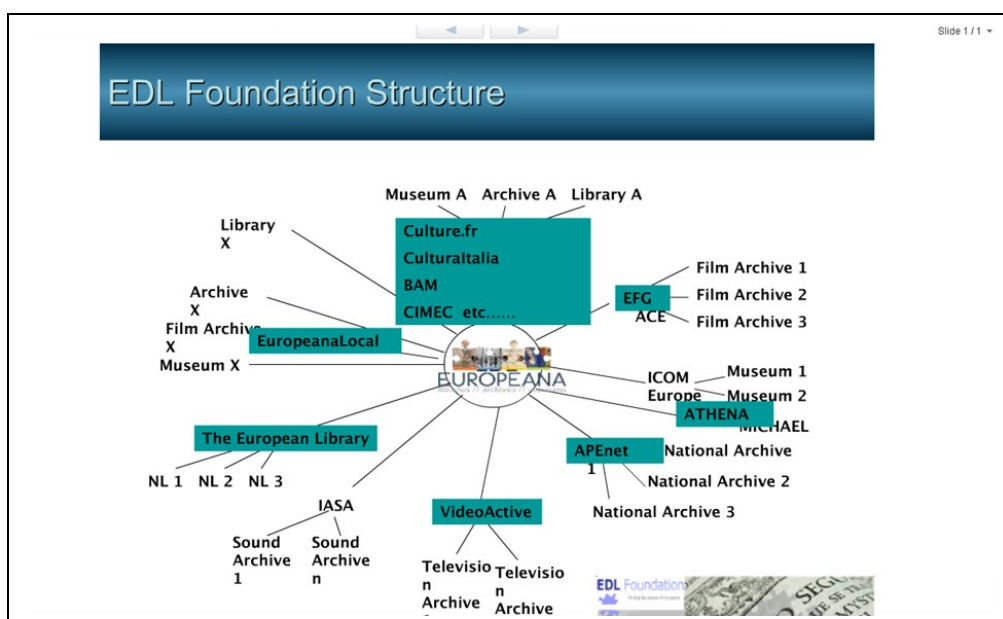
EDLocal (dnes *Europeana Local*, <http://www.europeanalocal.eu/>) je dalším projektem financovaným z programu *eContentplus*, který podporuje vývoj *Evropské digitální knihovny*. Zaměřuje se především na zpřístupnění lokálních a regionálních obsahů prostřednictvím *Evropské digitální knihovny*. Tento program je vypsan na

3 roky pro období od 1. června 2008 do 31. května 2011 a dotován je částkou 4,3 milionu eur.

Důležitým cílem projektu je dosažení interoperability tak, aby nebyl problém se zpřístupněním různých obsahů v *Evropské digitální knihovně*, ale také s jejich sběrem a indexací metadat. Důležitou podmínkou proto je, často zdůrazňované, dodržování stanovených standardů.

V rámci *EuropeanaLocal* spolupracují instituce ze 27 zemí a v příštích 3 letech by díky tomuto projektu mělo být přes portál *Europeana* dostupných 20 milionů digitálních jednotek nacházejících se v jednotlivých evropských institucích.

Zásadní je také spolupráce s *Nadací EDL (EDL Foundation)*, která zajišťuje i chod *Europeany*. Přehled projektů kontrolovaných *Nadací EDL* je znázorněn na obrázku 2.

Obrázek 2 – Struktura projektů vytvářejících základ pro *Europeanu* [DAVIES, 2008]

Jak je vidět na obrázku 2, jedním z pilířů nové evropské digitální knihovny *Europeana* je již funkční portál evropských národních knihoven *Evropská knihovna (The European Library)*, který mohl také vzniknout jen za výrazné grantové podpory Evropské komise.

1.1.16 TELplus

Na rozvoji *Evropské knihovny* se od října 2007 podílí mimo již zmíněných projektů *EDL*, *EDLnet (EuropeanaNet)* a *EDLocal (EuropeanaLocal)* také evropský projekt *TELplus*

(<http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/cooperation/telplus/>)

koordinovaný Národní knihovnou v Estonsku (<http://www.nlib.ee/>) a financovaný prostřednictvím programu *eContentplus*.

Vznik samotné *Evropské knihovny* je výsledkem projektu *TEL (The European Library)*, ukončen 31. 1. 2004), jehož cílem bylo vytvoření celoevropské služby umožňující přístup k různorodým zdrojům evropských národních knihoven. Dalším projektem, který podporoval portál *Evropské knihovny* a zároveň poskytoval služby 10 novým členským národním knihovnám v programu *EDL*, byl evropský projekt *TEL-ME-MOR (The European Library: Modular Extension for Mediating Online)*, ukončen 31. 1. 2007, <http://www.telmemor.net/>).

Rozpočet pro aktuální projekt *TELplus* je 2,1 milionů eur, z čehož 1 milion pochází z programu *eContentplus*. Z programu *eContentplus* je vyčleněno celkem 60 milionů eur na posílení spolupráce a vytváření sítě muzeí, archivů a knihoven, především ke zlepšení interoperability, tzn. zlepšení kvality obsahu pomocí správně definovaných metadat a odstranění organizačních a technologických bariér.

1.1.17 České národní projekty

V České republice také probíhala či probíhá řada projektů v oblasti uchovávání a zpřístupnění digitálních dokumentů. Jsou jimi např.:

Společná česko-slovenská parlamentní digitální knihovna

(<http://psp.cz/eknih/info.htm>) je projektem českého a slovenského parlamentu. Nahrazuje a rozšiřuje původní projekt *Digitální knihovna „Český parlament“*. Knihovna obsahuje elektronickou formu úplných textů parlamentních tisků (tzn. návrhů zákonů včetně důvodových zpráv a usnesení), těsnopiseckých zpráv a dalších parlamentáří od roku 1848 do současnosti.

Projekt *Kramerius* (<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/>) vznikl v roce 2000 s hlavním cílem zachránit ohrožené knihovní materiály, a to především noviny, časopisy a knihy na „křehkém“ papíře. V rámci tohoto projektu byl pro Národní knihovnu ČR

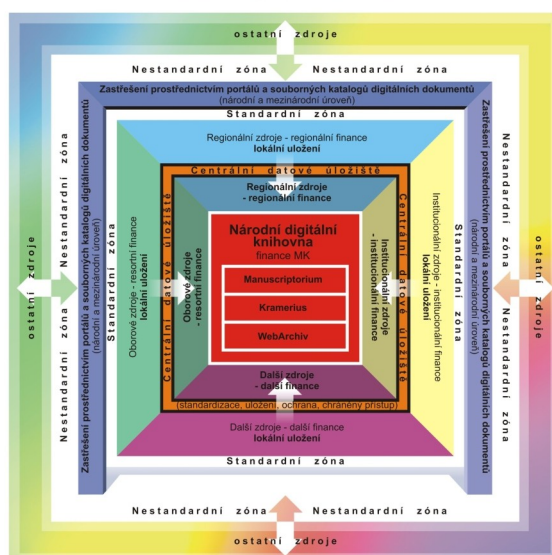
vytvořen open source systém *Kramerius*⁷. Tento systém je podporován v rámci programu Ministerstva kultury ČR *VISK 7* (<http://visk.nkp.cz/VISK7.htm>) a pro svou digitální knihovnu ho využívá také např. Knihovna Akademie věd nebo Moravská zemská knihovna. Systém je dostupný zdarma a podporuje protokol OAI-PMH.

Manuscriptorium (http://www.manuscriptorium.com/Site/CZE/default_cze.asp) je pilotním projektem programu *Paměť světa* (UNESCO) a věnuje se především digitalizaci rukopisů a starých tisků. Aktivity započaly již v roce 1992. Dnes existuje systém Manuscriptorium provozovaný firmou AiP Beroun (<http://www.aipberoun.cz/Site/index.htm>) a financovaný Národní knihovnou ČR, který zpřístupňuje rukopisy, staré tisky a další vzácné dokumenty. Katalogy Manuscriptoria jsou dostupné volně, ostatní data na základě licence.

WebArchiv (<http://www.webarchiv.cz>), čili archiv českého webu, vznikl v rámci programového projektu výzkumu a vývoje „*Registrace, ochrana a zpřístupnění domácích elektronických zdrojů v síti Internet*“ (Ministerstvo kultury ČR). Projekt je řešen od roku 2000 v Národní knihovně ČR ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou (<http://www.mzk.cz/>) a Ústavem výpočetní techniky Masarykovy univerzity (<http://www.ics.muni.cz/>). Cílem projektu je archivovat obsah českého webu (tj. domény .cz).

Portál **Národní digitální knihovna** (www.ndk.cz) (viz kapitola 5.3.2) je vlastně společnou bránou k digitálním zdrojům vzniklým v rámci projektu *WebArchiv*, *Kramerius* a *Manuscriptorium* a měla by fungovat v širším kontextu *České digitální knihovny*, která by měla být portálem zahrnujícím knihovní dokumenty, archiválie, muzejní sbírky, architektonické památky, média a živé umění. Složky budoucí *České digitální knihovny* jsou přehledně zobrazeny na obrázku 3.

⁷ Systém *Kramerius* je systémem open source a byl vytvořen a je provozován firmou Unidata (<http://www.unidata.cz/>).

Obrázek 3 – Česká digitální knihovna (zdroj: www.ndk.cz)

Digitalizace a budování důvěryhodného digitálního repozitáře jsou v České republice z důvodu nedostatku finančních prostředků stále ještě pozadu za ostatními státy, ale tato situace by se mohla brzy změnit. Ministerstvo kultury ČR a česká vláda přijaly *Národní digitální knihovnu* za strategickou prioritu a jako kandidáta pro financování v rámci *Integrovaného operačního programu (IOP, SmartAdministration)*. Projekt, bude-li schválen, umožní digitalizaci jádra českého národního kulturního dědictví, které tvoří přibližně 1,2 milionu dokumentů, což představuje 350 milionů stránek, během 20 let (současným tempem by to trvalo zhruba 300 let).

Výsledky projektu by měly být následující:

- digitalizace dokumentů vydaných v a po roce 1801: 540 000 dokumentů, 137 milionů stránek (1060 TB „surových“ dat v jedné lokalitě, 60 TB dat na rychlých discích pro zpřístupnění)
- digitalizace historických dokumentů vydaných do roku 1800: 20 000 dokumentů, 9 milionů stran (50 TB „surových“ dat v jedné lokalitě, vše na rychlých discích pro zpřístupnění)
- WebArchiv: sklizení a archivace 5 miliard souborů (221 TB „surových“ dat v jedné lokalitě, vše na rychlých discích pro zpřístupnění)

- důvěryhodný digitální repozitář (certifikovaný interním i externím auditem), uživatelsky příjemný přístup k digitálnímu obsahu pro různé uživatele s možností individuálního nastavení

Celkový rozpočet celého projektu bude 706 milionů Kč (z toho 85 % podpora, 15 % spoluúčast). [Národní knihovna ČR, c2009]

Závěrem této kapitoly bych ráda zdůraznila potřebu koordinace a řízení existujících národních i mezinárodních programů a projektů v oblasti digitalizace a uchovávání dokumentů a nutnost sdílení zkušeností i pracovních postupů s cílem zabránit du/multiplicitnímu zpracování dat, o což v současné době v evropském prostoru usiluje EU. Aktivita v této oblasti nejsou omezeny jen na vlastní digitalizaci tradičních dokumentů a uchovávání digitálních dokumentů, ale patří sem i související aktivity v oblasti legislativy (především problematika ochrany duševního vlastnictví), financování a technologií.

3.3 Aktuální problémy

V současné době jsou s uchováváním digitálních dokumentů v Evropě relativně malé zkušenosti, zejména z hlediska právního rámce dochází teprve k postupnému vývoji. Řada evropských knihoven a archivů již v omezeném měřítku začala řešit problémy uchovávání digitálních dat a zároveň již existuje i určitá spolupráce mezi jednotlivými státy (podpořená např. již zmiňovanými programy EU), v rámci celé Evropy jsou ale tyto aktivity stále roztržštěné. Všeobecně jednotlivé státy nemají jasnou politiku v oblasti uchovávání a zpřístupňování digitálních dat. Pokud takové plány mají, zaměřují se především na ochranu ohrožených tradičních dokumentů (digitalizace) a ne na oblast novodobých digitálních materiálů. Všechny státy se také musejí vypořádat s celou řadou problémů, mezi které patří např. dlouhodobý nedostatek financí pro tuto oblast, legislativní problémy v oblasti práv duševního vlastnictví, nutnost používání standardů či problémy technického rázu. Dokumenty EU tyto problémy zmiňují v obecném kontextu, ale jejich řešení je pak úkolem jednotlivých států.

Řada doporučených aktivit v oblasti digitalizace a online dostupnosti i uchovávání digitálních zdrojů je obsažena v *Doporučení Komise o digitalizaci a online*

dostupnosti kulturních materiálů a uchovávání digitálních záznamů (Commission recommendation on the digitization and online accessibility of cultural material and digital preservation) [Evropská komise, 2006c], kde jsou stanoveny strategie vedoucí ke zlepšení podmínek pro uchovávání a zpřístupňování digitálních obsahů v rámci budoucí *Evropské digitální knihovny*. Mezi tato doporučení patří např.:

- podporovat kooperaci mezi kulturním sektorem a soukromým sektorem při vyvážení nových možností pro financování digitalizace
- podporovat *Evropskou digitální knihovnu*
- zlepšit podmínky pro digitalizaci a online dostupnost kulturních materiálů včetně identifikace bariér v legislativě, které brání online dostupnosti a užití kulturních materiálů
- stanovit vnitrostátní strategie pro dlouhodobé uchovávání digitálního materiálu a přístup k němu, které budou plně respektovat autorské právo
- zapracovat do legislativy ustanovení umožňující vícenásobné rozmnožování a migraci digitálního kulturního materiálu pro účely uchovávání v rámci veřejných institucí
- vytvořit opatření v legislativě umožňující uchovávání webového obsahu pověřenými institucemi za použití technologií pro sklizení materiálu z internetu, jako je „web harvesting“

Všechny tyto činnosti mají samozřejmě probíhat při plném respektování právních předpisů Evropských společenství a mezinárodních předpisů o právech duševního vlastnictví.

Podstatné je také zlepšení cenové dostupnosti uchovávání digitálních dat a efektivity vynaložených nákladů. Je třeba se zabývat tím, jak uchovávat velké množství rychle se měnících distribuovaných informací i zajistit pokrok v souvisejících oblastech, jako jsou automatická analýza nebo indexace, tak, aby bylo zajištěno, že informace zůstanou k dispozici pro opětovné použití.

4 Dlouhodobé uchovávání digitálních dokumentů

Zásadním předpokladem pro budování digitálních knihoven a dlouhodobé uchovávání a zpřístupňování digitálních objektů je především vytvoření a správa důvěryhodného digitálního úložiště a dodržování mezinárodních standardů při vytváření a zpracování digitálních zdrojů. Principy budování důvěryhodných digitálních úložišť se velmi usilovně zabývala Skupina výzkumných knihoven (RLG – Research Libraries Group) ve spolupráci s organizací amerických Národních archivů a správy záznamů (NARA – National Archives and Records Administration, <http://www.archives.gov/>). Nyní jsou lídry v této oblasti americká organizace OCLC – Online Computer Library Center (<http://www.oclc.org/>), která problematiku digitálních úložišť řeší v rámci svých programů RGL (RLG Programs)⁸, a severoamerické Centrum pro výzkumné knihovny (CRL – Center for Research Libraries, <http://www.crl.edu>).

V rámci výše zmíněného evropského projektu *DigitalPreservationEurope* (DPE, <http://www.digitalpreservationeurope.eu/>) proběhl na přelomu let 2006/2007 dílčí průzkum zaměřený na stav dlouhodobého uchovávání digitálních dokumentů v největších evropských národních knihovnách. Tento průzkum provedla Národní knihovna České republiky⁹ a jeho cílem bylo zjištění základních informací o stavu dlouhodobého uchovávání digitálních zdrojů v jednotlivých evropských národních knihovnách a zároveň nalezení preferovaných komunikačních kanálů, které by v budoucnu měly vést ke zrychlení a zkvalitnění postupu jednotlivých národních knihoven v budování vlastních důvěryhodných úložišť i k usnadnění kooperace v celoevropském měřítku. Vyhodnocení tohoto dotazníkového průzkumu bylo také součástí mé diplomové práce [NERGLOVÁ, 2007].

Z odpovědí, které jsme obdrželi na základě tohoto dotazníkového průzkumu, je zřejmé, že problematika dlouhodobého uchovávání a zpřístupnění digitálních

⁸ Skupina výzkumných knihoven RLG (Research Libraries Group) se stala součástí organizace OCLC a řada jejích projektů pokračuje v rámci aktivit OCLC jako „*RLG Programs*“.

⁹ V rámci tohoto průzkumu pro projekt DPE jsem oslovila zúčastněné knihovny a provedla průběžné i celkové vyhodnocení zjištěných faktů. Výsledky toho průzkumu jsem pak prezentovala ve společném příspěvku s PhDr. Stoklasovou [STOKLASOVÁ, 2006] na konferenci Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2006, která se konala 5. a 6. prosince 2006 v konferenčním sále Národního archivu v Praze, a zároveň publikovala ve společném článku s Mgr. Hutařem v časopise Knihovna [NERGLOVÁ, 2006].

dokumentů je v Evropě velmi aktuální a problematickou oblastí, kterou je třeba řešit komplexně. Většina knihoven si dnes klade otázku, jak bude v této oblasti postupovat, je si také vědoma, že spolupráce a sdílení zkušeností na mezinárodní a především na celoevropské úrovni je velmi naléhavá. Řada knihoven již také nabízí nějakou formu přístupu k digitálním informacím např. prostřednictvím portálů tzv. „národních digitálních knihoven“.

Zmapování současných aktivit a stavu v oblasti uchovávání digitálních dokumentů v Evropě je jedním z předpokladů úspěšného plnění vytyčených cílů projektu DPE, které mají vést ke koordinaci a sdílení evropských aktivit v této oblasti.

4.1 Standardy

Tak jako je v knihovnách dodržování mezinárodních standardů již věcí zcela samozřejmou (ať už se jedná o zpracování dokumentů pomocí pravidel AACR2 (<http://www.aacr2.org/>), ve formátu MARC21 (<http://www.loc.gov/marc/>) či používání protokolu Z39.50 (<http://www.loc.gov/z3950/agency/>) pro komunikaci mezi heterogenními knihovními systémy), je totéž nutností i v případě budování všech digitálních knihoven, tedy i těch národních.

Pro zpracování digitálních zdrojů v rámci digitálních knihoven je tedy nutné aplikovat řadu pravidel a standardů pro jejich zpracování, výměnu i zpřístupnění. Jedná se například o značkovací jazyk XML (<http://www.w3.org/XML/>), protokol OAI-PMH (<http://www.openarchives.org/>) nebo metadata Dublin Core (<http://dublincore.org/>). Pro vyhledávání digitálních objektů hrají důležitou roli také novodobé identifikátory digitálních objektů, jako je např. DOI (<http://www.doi.org/>) nebo OpenURL (http://www.niso.org/committees/committee_ax.html), a metadatová schémata, jako např. METS (*Metadata Encoding & Transmission Standard*, <http://www.loc.gov/standards/mets/>), což je soubor metadat, který umožňuje zabalit různé metadatové formáty tak, aby byly kompatibilní pro sdílení. Tento standard využívá jazyk XML a zohledňuje také knihovní formát MARC. V současné době je tento standard podporován všemi dostupnými softwarovými systémy.

Standardem pro vytváření důvěryhodných digitálních úložišť (viz kapitola 4.2) je v současné chvíli referenční model OAIS [Consultative Committee for Space Data

Systems, 2002]. Používání mezinárodně uznávaných standardů je pro jakékoli další zacházení s digitálními zdroji věci zcela nezbytnou.

4.2 Důvěryhodné digitální úložiště

Hlavním úkolem digitálního úložiště je dlouhodobé uložení velkého objemu digitálních dokumentů včetně zajištění jejich trvalého zpřístupnění prostřednictvím migrace a emulace, tzn., že data budou uchovávána v takové podobě, aby byla dostupná a čitelná novými technologickými prostředky budoucnosti. Důvěryhodné digitální úložiště by tedy mělo poskytovat záruky dlouhodobého uchování digitálních dokumentů, a to nejen po stránce technologického zajištění, ale i po stránce finanční či organizační.

Důvěryhodné digitální úložiště musí:

- přijmout odpovědnost za dlouhodobou údržbu svěřených digitálních zdrojů a za poskytování kvalitních služeb současným i budoucím uživatelům
- organizačně zajistit nejen dlouhodobou životnost vlastního úložiště, ale i digitálních informací, za které zodpovídá
- prokázat finanční zajištění a trvalou udržitelnost
- vytvořit systém pro správu digitálního úložiště v souladu s obecně platnými konvencemi a standardy pro zajištění trvalé správy, zpřístupnění a zabezpečení uložených digitálních dokumentů
- stanovit metodiku pro hodnocení důvěryhodnosti systému
- prezentovat otevřeně a jednoznačně zodpovědnost za dlouhodobé uchování a zpřístupňování před uživateli i těmi, jejichž data jsou uchovávána
- vytvořit si strategii, směrnice a pracovní postupy umožňující snadné měření a hodnocení [Research Libraries Group, 2002]

Pro definování kritérií důvěryhodnosti digitálních úložišť byla vyvinuta řada nástrojů.

4.3 Nástroje pro audit a certifikaci důvěryhodných digitálních úložišť

DRAMBORA

V evropském prostoru byl v rámci programu DPE ve spolupráci s britským Centrem digitální podpory (DCC – Digital Curation Centre, <http://www.dcc.ac.uk>) podporujícím britské instituce, které se zabývají uchováváním, správou a ochranou digitálních dat, vyvinut nástroj pro vnitřní audit digitálních úložišť *DRAMBORA – Metoda auditu pro digitální úložiště založená na ohodnocení rizika (Digital Repository Audit Method Based on Risk Assessment, <http://www.repositoryaudit.eu/>)*. Velmi rozsáhlý dokument, který je přístupný po registraci na WWW stránkách projektu *DRAMBORA* [Digital Curation Centre, 2007], nabízí organizacím podrobnou metodiku pro zjištění předpokladů a zhodnocení kvality a důvěryhodnosti jejich digitálního úložiště.

TRAC: Criteria and Checklist

Výstupem aktivit OCLC a CRL jsou dokumenty definující kritéria, která musí digitální úložiště splňovat, aby mohla být označena jako důvěryhodná. Nejnovějším dokumentem, který definuje kritéria pro certifikaci důvěryhodných digitálních úložišť, je *Audit a certifikace pro důvěryhodná úložiště : kritéria a seznam (Trustworthy Repositories Audit & Certification : Criteria and Checklist,)* [OCLC, 2007]. Základem této původní americké metodiky, stejně jako všech ostatních nástrojů zmiňovaných v této práci, je referenční model OAIS (viz kapitola 4.4). Metodika TRAC klade důraz na samotný proces certifikace. Na rozdíl od nástroje *DRAMBORA*, který je určen pro vnitřní audit, slouží TRAC k podpoře auditu digitálního úložiště nezávislým auditorem. *DRAMBORA* tedy může dobře sloužit jako startovní bod pro další audit, např. pomocí nástroje TRAC.

nestor¹⁰ Criteria Catalogue

¹⁰ Projekt *nestor* je ve všech oficiálních dokumentech i na své domovské stránce důsledně psán s malým písmenem na začátku. Tento pravopis je dodržen i v této práci.

V Německu vznikl v roce 2003 síťový projekt *nestor* (<http://www.langzeitarchivierung.de>), který slouží ke sdílení informací, praktickým řešením a vůbec k podpoře dlouhodobého uchovávání v rámci německých paměťových institucí. Výstupem tohoto projektu je dokument *Catalogue of Criteria for trusted Digital Repositories* [nestor Working Group – Trusted Repositories Certification, 2006], který obsahuje 14 detailně popsaných kritérií, doplněných konkrétními příklady, sloužících stejně jako např. TRAC k hodnocení důvěryhodnosti digitálního úložiště a jeho certifikaci. Základem tohoto nástroje je opět referenční model OAIS (viz kapitola 4.4). Projekt *nestor* a jeho výstupy odrážejí německé prostředí, pro které jsou prioritně určeny.

4.4 Referenční model OAIS

Pravidla pro certifikaci digitálních úložišť vycházejí z *Referenčního modelu pro informační systémy otevřených archivů (OAIS – Reference Model for an Open Archival Information System)* definujícího předpoklady nezbytné pro vytváření archivů, které zajistí permanentní a dlouhodobé uchování digitálních informací. Tento model, který byl zveřejněn v roce 2002 Poradním výborem pro vesmírné datové systémy (CCSDS – Consultative Committee for Space Data Systems, <http://public.ccsds.org/>) [Consultative Committee for Space Data Systems, 2002]¹¹, se o rok později stal závaznou mezinárodní normou [ISO 14721:2003].

„OAIS je archiv sestávající z organizace systémů a lidí, kteří přijali odpovědnost za ochranu informací a jejich zpřístupnění určité komunitě. To přináší určité povinnosti definované v rámci OAIS, které umožňují takový OAIS archiv odlišovat od ostatních systémů nazývaných archiv” [Consultative Committee for Space Data Systems, 2002, s. 1-1]¹².

Referenční model OAIS se zabývá celou řadou ochranných funkcí archivních informací včetně sběru, archivního uložení, managementu dat, přístupu a šíření

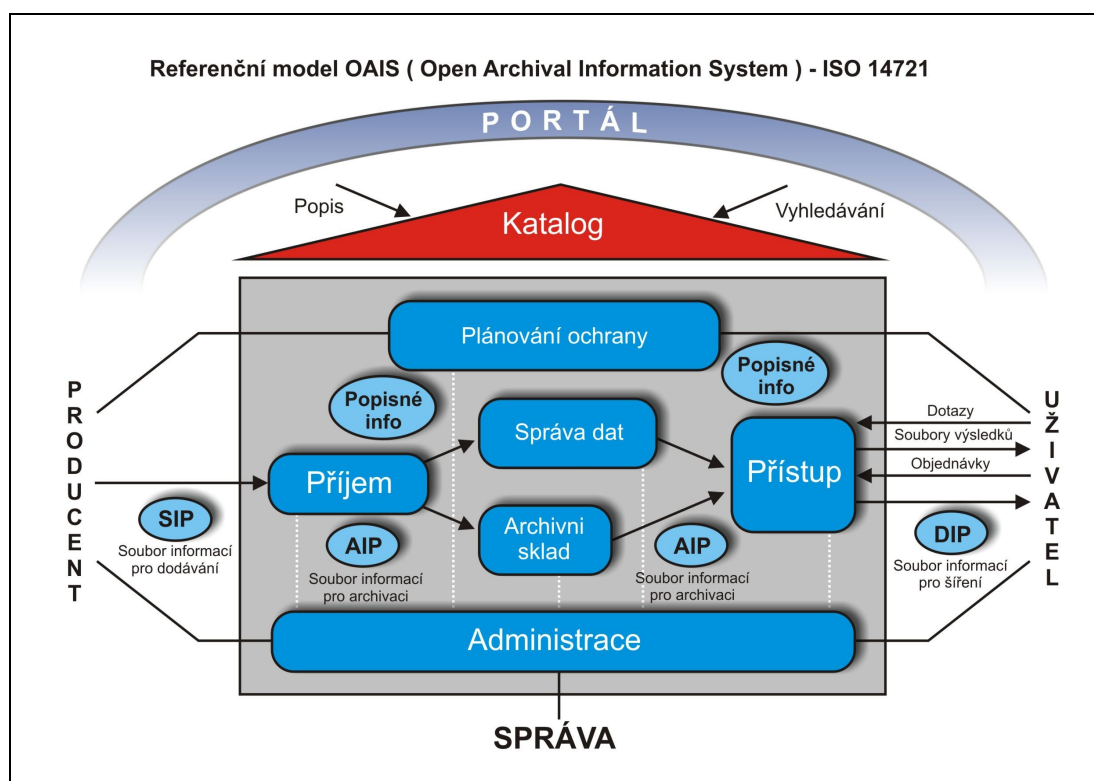
¹¹ Tento původní text je, na rozdíl od schválené mezinárodní normy ISO 14721:2003, volně dostupný na internetu.

¹² Anglický originál: „An OAIS is an archive, consisting of an organization of people and systems, that has accepted the responsibility to preserve information and make it available for a designated community. It meets a set of such responsibilities as defines in this document and this allows an OAIS archive to be distinguished from other uses of the term „archive.“

informací. Dále se věnuje také migraci digitálních informací na nová média a formy, datovému modelu použitému na reprezentaci informací, roli softwaru při ochraně informací a výměně informací mezi archivy. V rámci tohoto referenčního modelu jsou popsány také různé příklady a doporučení. Přináší též popis minimálních vlastností, které by měl archiv splňovat, aby mohl být nazýván OAIS archivem. OAIS archiv musí především:

- získávat informace od producentů informací
- zajistit dostatečnou kontrolu informací tak, aby byly splněny podmínky pro dlouhodobé uchovávání a ochranu
- vymežit svou uživatelskou komunitu
- zajistit srozumitelnost uchovávaných informací pro uživatele tak, aby bylo možné informaci porozumět bez asistence producenta této informace
- dodržovat určitou strategii a procesy, které povedou k zajištění ochrany informací před nepředvídatelnými jevy a umožní rozšiřovat autentické kopie informace v originální formě nebo ve formě na původní formu odkazující

Informace uchovávané a spravované v OAIS archivu jsou určeny k dlouhodobému uchovávání. Je tedy nutné uvažovat o změnách technologií, formátů, médií, ale i cílové skupiny uživatelů uchovávaných informací.

Obrázek 4 – Referenční model OAIS [STOKLASOVÁ, 2007]

Na vstupu do systému (viz obr. 4) stojí producent digitálního objektu, který jej předává do úložiště. Předpokladem dlouhodobého uchování a zpřístupnění digitálních objektů je existence příslušných metadat doplňujících tyto digitální objekty. Digitální objekty společně s popisnými a administrativními metadaty tvoří *soubor informací pro dodávání (SIP – Submission Information Package)*. V rámci vlastního úložiště pak dochází k **příjmu** souboru SIP, který zde projde kontrolou kvality a je z něj vytvořen *soubor informací pro archivaci (AIP – Archival Information Package)*. Tento soubor odpovídá pravidlům formátování dat v úložišti a jeho standardům a obsahuje kompletní *sadu popisných informací*¹³ (*PDI – Preservation Description Information*). V rámci modulu **archivního skladu** jsou soubory AIP ukládány k trvalému uchování a zároveň zde může probíhat obnova médií, na kterých jsou informace uloženy, či kontrola chyb. **Správa dat** zajišťuje funkce spojené se správou a zpřístupněním popisných metadat, vlastních digitálních objektů i administrativních metadat pro správu archivu. Správa dat tedy zahrnuje údržbu a aktualizaci databáze, vyhodnocování dotazů a generování výsledků dotazů. Modul **přístup** pak zajišťuje služby podpory a komunikace s uživateli při získávání

¹³ Tato sada informací PDI je na obr. 3 označena jako „popisné info“.

informací o digitálních objektech uložených v archivu a zajištění přístupu k těmto objektům. Dochází zde k přijímání a vyhodnocování uživatelských požadavků a generování výsledků a odpovědí včetně vytvoření *souboru pro šíření (DIP – Dissemination Information Package)*, tzn. souboru informací určených uživateli.

Dalšími součástmi tohoto modelu jsou moduly plánování ochrany a administrace. V rámci **plánování ochrany** dochází ke službám, které zajistí, že informace uložené v repozitáři budou trvale dostupné uživatelům a to i přesto, že dojde k zastarávání software a hardware. Součástí modulu je i příprava plánů migrace a emulace dokumentů. Administrace zajišťuje služby a funkce týkající se provozu archivu, např. komunikaci s producenty, podporu a kontrolu dodržování standardů, zlepšování funkcionality archivu, podporu rozvoje strategií archivu nebo podporu uživatelů.

4.5 Systémy pro provoz digitálního úložiště

Existuje řada technologických řešení provozu digitálních úložišť. Je možné zvolit jak komerční systémy, které jsou samozřejmě velmi kvalitní, ale na druhou stranu také drahé, nebo systémy open source, které jsou dostupné zdarma. Komerční systémy také nabízejí lepší podpůrné služby a předpokládá se u nich dlouhodobá dostupnost. Open source systémy zase podporují větší možnosti participace na vývoji systému, to však na druhou stranu vyžaduje jakési technické zázemí u uživatelské organizace. Tyto systémy většinou pocházejí z univerzitního prostředí a ne vždy je jisté jejich dlouhodobé financování a tím i jejich budoucí existence.

Všechny dále jmenované vybrané systémy podporují standard definovaný referenčním modelem OAIS a další dnes uznávané standardy (METS, DC, OAI-PMH, MARC atp.).

1.1.18 Komerční systémy

DIAS (Digital Information Archiving System, <http://www-5.ibm.com/nl/dias/>)

Systém *DIAS* byl vyvinut jako nástroj pro dlouhodobou archivaci v roce 2004 pro Královskou knihovnu v Nizozemsku (<http://www.kb.nl/dnp/e-depot/dm/dias-en.html>) firmou IBM. Systém je založen na referenčním modelu OAIS a v současné době jej

využívá mimo této knihovny také například Německá národní knihovna (http://kopal.langzeitarchivierung.de/index_software.php.en).

DPS (Digital Preservation System, <http://www.exlibrisgroup.com/Preservation.htm>)

Firma ExLibris vytvořila modulární, rozšiřitelný systém *DPS* ve spolupráci s Národní knihovnou na Novém Zélandu (<http://www.natlib.govt.nz/>). Jedná se, stejně jako v případě systému DIAS, o software umožňující institucím dlouhodobě uchovávat digitální objekty.

V Národní knihovně na Novém Zélandu probíhá již od roku 2003 program *Archiv národního kulturního dědictví (NDHA – National Digital Heritage Archive)*, v jehož rámci knihovna začala spolupracovat s firmou Endeavor Information Systems a firmou Sun Microsystems na vývoji software pro tento digitální archiv. Během dvouleté spolupráce byl pro knihovnu vyvinut systém *Kronos*. Na konci roku 2006 došlo ale ke spojení firmy Endeavor s izraelskou firmou ExLibris, která za další spolupráce s firmou Sun vytvořila pro novozélandskou Národní knihovnu systém *DPS* [National Library of New Zealand, 2007].

1.1.19 Open source systémy

CDS Invenio (<http://cdsware.cern.ch/invenio/index.html>)

Open source systém vyvíjený již od roku 1995 Evropskou organizací pro nukleární výzkum v Ženevě (CERN – the European Organization for Nuclear Research, <http://public.web.cern.ch/Public/Welcome.html>) pro elektronické preprintové servery, online knihovní katalogy nebo dokumentační systémy na webu. Systém je vyvinut pro potřeby velkých organizací a vyžaduje relativně velkou technickou podporu ze strany uživatelské organizace. Tento systém CERN využívá pro svůj dokumentační server a užívá jej také řada univerzitních knihoven, např. Univerzita v Messině (<http://cab.unime.it/CDSware09/>) nebo Univerzita v Barceloně (<http://ddd.uab.es/>).

DSpace (<http://www.dspace.org/>)

Producentem systému *DSpace* je Massachusettský technologický institut (MIT – Massachusetts Institute of Technology, <http://web.mit.edu/>) a společnost Hewlett-Packard (<http://www.hp.com/>). Jeho první verze byla představena v roce 2002. Další

vývoj je dnes v rukách komunity uživatelů nazvané Federace DSpace. *DSpace* je také implementován v řadě dalších institucí nejen v USA, především v univerzitních knihovnách, např. Australské národní univerzity (<http://www.apsr.edu.au/>) nebo Marylandské univerzity (<https://drum.umd.edu>).

Eprints (<http://www.eprints.org/software/>)

Systém *Eprints* byl vytvořen v roce 2000 na Southamptonské univerzitě (<http://www.soton.ac.uk/>) ve spolupráci s Komisí pro společný informační systém (JISC – Joint Information Systems Committee, <http://www.jisc.ac.uk/>) jako software pro repozitáře e-printů, elektronických verzí vědeckých článků (preprintů i postprintů). Původně byl systém sponzorován archivem CogPrints, dnes je podporován organizací JISC. Instituce využívající tento systém mohou využít nabídku podpory systému od Univerzity v Southamptonu, která je však placenou službou. Systém je využíván např. pro archivy E-LIS (<http://eprints.rclis.org/>) a CogPrints (<http://cogprints.org/>) nebo pro univerzitní repozitáře, např. Oxfordské univerzity (<http://eprints.ouls.ox.ac.uk/>).

Fedora (<http://www.fedora.info/>)

Vývoj softwarového nástroje *Fedora* začal již v roce 1997 jako výzkumný projekt na Cornellově univerzitě (<http://www.cornell.edu/>). Na vývoji systému se dále podílela knihovna Virginské univerzity (<http://www.lib.virginia.edu/>), výzkumná organizace DARPA (The Defense Advanced Research Projects Agency, <http://www.arpa.mil/>) a nadace NSF (National Science Foundation, <http://www.nsf.gov/>) za podpory Mellonovy nadace (<http://www.mellon.org/>).

Systém pro řízení digitálních objektů *Fedora* je založen na architektuře *Fedora* (*Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture*) a je určený pro budování institucionálních repozitářů a dalších digitálních knihoven. Využití tohoto nástroje vyžaduje další relativně náročné programátorské práce. Systém využívá například Národní knihovna v Estonsku (<http://digar.nlib.ee/>), americká Národní vědecká digitální knihovna (NSDL – The National Science Digital Library, <http://nsdl.org/>) a řada dalších institucí.

Greenstone (<http://www.greenstone.org/cgi-bin/library>)

V rámci projektu Novozélandské digitální knihovny na Univerzitě ve Waikato (NZDL – New Zealand Digital Library, <http://nzdl.sadl.uleth.ca/cgi-bin/library>) vznikl ve spolupráci s UNESCO systém pro vytváření a provozování digitálních sbírek ve veřejných institucích jako jsou univerzity nebo knihovny – *Greenstone*. Tento systém je implementován v řadě institucí, mimo jiné v digitální knihovně UNESCO (<http://digital-library.unesco.org>).

LOCKSS (<http://www.lockss.org/lockss/Home>)

LOCKSS (*Lots of Copies Keep Stuff Safe*) je open source software pro provozování digitálních obsahů vytvořený v roce 1999 na Stanfordské univerzitě (<http://www.stanford.edu/>) za pomoci grantu z Mellonovy nadace. Systém je užíván např. v Britské knihovně (<http://www.bl.uk/>) nebo na Humboldtově univerzitě v Berlíně (<http://www.hu-berlin.de/>).

5 Vybrané „národní digitální knihovny“ na portálech evropských národních knihoven

V dnešní době elektronického publikování a internetu mají již všechny evropské národní knihovny vlastní webové stránky, na kterých nabízejí uživatelům široké spektrum služeb. Jedná se ale především o rozšíření a usnadnění tradičních knihovnických služeb prostřednictvím nových technologií. Trendem současnosti je nejen nabízet informace o zdrojích dostupných uživatelům přímo v knihovně, ale především nabídnout konkrétní informační zdroje přímo v elektronické podobě, dostupné z jakéhokoli počítače. Proto směřují aktivity národních knihoven k vytváření tzv. digitálních knihoven, které by měly uchovávat národní produkci digitálních zdrojů včetně dokumentů původně dostupných na tradičních nosičích, tzn. digitalizovaných. Z hlediska uživatele je optimální, když je možné sbírky digitálních dokumentů plnotextově prohledávat a následně si prohlédnout, eventuálně vytisknout požadovaný informační zdroj.

Řada evropských národních knihoven nabízí v rámci svých webových portálů buď dílčí portály nazvané např. „národní digitální knihovna“, zpřístupňující národní kulturní dědictví v digitální podobě, nebo alespoň nabídku digitalizovaných sbírek. Co a v jaké podobě jednotlivé evropské národní knihovny z pohledu uživatele nabízejí, je obsahem následujících kapitol. Byly vybrány evropské národní knihovny jak z původně západoevropského prostoru, tak ze zemí východní Evropy, které uživatelům zpřístupňují digitální zdroje, a navíc Slovenská národní knihovna, která sice zatím nic takového nenabízí, ale její postup v této oblasti je z pohledu České republiky zajímavý. Tento přehled je ještě doplněn o portály *Europeana* a *Evropská knihovna (The European Library)*, které, každý v jiném záběru, slouží jako jednotné rozhraní pro prohledávání evropských digitálních sbírek.

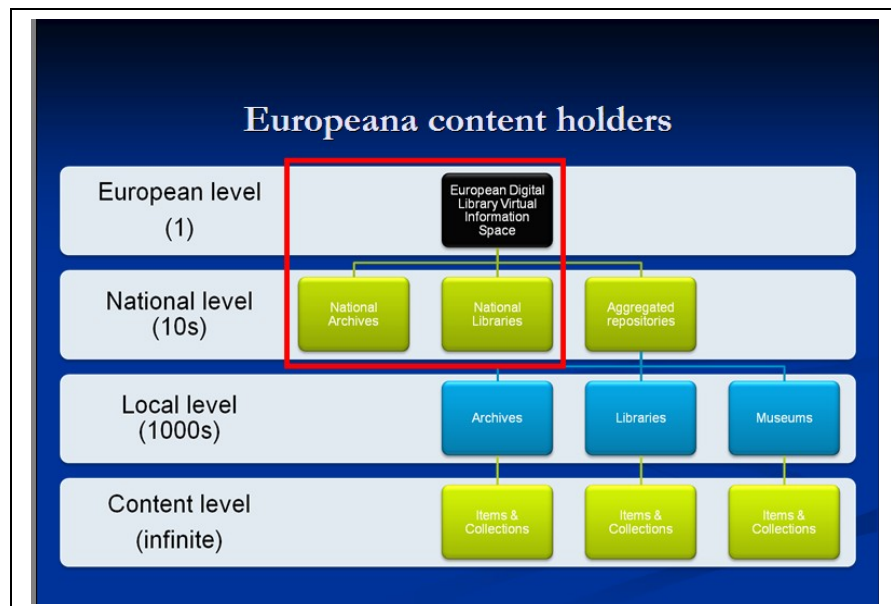
5.1 Portál „Europeana“

Portál *Europeana* s podnázvem „think culture“ čili „mysleme na kulturu“ je ke dnešnímu dni (27. 2. 2009) dostupný na adrese www.europeana.eu v beta verzi (viz

obr. 5). Tento portál má ambice stát se informačním zdrojem umožňujícím přístup k celoevropskému kulturnímu dědictví.

Obrázek 5 – Europeana – úvodní stránka

Obrázek 6 – Europeana – poskytovatelé obsahu [DAVIES, 2008]

Dnes, podle zveřejněných informací na portálu, umožňuje přístup ke slíbeným 2 milionům digitálních jednotek (viz kapitola 3.2.4) a to: obrazových, textových, zvukových i videomateriálů. Tyto materiály pocházejí nejen z evropských knihoven, ale i z archivů, muzeí a galerií či audiovizuálních sbírek. Tito poskytovatelé obsahů mohou být na mezinárodní, národní či regionální úrovni, jak je znázorněno na obrázku 6.

Ke dni 1. listopadu 2008 pocházela více než polovina digitálních materiálů zpřístupňovaných prostřednictvím portálu *Europeana* z Francie (52 %), 10 % materiálů je původem z Nizozemska, 8 % z Finska a další země již poskytují jen cca 1 % materiálů a méně (viz příl. 1). [Evropská komise, 2008a]

Zpřístupňované digitální objekty nejsou uchovávány na serveru *Europeany*, ale zůstávají na serverech jednotlivých kulturních institucí. *Europeana* tak pouze umožňuje jednotný přístup k informačním zdrojům na různých místech Evropy. Autorská práva se tedy neřeší na evropské úrovni, ale jsou řešena podle právních úprav platných pro jednotlivé evropské země, ze kterých informační zdroje pocházejí.

Evropské instituce byly mimo jiné vyzvány Evropskou komisí, aby ke svým zdigitalizovaným materiálům poskytovaly metadata. Z těchto metadat je následně vytvářen rejstřík, který se prohledává na základě uživatelských dotazů. Portál *Europeana* postavil své metadatové standardy na standardu Dublin Core [Specification for the Europeana Semantic Elements (V 3.1, 25/02/2009)] a sběr dat je prováděn pomocí protokolu OAI-PMH.

Za projekt je zodpovědný tým pracovníků Královské knihovny v Nizozemsku. Pro fungování služby je využito managementu a technických znalostí vyvinutých týmem kolem *Evropské knihovny* (viz kapitola 5.2) a dohled nad projektem má na starost *Nadace EDL* (http://dev.europeana.eu/edlnet/edl_foundation/purpose.php).

Služba *Europeana* byla spuštěna 20. listopadu minulého roku, ale na základě technických potíží byl ihned následující den celý portál vypnut. Podle tiskové zprávy zveřejněné 21. listopadu byl server ihned po spuštění přetížen – portál byl dimenzován pro 5 milionů hitů za hodinu, skutečný zájem byl však 3x vyšší

[Evropská komise. 2008b]. Znovuspuštění betaverze portálu proběhlo koncem prosince 2008.

Na vytvoření a spuštění portálu *Europeana* se nemalou měrou podílela komisařka pro informační společnost a média Viviane Redingová, která prohlásila: „Evropská digitální knihovna bude pro občany představovat rychlý a snadný přístup k evropským knihám a evropskému umění, ať už z jejich domovů, nebo ze zahraničí. Český student tak například bude moci procházet britskou knihovnu, aniž by musel jezdit do Londýna, anebo si milovník umění z Irska prohlédne obraz *Mony Lisy*, aniž by stál dlouhé fronty v Louvru.“ Dále komisařka v tiskové zprávě předcházející spuštění domény uvedla že: „Ačkoli členské státy již učinily v zpřístupňování uměleckých materiálů na internetu velký pokrok, jsou za účelem urychlení digitalizace zapotřebí další veřejné i soukromé investice. Mým cílem je otevřít pro veřejnost Evropskou digitální knihovnu nazvanou *Europeana* a obsahující obrovské množství materiálů do konce tohoto roku.“ [Evropská komise, 2008c].

Podle této zveřejněné tiskové zprávy ze dne 11. srpna 2008 [Evropská komise, 2008c] je jen v evropských knihovnách více než 2,5 miliardy knih a z toho pouze 1 % z nich je dostupné v digitální podobě. Je tedy nutné, aby se knihovny více snažily digitalizovat a zdigitalizovaná díla následně zpřístupňovat na internetu tak, aby byla dostupná vzdáleným uživatelům. Evropská komise poskytne na zlepšení internetového přístupu k evropskému kulturnímu dědictví v letech 2009–2010 více než 120 milionů eur. Z toho 69 milionů eur na činnosti spojené s digitalizací a na rozvoj digitálních knihoven půjde ze *7. rámcového programu EU* a dalších 50 milionů eur bude poskytnuto na zlepšení přístupu k evropskému kulturnímu dědictví z fondů *Programu pro konkurenceschopnost a inovace*. Protože se však celkové náklady na digitalizaci 5 milionů knih z evropských knihoven odhadují na 225 milionů eur (nepočítaje v to díla, jako jsou rukopisy nebo obrazy), jsou nutné další investice jednotlivých zemí.

Evropská komise proto členské státy vyzvala, aby se spojily se soukromým sektorem a zaměřily se na tyto priority:

- vynaložení více finančních prostředků na činnosti spojené s digitalizací

- chybějící metody, technologie a zkušenosti týkající se zachování digitálního obsahu dalším generacím
- zavedení společných norem pro zajištění kompatibility s *Evropskou digitální knihovnou (Europeana)*
- vyřešení otázky autorských práv (zejména problematika tzv. „osiřelých děl“¹⁴)

Financování projektu *Europeana* je zajišťováno především v rámci programu *eContentplus*, stejně jako u projektu *EDL*, jehož je nástupcem.

1.1.20 Nabídka služeb na *Europeaně*

Současná betaverze portálu *Europeana* ještě není plně funkční. Zatím portál nabízí tyto služby:

- vyhledávání na úvodní stránce webu (search) – jednoduché a pokročilé (viz kapitola 5.1.2)
- MyEuropeana – zatím nefunkční; pravděpodobně se bude jednat o personalizované služby pro uživatele dostupné po registraci
- Communities – v současné době je dostupná pouze demoverze této služby; v rámci této záložky bude v budoucnu možné zakládat různé skupiny k vybraným tématům týkajícím se obsahu *Europeany*, ve kterých bude možné sdílet prostor s lidmi zajímavými se o podobná témata
- Partners – záložka Partners obsahuje seznam participujících institucí (za Česko je jediným účastníkem Národní knihovna ČR)
- Timeline (beta) – prohlížení databáze podle data, ze kdy pochází zpřístupňovaný obsah (více viz kapitola 5.1.2)
- Thought lab – zde budou zveřejňovány informace o nových technologiích používaných v rámci portálu *Europeana*

¹⁴ Tzv. osiřelá díla (orphan works) jsou taková díla, která jsou ještě chráněna autorským právem, ale jejichž autoři či dědicové autorských práv nejsou známi nebo není znám jejich pobyt apod., a proto nelze licenci k užití díla (např. k digitalizaci a ke zpřístupnění online) získat. [FALADOVÁ, 2008]

- výběr jazyka (choose a language) – výběr z 25 evropských jazyků pro práci s *Europeanou*; není také ještě 100% – i po zvolení jiného než anglického jazyka je řada informací stále v angličtině

Zatím je tedy uživatelům ze všech nabízených služeb prakticky dostupné jen vyhledávání a browsing.

1.1.21 Vyhledávání na *Europeaně*

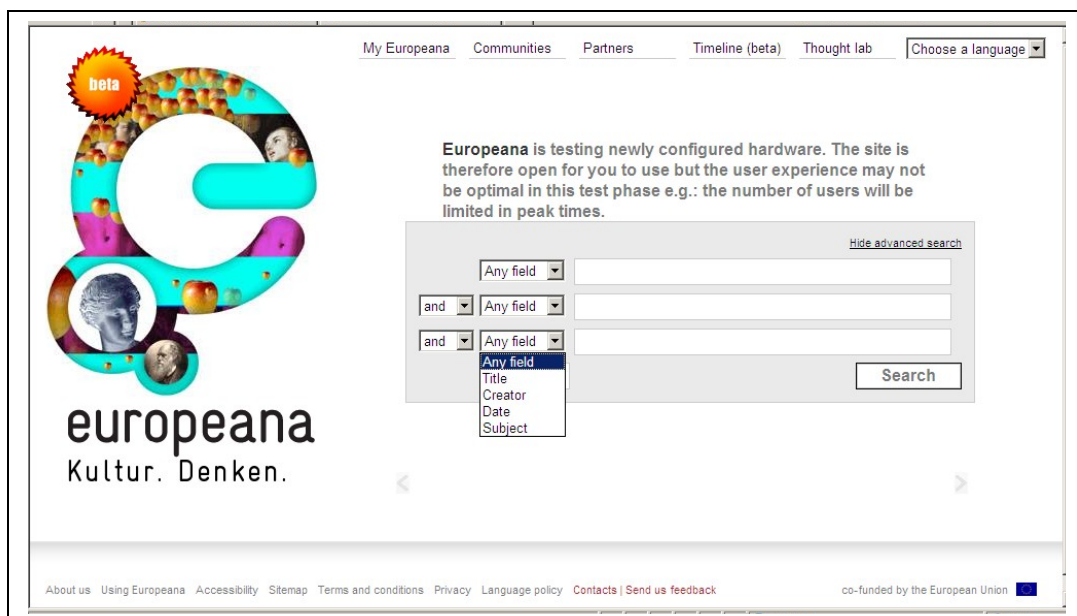
Vyhledávání na *Europeaně* je možné třemi způsoby. Na titulní stránce webu je možné využít nabídky pro jednoduché a pokročilé vyhledávání a v rámci záložky Timeline pak může uživatel prohledávat zdroje podle let, ze kterých pochází jejich obsah.

Jako velmi nepraktické shledávám, že pokud se uživatel pohybuje na webu *Europeany* a rozhodne se vyhledávat, musí se vrátit na úvodní stránku portálu, což je možné pouze přes logo *Europeany*. Zcela zde chybí nabídka home nebo search.

Jednoduché vyhledávání probíhá pomocí zadání slova do vyhledávacího okna na titulní stránce. Náповěda zatím není, jako bývá obvyklé, součástí vyhledávání, ale je obsažena pod záložkou **Using Europeana**. Není zde uvedeno, zda jsou slova v případě zadání více termínů spojována operátorem AND nebo OR, ale podle mých zkušeností s vyhledáváním na portálu jsou tato slova spojena operátorem AND. Funguje i zadávání do vyhledávacího okna s booleovskými operátory (např. Hamlet AND Shakespeare).

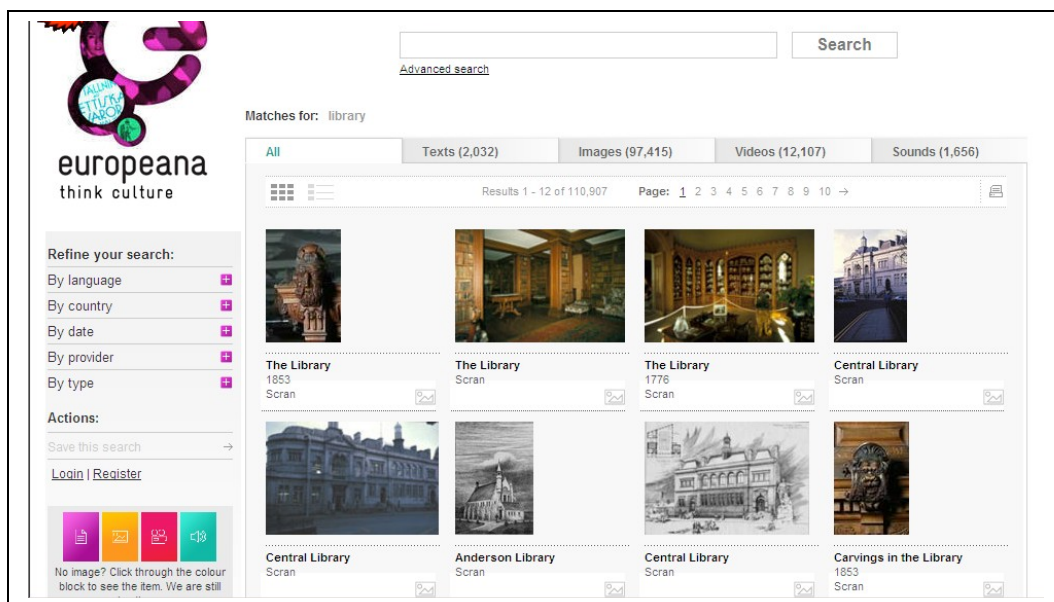
Další možností je využití **pokročilého vyhledávání** (advanced search, viz obr. 7). Zde je možné hledat v polích autor, název, tvůrce, datum a předmět. Jednotlivé termíny lze spojovat operátory AND, OR a NOT.

Výstupy z vyhledávání lze zobrazit jako tabulku (viz příl. 2) nebo jako seznam (viz příl. 3). O metodě řazení výsledků se náповěda nezmiňuje. Metodou pokusu a omylu jsem zjistila, že se výsledky neřadí ani podle data, ani podle abecedy. Pravděpodobně se zde bude jednat o řazení na základě relevance, jak je zde relevance měřena, není zřejmé.

Obrázek 7 – Europeana – pokročilé vyhledávání

Vyhledané dokumenty se zobrazují v první řadě společně (All), ale je možné si přes záložky Texts, Images, Video a Sounds zobrazit jen skupiny dokumentů podle typu materiálu – zvlášť texty, obrázky, videa nebo zvukové materiály (viz obr 8).

Obrázek 8 – Europeana – zobrazení výsledků vyhledávání

V případě potřeby je zde též možné (v levém rámu, viz obr. 8) zúžit dotaz a to výběrem jazyka, země, data, poskytovatele nebo typu dokumentu.

Po výběru požadovaného dokumentu se uživateli standardně zobrazí podrobné informace o jednotce (viz příl. 4) a to: popis, poskytovatel, jazyk, formát, zdroj a práva. Pomocí linku More lze nabídku informací rozšířit o další informace, které jsou k dispozici pro daný dokument, např. předmět, datum, souvislosti, prostorové určení, typ dokumentu. Dále si zde uživatel může zobrazit jednotku v původním kontextu (View in original context), tzn. v podobě, jak ji zveřejňuje poskytovatel. V levém rámu je pak zobrazena nabídka souvisejících zdrojů (Related content). Do budoucna by měly být funkční také další služby – sdílení s přáteli (Share with a friend) a uložení v osobním prostoru My Europeana (Save to My Europeana). Prohlédnout obsah si uživatel může po kliknutí na obrázek daného dokumentu.

Poslední možností, jak najít digitální zdroje na *Europeaně*, je prohlížení obsahu pomocí časové osy **Timeline**. Zde si uživatel může vybrat rok na časové ose, kde jsou letopočty, ze kterých pocházejí obsahy jednotlivých digitálních zdrojů. Roky jsou zde zvýrazněny velikostí písma, která odráží množství dokumentů k danému roku (viz příl. 5). Po výběru požadovaného letopočtu se nám zobrazí všechny dokumenty za sebou jako obrazové ikony (viz příl. 6), které je dále možné prokliknout a dostat se tak na podrobné informace o dokumentu stejně jako v případě jednoduchého i pokročilého vyhledávání.

Ráda bych ještě jednou zdůraznila, že se zde jedná o popis funkčnosti současné betaverze systému *Europeana* (březen 2009) a je tedy pravděpodobné, že služby zde poskytované budou během příštích měsíců zkvalitňovány a doplňovány.

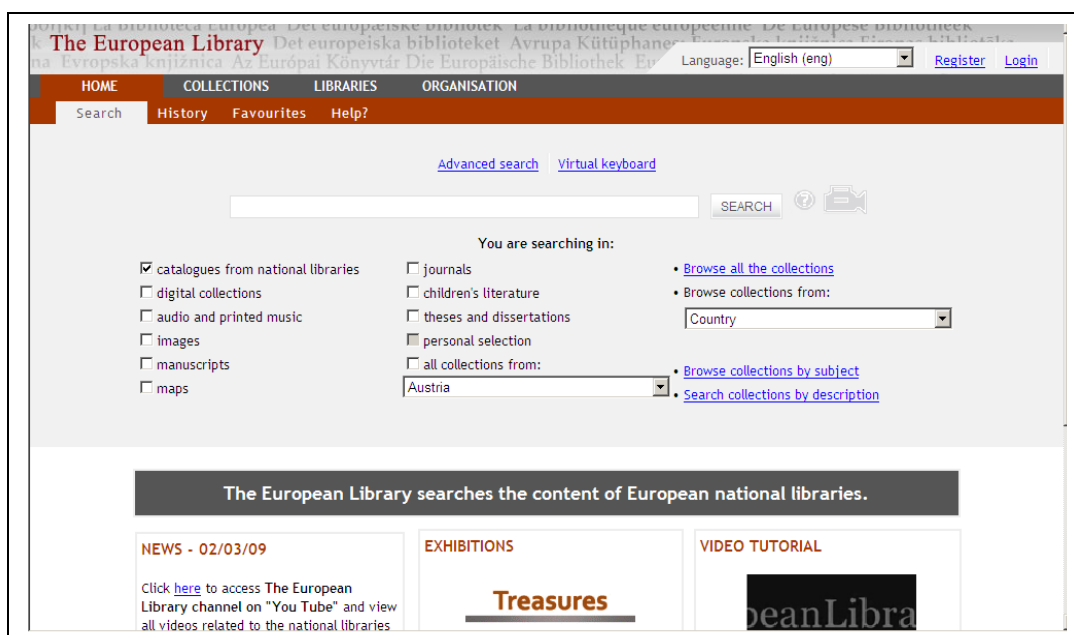
5.2 Portál „Evropská knihovna“ (The European Library)

Důležitým evropským informačním zdrojem digitálních informací je také *Evropská knihovna (The European Library)*, služba zpřístupňující digitální sbírky evropských národních knihoven (viz obr. 9). *Evropská knihovna* je službou, která je zastřešena nevládní organizací *Konference ředitelů evropských národních knihoven (CENL – The Conference of European National Librarians)* a tvoří jeden z pilířů nově vybudované evropské digitální knihovny *Europeana*.

Evropská knihovna (<http://www.theeuropeanlibrary.org>) je v současné době hybridní knihovnou, která uživatelům nabízí jednotné rozhraní pro prohlížení fondů

evropských knihoven. Obsahem *Evropské knihovny* jsou jak zdroje digitální, tak zdroje digitalizované a zároveň i bibliografické záznamy (a to i v případě, že není online dostupný plný text).

Prostřednictvím služby *Evropská knihovna* je dnes dostupných 150 milionů jednotek knihovních materiálů (knih, bibliografických záznamů, map, fotografií, hudebních záznamů, videozáznamů, atd.) napříč Evropou.

Obrázek 9 – *Evropská knihovna* – úvodní stránka

Evropská knihovna participuje na řadě dalších podobně zaměřených projektů, aktuálně jsou to projekty *DISMARC* (<http://www.dismarc.org/>), *DELOS* (<http://www.delos.info/>), *MICHAEL* (<http://www.michael-culture.org/cs/home>) a *BRICKS* (<http://www.brickscmmunity.org/>).

V loňském roce vznikl z iniciativy *Evropské knihovny* projekt *FUMAGAMA* (<http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/cooperation/fumagaba/>), jehož cílem je zapojit do sbírek dostupných prostřednictvím portálu *Evropská knihovna* sbírky národních knihoven Bývalé Jugoslávské republiky Makedonie¹⁵, Ukrajiny, Moldávie, Albánie, Gruzie, Arménie, Bosny a Hercegoviny a Ázerbájdžánu. Název projektu vznikl spojením prvních písmen anglických názvů

¹⁵ Pod tímto prozatímním názvem (angl. Former Yugoslav Republic of Macedonia, zkr. FYROM) vystupuje v současné době Republika Makedonie např. jako uchazečský stát v EU (http://europa.eu/abc/european_countries/candidate_countries/fyrom/index_en.htm).

zemí, jejichž národních knihoven se projekt týká. Tento projekt je financován Švýcarskou agenturou pro vývoj a kooperaci (<http://www.sdc.admin.ch/>).

Přehled všech projektů, které se věnovaly a věnují budování a fungování *Evropské knihovny*, je přehledně zobrazen na obrázku 10.

Obrázek 10 – Projekty související se vznikem a vývojem *Evropské knihovny* [The European Library, 2005–2009]

1.1.22 Národní knihovny v *Evropské knihovně*

Tento portál (viz obr. 9) nabízí zdarma přístup k digitálním a bibliografickým zdrojům 48 evropských národních knihoven ve 23 jazycích. Všechny participující země jsou členy nevládní organizace *Konference ředitelů evropských národních knihoven (CENL)*. Knihovny podílející se na vytváření portálu mohou mít dvojitý status: plné členství, či základní členství. Knihovny s plným členstvím jsou národní knihovny Rakouska, Belgie, Chorvatska, České republiky, Kypru, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Německa, Řecka, Maďarska, Islandu, Irska, dvě národní knihovny Itálie (Florence a Řím), Lotyšska, Litvy, Lichtenštejnska, Lucemburska, Nizozemska, Norska, Polska, Portugalska, Ruska (Moskva), Srbska, Slovenska, Slovinska, Španělska, Švédsko, Švýcarsko a Velké Británie. Mezi knihovny se základním členstvím patří národní knihovny Albánie, Arménie, Ázerbajdžánu, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Gruzie, Malty, Moldávie, Černé hory, Bývalé Jugoslávské republiky Makedonie, Rumunska, Ruska (Petrohrad), San Marina, Turecka, Ukrajiny a Vatikánu. Rozdíl je v současné chvíli v přístupu ke zdrojům jednotlivých knihoven. Fondy knihoven s plným členstvím lze prohledávat podle různých hledisek v rámci

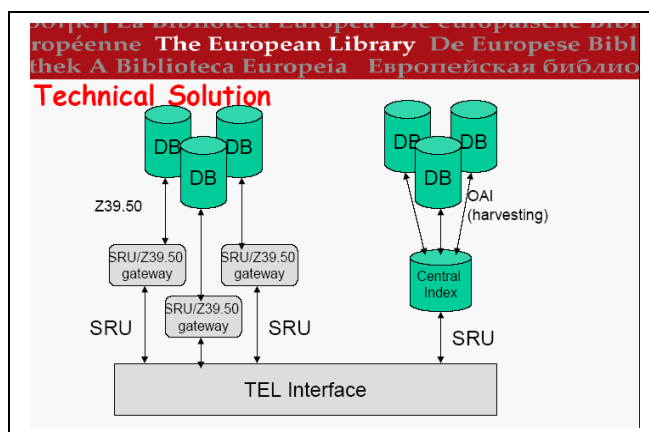
přístupu přes záložky Collections a Home, zatímco digitální sbírky ostatních členských knihoven jsou zatím přístupné pouze proklikem přes odkaz na webové stránky jednotlivých knihoven (záložka Libraries).

1.1.23 Technické řešení *Evropské knihovny*

Technické řešení portálu *Evropská knihovna* spočívalo původně v nasazení protokolu Z39.50 k prohledávání sbírek v rámci katalogů OPAC spolupracujících knihoven. Ne všechny novodobé zdroje jsou však pomocí tohoto protokolu dosažitelné. Pro získávání metadat do **centrálního indexu** zdrojů nedostupných pomocí Z39.50 byl tedy nasazen tehdy nově vyvinutý protokol OAI-PMH.

Současné technické řešení procesu vyhledávání je znázorněno na obrázku 11. Existují dvě možnosti získávání dat:

1. Vyhledávání z dat dostupných pomocí protokolu Z39.50 (knihovní systémy OPAC)
2. Vyhledávání přes centrální index *Evropské knihovny*, který obsahuje metadadové záznamy digitálních objektů získaných sklízením metadat záznamů v databázích a archivech evropských národních knihoven. Pro tento proces získávání dat je nasazen protokol OAI-PMH

Obrázek 11 – Technické řešení *Evropské knihovny* [WOLDERING, 2004]

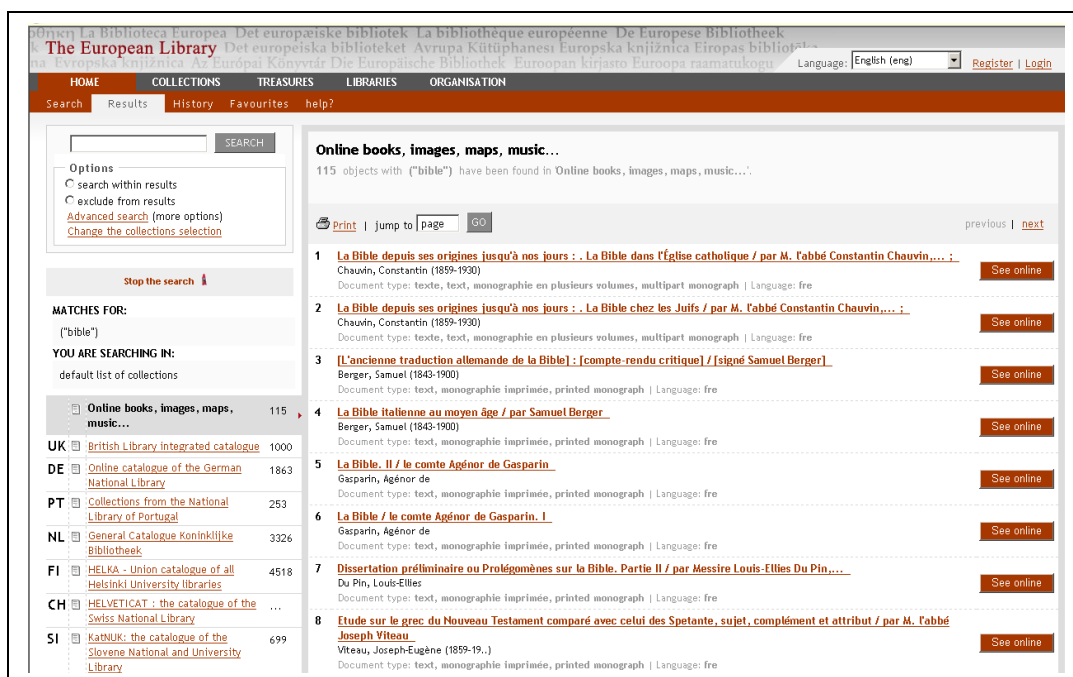
S vývojem v technologické oblasti byl v rámci *Evropské knihovny* navíc nasazen nově vznikuvší vyhledávací protokol SRU (Search/Retrieval via URL, <http://www.loc.gov/standards/sru/>), což je vyhledávací protokol založený na XML, který s využitím CQL (Contextual Query Language) definuje formát databázového

dotazu zasílaného serverům a metody, jakými je dotaz zasílán. Pro konvertování dotazů mezi SRU a Z39.50 jsou v systému použity SRU/Z39.50 brány.

1.1.24 Vyhledávání v *Evropské knihovně*

Uživatelům portál nabízí jednoduché vyhledávání zadáním hledaného termínu do vyhledávacího okna v digitálních sbírkách knihoven s plným členstvím přes záložku **Home** (viz obr. 9).

V případě **jednoduchého vyhledávání** prostřednictvím vyhledávacího okna na hlavní stránce na záložce **Search** stačí zadat hledané slovo do vyhledávacího okna. U vyhledávacího okna je pod ikonou otazníku dostupná podrobná nápověda pro vyhledávání. Slova jsou implicitně spojována operátorem AND a nejsou popsány žádné možnosti zkracování slov nebo nahrazování znaků ve slovech. Hledaný termín musí být zadán v jazyce dokumentu (resp. názvu dokumentu).

Obrázek 12 – *Evropská knihovna* – 1. fáze zobrazení výsledků dotazu

Výsledky (**Results**) jsou v první fázi bibliografické záznamy, které jsou zobrazeny ve skupinách podle sbírek, v nichž byly nalezeny (viz obr. 12). První zobrazovanou kolekcí jsou online knihy, obrázky, mapy, hudba ..., kde jsou přirozeně jen zdroje, které jsou online dostupné. Další jsou pak kolekce jednotlivých národních knihoven se zobrazením počtu relevantních zdrojů. V další fázi rešerše je pak možné zobrazení

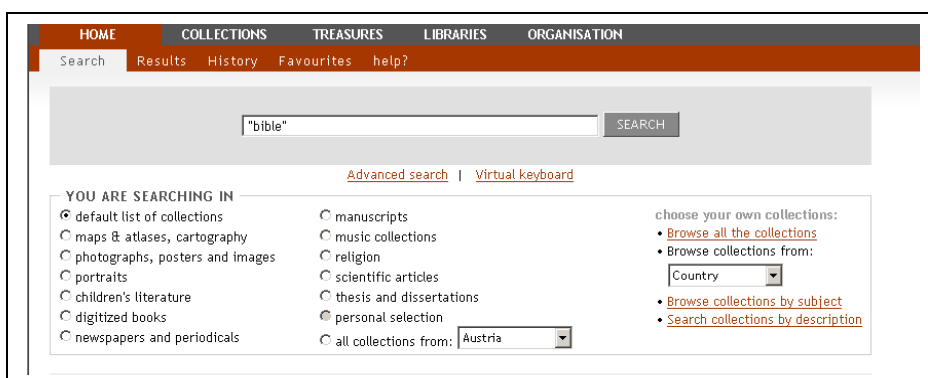
plných textů digitálních dokumentů nebo obrazových nebo multimediálních online dostupných zdrojů.

Po kliknutí na tlačítko **See online** (viz obr. 12) se zobrazí plný text či jiná forma zdroje v jeho původním kontextu – v databázi nebo digitální knihovně, ve které se nachází (viz příl. 7). V případě, že nalezený zdroj není online dostupný – jedná se tedy jen o bibliografický záznam – toto tlačítko u takového záznamu není. Názvy nalezených zdrojů lze také prokliknout, čímž se zobrazí úplný záznam zdroje (viz příl. 8). V pravé části obrazovky se pak zobrazují dostupné služby k vybranému zdroji. V případě online dostupných zdrojů (online books, images, maps, music...) jsou k dispozici zobrazení plného textu, hledání zdroje ve vybraných knihovnách, vyhledávacích nebo knihkupectvích a další služby včetně vyhledání zdroje ve wikipedii (<http://en.wikipedia.org>) (viz příl. 7).

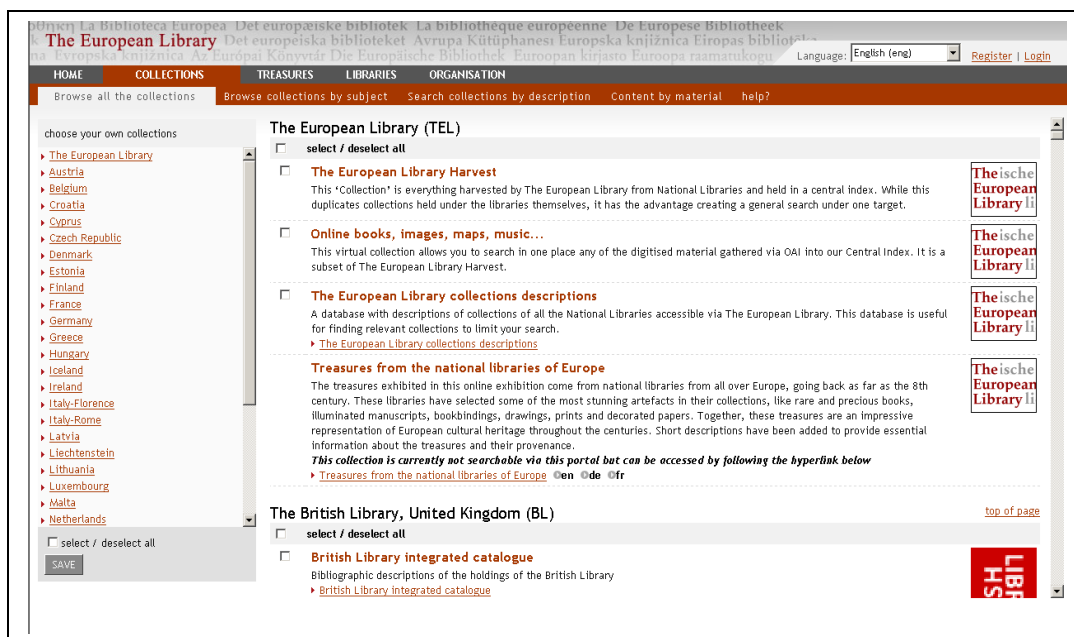
U zdrojů vyhledaných v digitálních sbírkách jednotlivých národních knihoven (UK, DE, PT, NL, FI aj.) je nabídka dostupných služeb mírně odlišná. Zahrnuje také zobrazení plného textu (je-li plný text zdroje k dispozici) nebo kontrolu dostupnosti zdroje v dané knihovně, dále proklik na stránky sbírky, ve které byl zdroj nalezen, a další služby vyhledávání zdroje stejné jako u skupiny online zdrojů (viz příl. 8).

Evropská knihovna nabízí také možnost **pokročilého vyhledávání** (viz příl. 9) s použitím operátorů AND, OR, NOT a různých dalších možností upřesnění.

V rámci obou možností vyhledávání v *Evropské knihovně* je možný výběr různých typů materiálů (viz obr. 13).

Obrázek 13 – Typy materiálů dostupné v *Evropské knihovně*

Obrázek 14 – Evropská knihovna – prohlížení sbírek přes záložku Collections

V rámci záložky **Collections** (viz obr. 14) mohou uživatelé využít možnost prohledávání (browsingu) jednotlivých digitálních sbírek participujících knihoven a zároveň společných evropských sbírek – sbírky jsou seřazeny podle jednotlivých zemí. Dále je zde možné vyhledávat jednotlivé sbírky podle předmětu (viz příl. 10) a podle jejich popisu nebo typu obsažených dokumentů.

Pod záložkou **Libraries** se nachází interaktivní přehled knihoven, které jsou součástí *Evropské knihovny* (viz příl. 11), a poslední záložka **Organisation** přináší základní informace o portálu.

Jednotlivé knihovny, které se tohoto projektu účastní, mohou mít na svých stránkách umístěn například tento odkaz na *Evropskou knihovnu* v podobě ikony.

1.1.25 Novinky na portálu *Evropská knihovna*

Dne 17. 2. 2009 byla vydána tisková zpráva ke spuštění nových webových stránek *Evropské knihovny* [The European Library, 2009]. Podle této tiskové zprávy webová stránka *Evropské knihovny*, původně budovaná jako výchozí bod pro přístup k materiálům evropských knihoven, nyní kombinuje vícejazyčné vyhledávací funkce s několika „online výstavami“ a nástroji webu 2.0. Nový portál zahrnuje mnoho vylepšení vytvořených na základě uživatelských průzkumů. Nejvýznamnějším z nich

je zkvalitnění jazykového vybavení portálu. Výsledkem je, podle tiskové zprávy, možnost pracovat s více než 330 sbírkami v rodném jazyce a navigace a podpora pro uživatele ve 22 evropských jazycích (ke dni 2. 3. 2009 je to již ve 23 jazycích).

Realita se od informací poskytnutých tiskovou zprávou poněkud liší. Například při prohlížení webu v českém jazyce se jedná jen o částečný překlad informací do českého jazyka a to ještě nesystematický (viz příl. 12). Příklad překladu části stránky týkající se vyhledávání v různých sbírkách je na obrázku 15.

The image shows a search filter interface for the European Library. It is titled "Vyhledáváte ve:" (You are searching in:). There are two columns of checkboxes. The left column includes: catalogues from national libraries, digital collections, audio and printed music, obrazy (images), rukopisy (manuscripts), and mapy (maps). The right column includes: journals, literatura pro děti (children's literature), diplomové a dizertační práce (theses and dissertations), osobní výběr (personal selection), and all collections from: followed by a dropdown menu currently showing "Rakousko" (Austria).

Obrázek 15 – Evropská knihovna – český překlad dílčích sbírek

Kvalita překladu, a tedy i dostupnost informací v národních jazycích, se velmi liší pro každý nabízený jazyk. V některých jazycích je přeloženo téměř vše, v jiných jen část informací, jako u jazyka českého, v němž se bez základní znalosti anglického jazyka uživatel stále neobejde.

Další inovace, jako už zmíněné „online výstavy“ a aplikace nástrojů webu 2.0, jsou pro uživatele zajímavé a mohou portál učinit atraktivnějším i přes jeho současnou malou mediální podporu, která je soustředěna spíše na portál *Europeana*.

5.3 Vybrané evropské „národní digitální knihovny“

V této kapitole jsou představeny vybrané evropské národní knihovny, které již provozují národní digitální knihovnu nebo alespoň zpřístupňují uživatelům na svých webových stránkách nějaké digitální informační zdroje (především se jedná o digitalizované materiály) či takové knihovny, jejichž aktivity k budování národní digitální knihovny směřují.

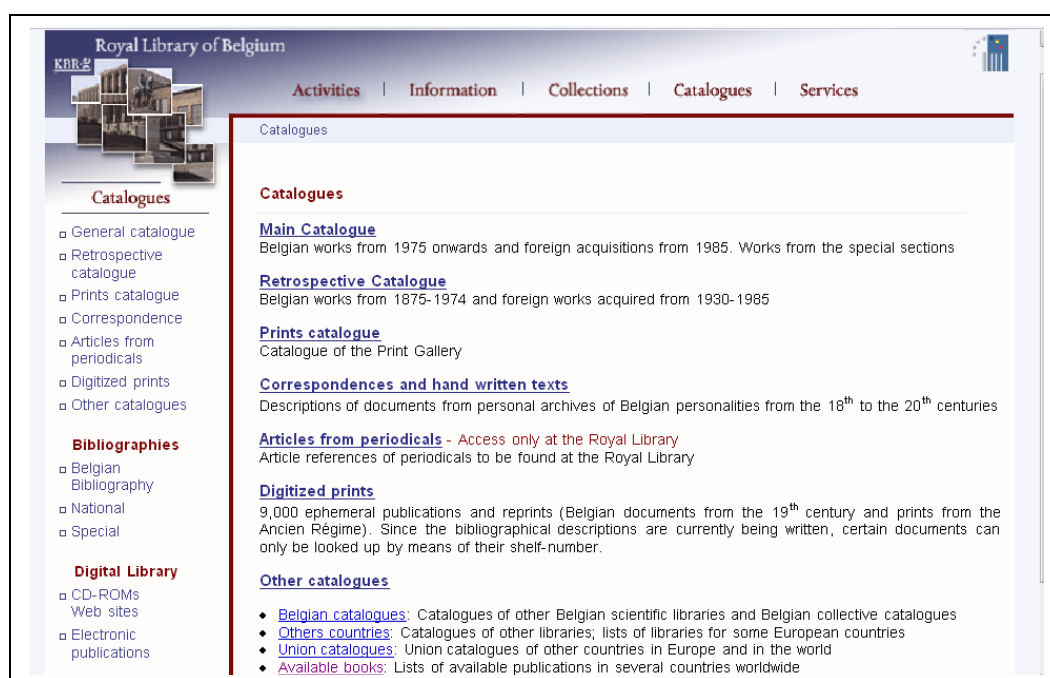
Hlavním kritériem výběru byla účast těchto knihoven na projektu *Evropská digitální knihovna* a dostupnost jejich digitálních sbírek prostřednictvím portálu *Evropská knihovna*, tzn. že se jedná o národní knihovny s plným členstvím (viz kapitola 5.2.1).

Pro podrobnější popis byly vybrány nejen ty knihovny, které nabízejí na svých webových stránkách službu nazvanou „národní digitální knihovna“, ale i ty, které zpřístupňují digitální zdroje jiným způsobem – většinou jako službu zakomponovanou do stávající nabídky portálu národní knihovny. Do následujících kapitol nejsou zahrnuty pouze národní knihovny, které na svých stránkách nabídku digitálních zdrojů nemají. Ze 32 národních knihoven se jedná o 3 knihovny – Kyperská knihovna (<http://www.cypruslibrary.gov.cy>), Litevská národní knihovna Martyna Mazvyda (<http://www.lnb.lt/lnb>)¹⁶, Lichtenštejnská zemská knihovna (<http://www.landesbibliothek.li/>).

Navíc jsou přidány informace o projektu budování Slovenské národní digitální knihovny. Závěrem je provedena krátká analýza zjištěných skutečností o dostupnosti digitálních zdrojů v Evropě.

1.1.26 Belgie

Královská knihovna v Belgii (Koninklijke Bibliotheek van België / Bibliothèque royale de Belgique, <http://www.kbr.be/>)

Obrázek 16 – Portál Královské knihovny v Belgii

¹⁶ Na portálu této knihovny je záložka e-slужby. Ta ale obsahuje pouze služby jako např. Ptejte se knihovny nebo Online katalogy, které jsou obvykle přímo součástí portálů národních knihoven.

Královská knihovna na svém knihovním webu v rámci záložky katalogy nabízí pod názvem **digitální knihovna (Digital Library)** (viz obr. 16) vyhledávání ve sbírce digitálních zdrojů dostupných na CD-ROM či webových sídlech a ve sbírce elektronických publikací. Většina webových sídel je volně dostupná, zdroje na CD-ROM mají často omezený přístup. Sbírkou elektronických publikací obsahuje 3 dílčí sbírky:

- online sbírka *e-Depot* byla vytvořena, aby uchovávala, zpřístupňovala a ochraňovala elektronické publikace na národní úrovni. Obsahuje publikace (monografie, periodika atd.) od komerčních vydavatelů, asociací, veřejných institucí, univerzit i jednotlivců. Pro chod systému je využit komerční nástroj *DigiTool* od firmy Ex Libris (<http://www.exlibrisgroup.com/digitool.htm>)
- elektronická periodika (Swets)
- databáze *ARL* (*American Research Library*, <http://www.kbr.be/cas/Collections/arl.html>) – licencovaný přístup k cca 3000 vědeckých periodik

Všechny digitální dokumenty v těchto sbírkách jsou dostupné pouze v Královské knihovně po registraci.

V rámci výběru vyhledávání v různých katalozích je také možné zvolit vyhledávání ve sbírkách digitalizovaných dokumentů, které obsahují 9000 ohrožených belgických dokumentů z 19. století a staré tisky (nespadá ale do nabídky „digitální knihovna“). Tato služba je zdarma dostupná všem uživatelům.

Digitální knihovna Královské knihovny v Belgii umožňuje přístup k záznamům zdrojů a následně k jejich plným textům či jiným plným zobrazením (např. obrazové výstupy digitalizace). Katalogy dokumentů, které nejsou online dostupné, nejsou součástí těchto služeb.

1.1.27 Česká republika

Národní knihovna České republiky (www.nkp.cz)

Na portálu Národní knihovny ČR lze nalézt odkaz na „digitální knihovnu“, čímž je míněn nový portál **Národní digitální knihovna** (<http://www.ndk.cz>), která by měla

být kolekcí digitálních zdrojů tvořících jádro národního kulturního dědictví (viz obr. 17).

Obrázek 17 – Národní digitální knihovna Národní knihovny ČR

Národní digitální knihovna by se měla stát základem budoucí **České digitální knihovny**, která bude tvořena velkým množstvím dalších digitálních dokumentů oborového, regionálního, institucionálního i jiného charakteru. Plánované důvěryhodné digitální úložiště by mělo být schopné pojmout nejen toto jádro kulturního dědictví, tzn. obsah Národní digitální knihovny, ale i řadu zdrojů přesahující rámec národního kulturního dědictví, které sem budou moci za úplatu svěřit i další instituce [STOKLASOVÁ, 2006].

V rámci rozhraní Národní digitální knihovny je uživatelům nabídnut přístup k digitalizovaným i digitálním zdrojům. Je zde možný přístup do těchto zdrojů:

- Kramerius (nabízí digitalizovaná periodika, monografie, rukopisy a staré tisky)
- Manuscriptorium (digitalizované historické dokumenty)
- WebArchiv (digitální archiv českých webových zdrojů)

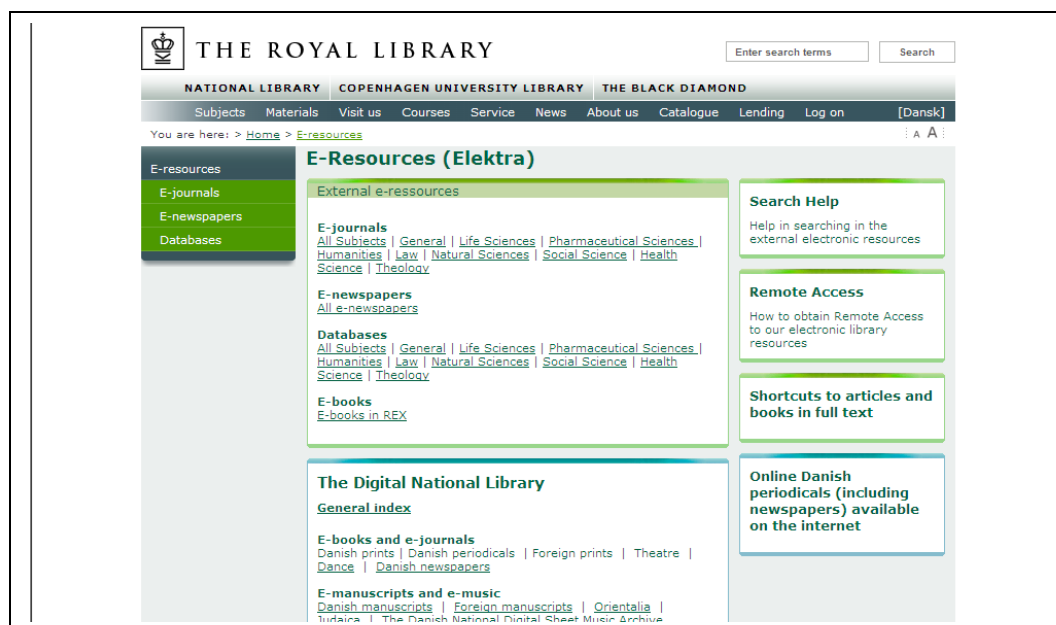
Dále je na tomto portálu možné nalézt řadu zahraničních dokumentů týkajících se budování digitálních knihoven.

Národní knihovna ČR zatím nemá digitální úložiště, které by splňovalo podmínky důvěryhodnosti tak, jak jsou definovány v mezinárodních dokumentech [OCLC, 2007; Research Libraries Group, 2005]. Vybudování důvěryhodného digitálního úložiště je ale jednou z priorit *Koncepce trvalého uchování knihovnických sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR. Etapa 1: do roku 2010* [STOKLASOVÁ, 2007]. Národní knihovna ČR se zatím přiklání k možnosti nákupu komerčního systému pro správu svého digitálního úložiště.

Česká Národní digitální knihovna je zatím pouhým rozcestníkem, který na jednom místě umožňuje nejednotný vstup do třech informačních zdrojů, ve kterých jsou obsaženy výstupy z digitalizačních projektů knihoven v Česku i online dostupné zdroje uchovávané v rámci archivace českého webu.

1.1.28 Dánsko

Královská knihovna – Národní knihovna Dánska a Kodaňská Univerzitní knihovna (Det Kongelige Bibliotek – Nationalbibliotek og Københavns Universitetsbibliotek, <http://www.kb.dk/>)

Obrázek 18 – Elektra Královské knihovny v Dánsku

Dánská Královská knihovna v rámci svých webových stránek nabízí přístup k **elektronickým zdrojům (Elektra)** rozdělený na dvě skupiny (viz obr. 18):

- externí elektronické zdroje – sem jsou zahrnuty elektronické časopisy a noviny, databáze a elektronické knihy – přístup bývá vázán na přístupové heslo
- **Národní digitální knihovna** (původně zde byly dostupné pouze elektronické zdroje ze sbírek dánské Královské knihovny bez označení národní digitální knihovna) [NERGLOVÁ, 2007, s. 63]; uživatelům jsou zde dostupné tyto dílčí sbírky:
 - e-knihy a e-časopisy (dánské tisky, dánská periodika, zahraniční tisky, divadlo, tanec, dánské noviny)
 - e-rukopisy a e-hudebniny (dánské rukopisy, zahraniční rukopisy, orientalistika, judaika, Dánský národní archiv digitálních hudebnin)
 - mapy a obrazy
 - předměty a témata (webové výstavy, historie knihy, historie vědy, příroda, předmětové bibliografie)

Elektra Královské knihovny v Dánsku uživatelům nově nabízí přístup k dánskému národnímu kulturnímu dědictví prostřednictvím Národní digitální knihovny, která již obsahuje nejen digitalizované sbírky samotné Královské knihovny, ale i dalších dánských paměťových institucí. Národní digitální knihovna je zde především rozcestníkem k dílčím sbírkám a nenabízí jednotné vyhledávání ve všech digitalizovaných zdrojích.

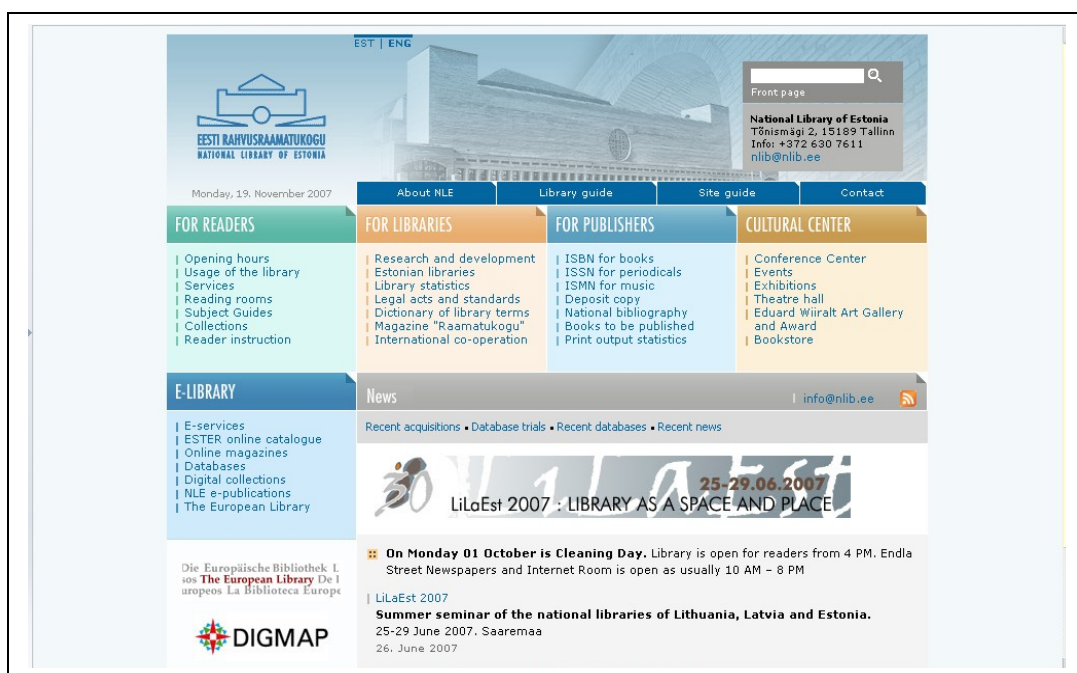
1.1.29 Estonsko

Národní knihovna Estonska (Eesti Rahvusraamatukogu, <http://www.nlib.ee/>)

Estonská národní knihovna nabízí přístup k různým online službám v rámci svých stránek pod hlavičkou **e-knihovna (e-library)** (viz obr. 19). Lze zde zvolit z těchto možností:

- elektronické služby (zahrnuje např. dotazy, objednávky publikací nebo žádosti o přidělení standardních čísel)

- online katalog ESTER
- online časopisy (je zde možné prohledávat katalog zahraničních elektronických časopisů dostupných v estonské Národní knihovně a zároveň katalog elektronických časopisů EBSCO – pouze v knihovně)
- databáze (přístup k řadě databází jako jsou např. národní bibliografie, digitální archiv DIGAR, digitalizovaná estonská periodika DEA nebo estonský univerzální tezaurus)
- digitální sbírky (obsahuje digitalizované sbírky Národní knihovny Estonska)
- elektronické publikace Národní knihovny Estonska
- Evropská knihovna (odkaz na Evropskou knihovnu)

Obrázek 19 – Portál Národní knihovny Estonska

Národní knihovna Estonska provozuje vlastní digitální úložiště nazvané *DIGAR* (<http://digar.nlib.ee/>) (viz obr. 20), které získává, uchovává a zpřístupňuje digitální kopie knih a publikací dodaných veřejnými institucemi v Estonsku. Díky novému zákonu o povinném výtisku elektronických publikací z roku 2006 jsou v Estonsku vybrané online publikace s volným přístupem dodávány do archivu DIGAR. Tento

archiv vznikl v rámci projektu *reUSE* a je dostupný online od července 2005. *reUSE* je kooperativním projektem knihoven a univerzit Rakouska, Estonska, Německa a Slovinska dotovaným v rámci evropského programu *eContent*. DIGAR používá k svému řízení open source softwarový systém Fedora (viz kapitola 4.5.2).

Teie loote, meie säilitame

DIGAR
DIGITAALNE ARHIIV

lihtotsing kompleksotsing

Otsi väljaandeid:

Otsi kõikidest väljadest fraasi:

bible

Otsi

Pid	Pealkiri	Autor	Kirjastaja	Ilumisaeg
nlib-digar:3946	Jesaja: "Trööstige minu rahvast" ; 2 (Täiskasvanute hingamispäevakooli õppetükid)	Gane, Roy E.	Adventistide Koguduste Eesti Liit	2004
nlib-digar:3939	Koguja ; 1 (Täiskasvanute hingamispäevakooli õppetükid)	Zackrisson, James W.	Adventistide Koguduste Eesti Liit	2007
nlib-digar:3945	Taaniel ; 4 (Täiskasvanute hingamispäevakooli õppetükid)	Pfandl, Gerhard	Adventistide Koguduste Eesti Liit	2004
nlib-digar:427	Uus Testament 1715	Ross, Kristiina Paul, Toomas Guerrini, Massimo	Eesti Rahvusraamatukogu	2005

Obrázek 20 – Digitální archiv DIGAR Národní knihovny Estonska

E-knihovna Národní knihovny Estonska podobně jako Chorvatská digitální knihovna je portálem, který umožňuje z jednoho místa přístup ke všem online službám této národní knihovny. Zahrnuje přístup do katalogu Národní knihovny, přístup k licencovaným databázím (omezený) i do digitálních sbírek Národní knihovny. Navíc jsou zde dostupné i další online služby knihovny.

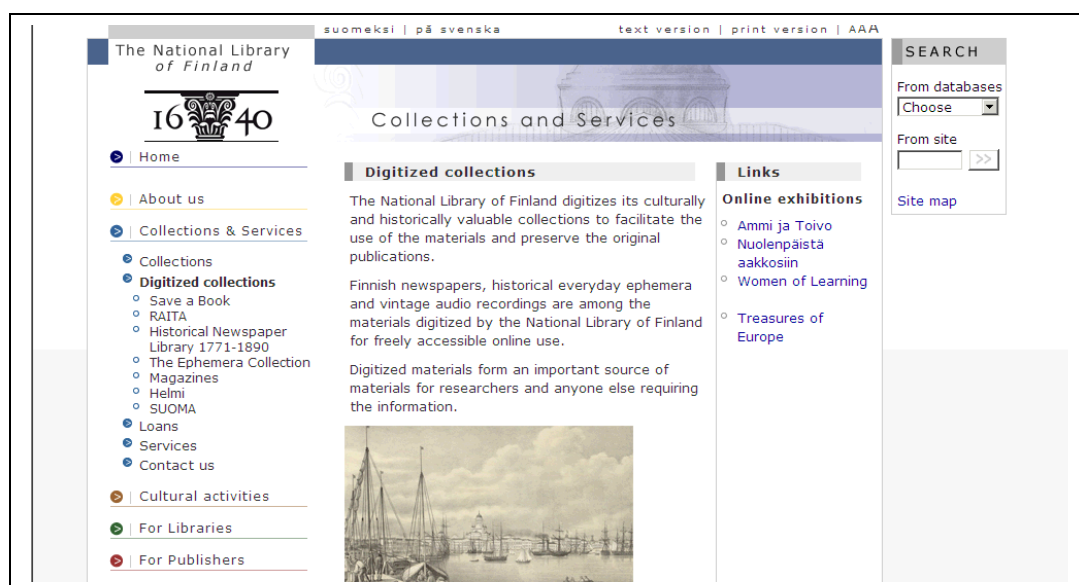
1.1.30 Finsko

Národní knihovna Finska (Kansalliskirjasto, <http://www.kansalliskirjasto.fi/>)

Digitální obsah finské Národní knihovny je zpřístupněn pomocí záložky **Digitalizované sbírky (Digitized collections)**, která obsahuje následující nabídku (viz obr. 21):

- Zachraňte knihu – program umožňující veřejnosti podílet se na digitalizaci

- RAITA – databáze digitalizovaných zvukových nahrávek; pouze ty, které nejsou vázány autorskými právy, lze poslouchat online, ostatní jen v Národní knihovně
- Knihovna historických novin 1771–1890 – 165 titulů (900 000 stran) finských novin z let 1771–1890
- Sběrka efemer – digitalizované ceníky a katalogy finských společností z let 1810–1944
- Časopisy – digitalizované knihovnické časopisy; dostupné prostřednictvím služby Elektra
- **Helsinská elektronická knihovna Helmi** (Helsinki Electronic Library. Multimedia Information, <http://www.lib.helsinki.fi/memory/helmie.html>) – obrazová a referenční databáze digitalizovaných materiálů – obsahuje finské knihy, efemery, mapy, tištěné hudebniny, obrazy a rukopisy; materiály z této databáze jsou zároveň přístupné ve společné databázi knihoven, archivů a muzeí MUISTI
- SUOMA – databáze finských online novin a časopisů

Obrázek 21 – Digitální sbírky Národní knihovny Finska

Podle informací uvedených v aktualitách na stránkách knihovny stoupá popularita využívání elektronických materiálů a to dokonce o 42 % (na 4,7 milionů prohlédnutých stránek) oproti minulému roku. Během roku bylo nově digitalizováno 500 000 stránek a počet veřejných webových stránek sklizených do roku 2006 vzrostl o cca 61,3 milionu.

1.1.31 Francie

Národní knihovna Francie (*Bibliothèque nationale de France*, www.bnf.fr)

Obrázek 22 – Gallica Národní knihovny Francie

Národní knihovna Francie nabízí uživatelům přístup k digitalizovaným dokumentům přes **digitální knihovnu Gallica** (*Bibliothèque Numérique*, <http://gallica.bnf.fr/>) (viz obr. 22).

Gallica je výjimečným a úspěšným projektem francouzské Národní knihovny. Je přístupná uživatelům online již od roku 1997.

Obsahuje:

- sklizené dokumenty
 - partnerské knihovny (4322)
 - komerční partneři (11 439)
 - celkem (15 771)

- dokumenty z francouzské Národní knihovny
 - tisky (93 166 monografií, 2477 titulů periodik)
- obrazové dokumenty (38 426 setů reprezentujících 230 556 obrázků)
- mapy a plány (4628 dokumentů)
- audiodokumenty (968 dokumentů)
- rukopisy (9 dokumentů)
- hudebniny (1856 dokumentů)

Pro srovnání v dubnu 2006 obsahovala tato digitální knihovna 90 000 svazků digitalizovaných textů v obrazové podobě, 1200 svazků v prohledávatelném textovém formátu, 80 000 obrázků a 500 zvukových záznamů.

Gallica umožňuje přístup ke zdrojům vzácným, neobvyklým, složitě dostupným nebo nedostupným. Digitální materiály jsou poskytovány bezúplatně za předpokladu, že budou využity pro osobní účely. Původně byly obsahem této digitální knihovny pouze zdigitalizované texty francouzské Národní knihovny, dnes Gallica obsahuje nejen řadu dalších francouzských digitálních kolekcí, ale i zdroje v dalších jazycích. Základem jsou ale stále materiály historicky významné, publikované ve Francii, a to především z Národní knihovny Francie, ale také od partnerských knihoven a producentů elektronických dokumentů.

Nově je pro zveřejňování novinek o obsahu, službách i použitých technologiích v digitální knihovně Gallica založen blog (<http://blog.bnf.fr/gallica/>, viz příl. 13).

V digitální knihovně Gallica lze vyhledávat pomocí jednoduchého nebo pokročilého vyhledávání. V rámci pokročilého vyhledávání je možné vyhledávat v poli název, autor, text, obsah, bibliografický záznam, vydavatel nebo ISBN (viz příl. 14). Uživatel se poté zobrazí soubor krátkých záznamů vyhledaných zdrojů (viz příl. 15). Hity lze řadit podle různých kritérií: např. podle relevance, autora, názvu či data vydání. Záznamy jsou doplněny o linky např. na plný bibliografický záznam nebo přímo na daný dokument na Gallice. Samotný digitální dokument je také dostupný přes prolinkovaný název. Uživatelům jsou pak k dispozici tři možnosti zobrazení digitálního zdroje (viz příl. 16): zobrazení ikon jednotlivých stránek dokumentu

(gallery), normální zobrazení nebo zobrazení na celou obrazovku. Dále je možné si zvolit také formát zobrazovaných dat např. PDF nebo TIFF.

Zajímavostí je pokročilá práce s trvalými identifikátory, které se zobrazují v adresovém řádku webového prohlížeče v následující formě: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65499d>. Gallica využívá trvalý identifikátor ARK (Archival Resource Key, <http://www.cdlib.org/inside/diglib/ark/>), vyvinutý v rámci Kalifornské digitální knihovny.

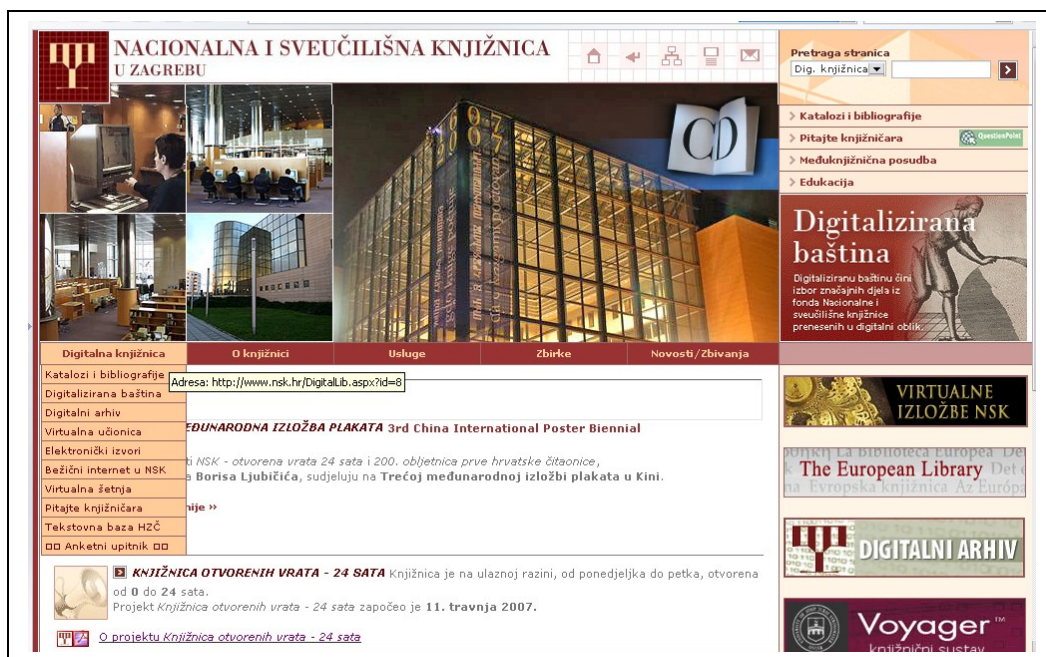
Digitální knihovna Gallica je nesporně jedním z nejúspěšnějších, koncepčně ucelených evropských projektů.

1.1.32 Chorvatsko

Národní a univerzitní knihovna v Záhřebu (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://www.nsk.hr/>)

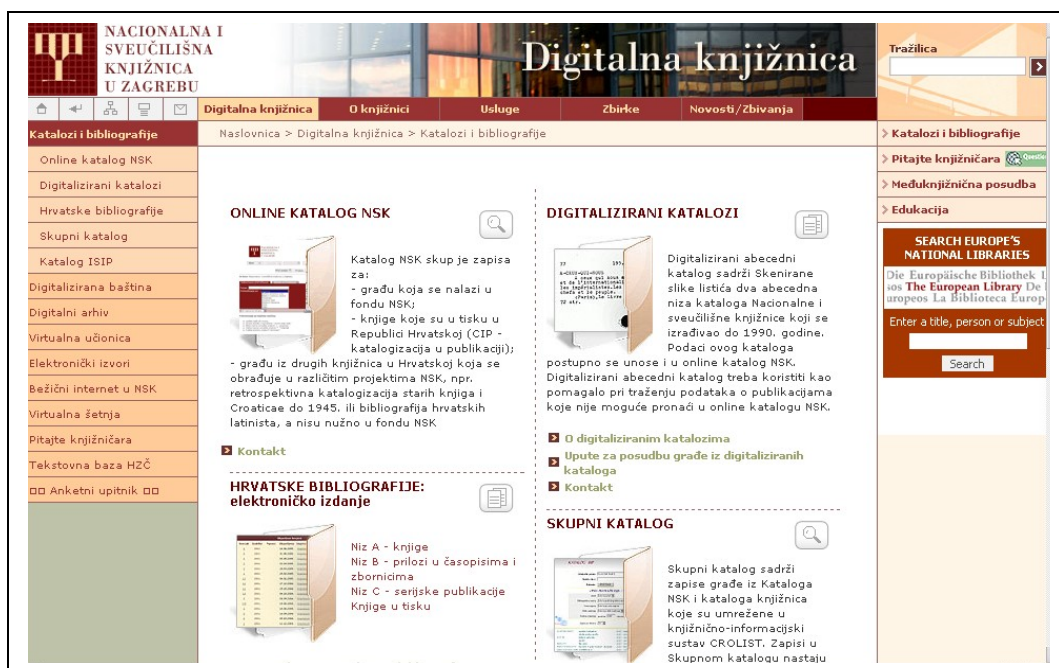
Na hlavní stránce webu Národní knihovny v Záhřebu se nachází záložka **digitální knihovna (digitalnaja knjižnica)**, přes kterou je dostupná řada různých služeb (viz obr. 23):

- katalogy a bibliografie
- digitalizované dědictví (zdigitalizované dokumenty Národní knihovny v Záhřebu)
- digitální archiv (národní digitální zdroje na internetu)
- virtuální třída (virtuální příručka pro vyhledávání informací)
- elektronické zdroje (databáze, digitální knihovny – často přístup jen z knihovny – placené)
- internet v Národní a univerzitní knihovně v Záhřebu
- virtuální prohlídka
- ptejte se knihovny
- databáze chorvatských časopisů
- dotazník

Obrázek 23 – Portál Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu

Digitální knihovna Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu (viz obr. 24) shromažďuje na jednom místě všechny služby knihovny, které jsou uživatelům dostupné online z pohodlí domova. Prostřednictvím tohoto portálu je uživatelům umožněn nejen přístup k vlastním digitálním objektům, ale zároveň i k bibliografickým záznamům či dalším online službám.

Obrázek 24 – Digitální knihovna Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu

1.1.33 Irsko

Národní knihovna Irska (*Leabharlann Náisiúnta na hÉireann / National Library of Ireland*, <http://www.nli.ie/>)

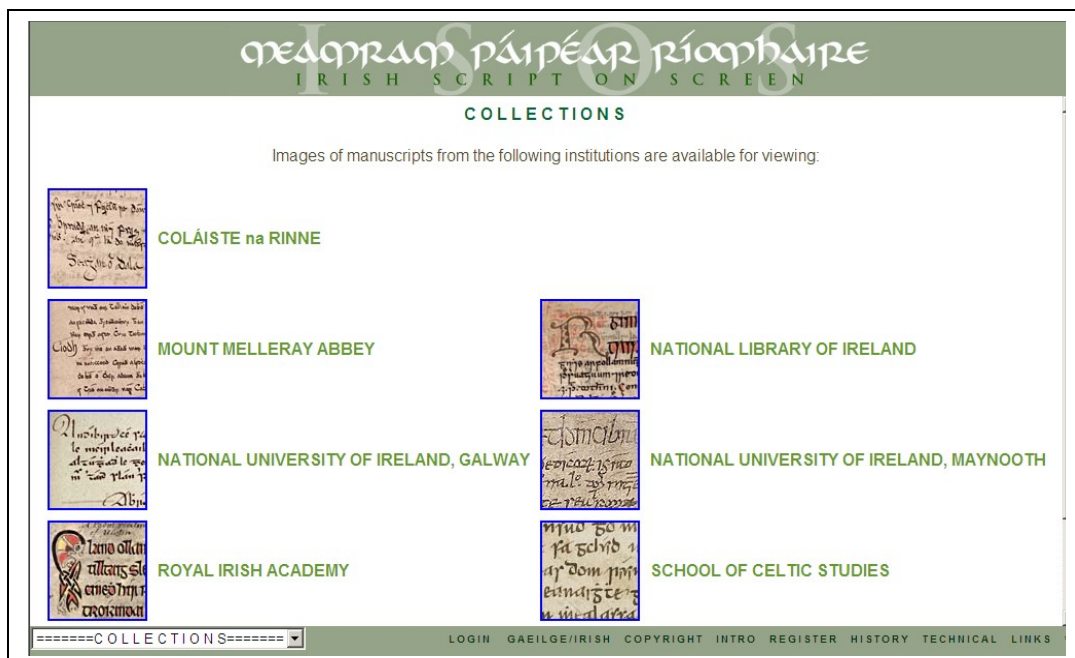

Obrázek 25 – Digitální knihovna Národní knihovny Irska

Národní knihovna Irska nabízí v rámci svého portálu záložku **Digitální knihovna (Digital Library)**, kde jsou uživatelům nabízeny různé digitální obsahy (viz obr. 25):

- digitální zdroje (Digital Resources) – tzn. zdigitalizované dokumenty Národní knihovny a to: rukopisy (Irish Script on Screen – sbírka obsahuje i digitalizované rukopisy řady dalších irských institucí, viz obr. 26) a vizuální dokumenty (přístupné přes online katalog knihovny)
- e-zdroje (eResources) – zpřístupňuje různý digitální obsah mimo Národní knihovnu – především irské a anglické online zdroje (přístup většinou placený): Early English Books Online, Eighteenth Century Collections Online, House of Commons Parliamentary Papers, Irish Times Digital Archive, Nineteenth Century Index, Northern Ireland, Ordnance Survey of Ireland, Oxford Dictionary of National Biography, Times Literary Supplement Centenary Archive, 19th Century British Library Newspapers, 17th and 18th century Burney (British Library) collection, The Times Digital Archive 1785–1985, MLA Bibliography 1926 – February 2008, Irish Origins

- online výstavy (Online Exhibition)
- Evropská knihovna (The European Library)
- odkazy (Links) – odkazy na vybrané digitální knihovny a sbírky

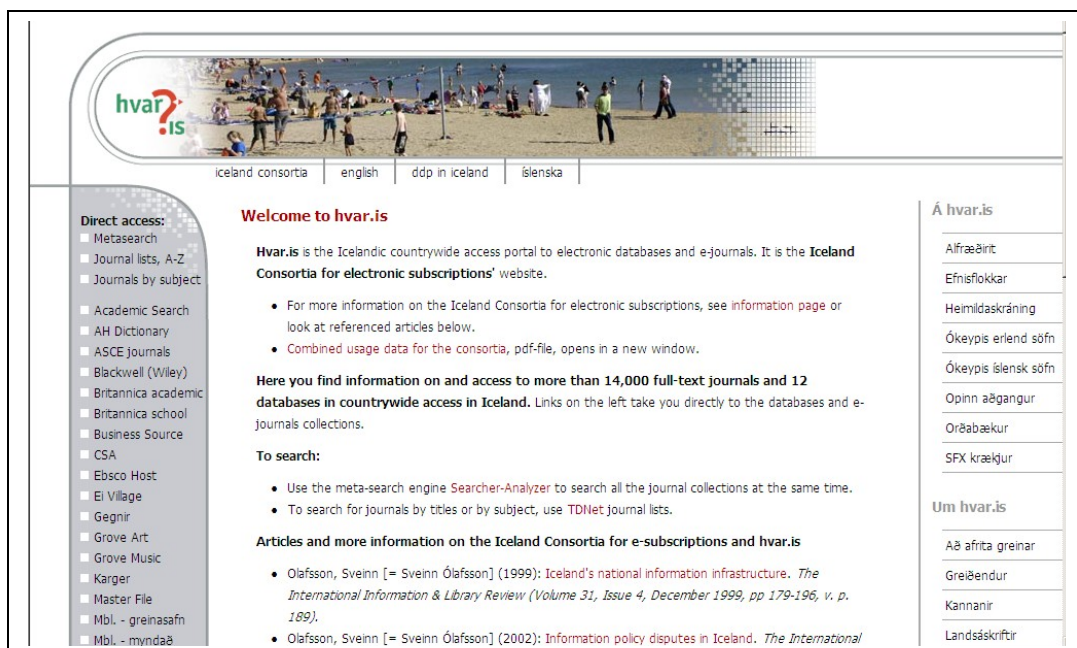

Obrázek 26 – Sbíрка Irish Script on Screen

1.1.34 Island

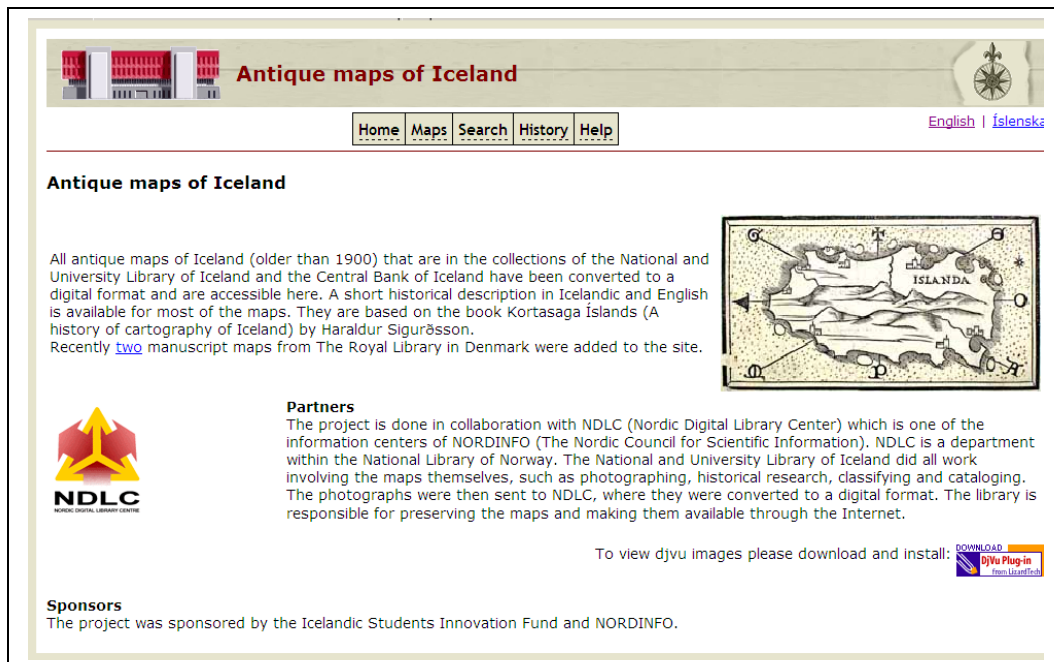
Národní a univerzitní knihovna Islandu (Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn, <http://www.bok.hi.is/>)

Island je velmi specifická země a to tím, že má pouze 280 000 obyvatel. Proto se její zástupci rozhodli jednat nejen s národními, ale i mezinárodními producenty a poskytovateli dat o umožnění přístupu k digitálním objektům pro své občany. Řada poskytovatelů souhlasila a dnes je na základě kontraktu všem obyvatelům Islandu, kteří mají připojení k internetu přes některého z místních providerů, umožněn volný přístup do řady databází. Tato „islandská digitální knihovna“ se nazývá **hvar.is** (angl. where.is, <http://www.hvar.is/>, viz obr. 27). Nejedná se zde o „národní digitální knihovnu“ zpřístupňující islandské kulturní dědictví světu, ale spíše naopak o zpřístupnění světových digitálních zdrojů islandským obyvatelům.

Obrázek 27 – hvar.is – portál umožňující přístup k elektronickým zdrojům a e-časopisům

V rámci webu Národní a univerzitní knihovny Islandu jsou také dostupné zdigitalizované mapy Islandu (Antique maps of Iceland, viz obr. 28).

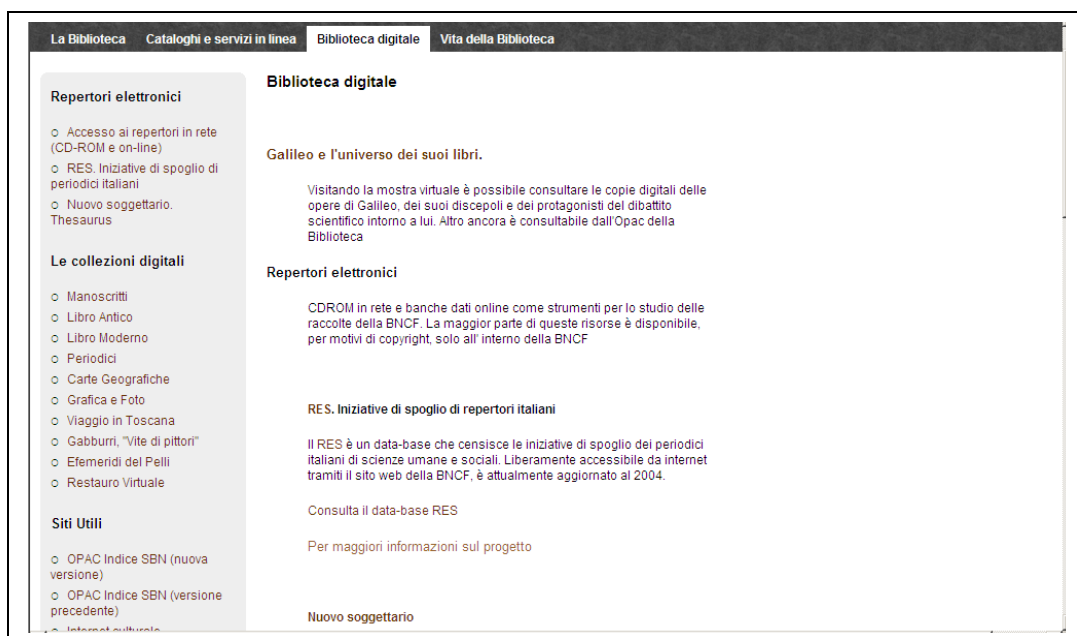
Obrázek 28 – Sbírka Historické mapy Islandu

1.1.35 Itálie (Firence)

Národní centrální knihovna ve Florencii (Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, <http://www.bncf.firenze.sbn.it>)

Národní knihovna ve Florencii zpřístupňuje digitální zdroje pod záložkou **Digitální knihovna (Biblioteca digitale, viz obr. 29)**. Zde jsou dostupné tři služby:

- elektronické rejstříky – seznamy elektronických zdrojů
- digitální sbírky – sbírky zdigitalizovaných dokumentů této knihovny: Rukopisy, Starověké knihy, Novodobé knihy, Periodika, Mapy, Grafika a fotografie, a další tematické sbírky; jednotlivé sbírky nejsou příliš obsáhlé
- užitečné odkazy

Obrázek 29 – Portál Národní centrální knihovny ve Florencii – záložka Digitální knihovna

Až na některé dílčí sbírky nejsou služby Národní centrální knihovny ve Florencii dostupné v jiném než italském jazyce. V angličtině jsou např. informace o digitální sbírce nazvané Cesta po Toskánsku (Grand Tour) obsahující zajímavé dokumenty vztahující se k italské historii.

1.1.36 Itálie (Řím)

Národní centrální knihovna v Římě (*Biblioteca Nazionale Centrale di Roma*, <http://www.bnccrm.librari.beniculturali.it/>)

Stejně jako národní knihovna ve Florencii nabízí Národní centrální knihovna v Římě záložku **Digitální knihovna (*Biblioteca digitale*)**.

Obrázek 30 – Portál Národní centrální knihovny v Římě – záložka Digitální knihovna

Přes tuto záložku jsou dostupné tři sbírky digitalizovaných materiálů (viz obr. 30):

- Italští spisovatelé ve fondech Národní centrální knihovny v Římě
- Virtuální knihovna Nonantolana – obsahuje zdigitalizované středověké rukopisy z opatství Nonantolana, uchovávané v národní knihovně v Římě
- „CD per Francesco Petrarca (1304–1374)“ – jubilejní interaktivní CD-ROM s dvěma kodexy týkajícími se F. Petrarky

1.1.37 Lotyšsko

Lotyšská národní knihovna (Latvijas Nacionālā bibliotēka, <http://www.lnb.lv/>)

V současné době jsou digitální dokumenty v Lotyšské národní knihovně dostupné přes záložku **e-knihovna (E-bibliotēka, viz obr. 31)** nejen v lotyšské, ale i v anglické verzi.

Obrázek 31 – Portál Lotyšské národní knihovny – záložka e-knihovna

Nabídka zdrojů digitalizovaných dokumentů je rozdělena do několika skupin, pod kterými je možné volit jednotlivé sbírky:

- grafické dokumenty
 - Plakáty v Lotyšsku 1899–1945, 1945–2000
 - Lotyšská historie civilizace v obrazech. Část A: Portréty
- knihy
 - Staré tisky v lotyšštině 1525–1855
 - Revoluce 1905–1907 v Lotyšsku
- mapy
 - Lotyšsko na mapách z 16.–18. století
- sbírky (tematické)

- digitální sbírka „Litevský písňový festival“ (1864–1940) – dokumenty týkající se tohoto tradičního festivalu
- digitální sbírka „Jāzeps Vītols”
- noviny
- zvukové nahrávky a partitury
 - Partitury symfonií lotyšských skladatelů
 - Voskové válečky
- pro partnery – tento doplňující odkaz přináší informace o projektech a připravovaných nových digitalizačních aktivitách

Dále jsou přes tuto stránku dostupné odkazy na národní katalogy a databáze.

Práce na digitalizaci začaly v Lotyšské národní knihovně v roce 1999 a od roku 2006 je také budována **Lotyšská národní digitální knihovna „Letonica“**. Cílem tohoto projektu je zpřístupnit digitalizované sbírky Národní knihovny a podobných organizací prostřednictvím internetu.

Knihovna také nabízí další digitální služby 24 hodin denně a to: službu dodávání elektronických článků a elektronické katalogy a databáze.

1.1.38 Lucembursko

Národní knihovna Lucemburska (Bibliothèque nationale de Luxembourg, <http://www.bnl.lu/>)

Na úvodní stránce portálu Národní knihovny Lucemburska nalezneme digitalizované zdroje pod nabídkou **Lucemburgensia online**. Uživatelům jsou zde k dispozici čtyři sbírky materiálů zdigitalizovaných v rámci projektu *e-Luxembourg* pocházejících z této knihovny:

- Deníky a týdeníky
- Literatura
- Referenční zdroje
- Pohlednice

Ve sbírkách je možné najít hledaný obsah pomocí broušení, vyhledávání – at' už v metadatech nebo plném textu – umožněno není.

Obrázek 32 – Portál Národní knihovny Lucemburska – Luxemburgensia online

1.1.39 Maďarsko

Széchenyiho národní knihovna (Országos Széchényi Könyvtár, http://www.oszk.hu/index_en.htm)

Obrázek 33 – Portál Széchényiho národní knihovny

Na portálu maďarské Národní knihovny (viz obr. 33) nalezneme na titulní stránce odkaz na **Maďarskou elektronickou knihovnu** (<http://mek.oszk.hu/>, viz obr 34).

Obrázek 34 – Maďarská elektronická knihovna

Práce na budování Maďarské elektronické knihovny začaly již v roce 1994 a v roce 1995 již byla přístupná prostřednictvím síťového protokolu gopher. O rok později bylo pro tuto službu vytvořeno webové rozhraní. Do roku 2001 hostovala tato digitální knihovna na serverech různých organizací, v tomto roce začala být tato služba provozována na vlastním serveru (<http://mek.oszk.hu/>), na kterém je dostupná dodnes. Dnes je prostřednictvím tohoto propracovaného a přehledného portálu uživatelům k dispozici nejen prohledávání řady digitálních dokumentů textové povahy (jednoduché i pokročilé vyhledávání) včetně plnotextového vyhledávání (k 14. 3. 2009 je zde zveřejněných 6756 dokumentů), ale také další doprovodné služby.

Portál může sloužit také jako rozcestník k dalším službám a databázím, např. Archiv elektronických periodik (EPA), Galerie – autoři a díla, Minerva plus nebo Digitální poklady z Széchényiho národní knihovny.

Dále je zde také možné prohlížet dostupné zdroje podle předmětu (v levém rámu obrazovky). Dokumenty jsou rozděleny do pěti hlavních skupin (viz obr. 34):

- přírodní vědy, matematika

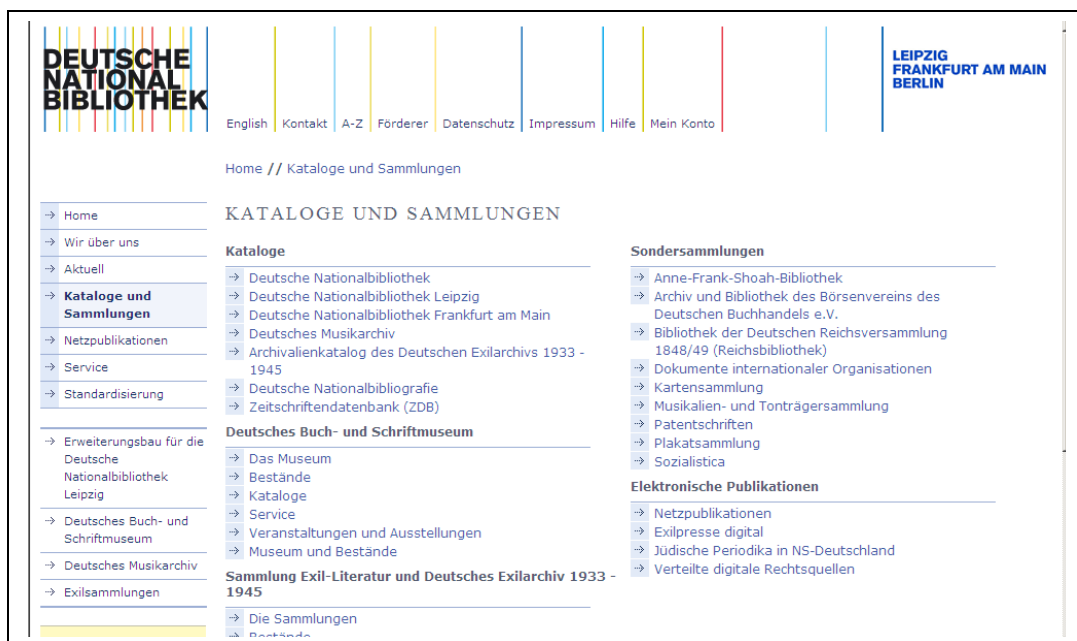
- technika, ekonomika
- sociální vědy
- kultura, umění, literatura
- referenční zdroje, miscelanea

Všechny tyto kategorie jsou po prokliknutí dále rozpracované do podkategorií (viz příl. 17) a výsledky je zde možné řadit podle názvu, autora nebo data. Vygenerované hity je možné proklikávat a dostat se na nabídku plných textů v dostupných formátech (např. HTML, Word nebo PDF, viz příl. 18).

1.1.40 Německo

Německá národní knihovna (Deutsche Nationalbibliothek, <http://www.d-nb.de/>)

Přesto, že v Německu jsou iniciativy v oblasti digitalizace a dlouhodobého uchovávání dokumentů již řadu let podporovány, na portálu Německé národní knihovny nenajdeme žádný odkaz typu „digitální knihovna“.

Obrázek 35 – Portál Německé národní knihovny – záložka Katalogy a sbírky

Dlouhodobé uchovávání dokumentů bylo v Německu mj. ústředním tématem projektu *kopal* (<http://kopal.langzeitarchivierung.de/>), který proběhl v letech 2004–2007. V rámci tohoto projektu bylo uloženo obrovské množství různých typů digitálního materiálu (ve formátech PDF, TIFF nebo TeX) ze dvou partnerských

organizací a to: Německé národní knihovny a dolnosaské Státní a univerzitní knihovny v Göttingenu.

V rámci záložky Katalogy a sbírky (Kataloge und Sammlungen) je k dispozici tato nabídka digitálních zdrojů (viz obr. č. 35):

- Online publikace – od roku 2006 zajišťuje Německá národní knihovna archivaci online zdrojů; volně dostupné online zdroje jsou vyhledatelné prostřednictvím jejího katalogu; pod záložkou online publikace je také dostupná sbírka elektronických disertací *Dissonline.de* (<http://www.dissonline.de/>)
- Digitální exilová periodika
- Židovská periodika z let 1933–1938 v Německu
- Virtuální digitální právní zdroje

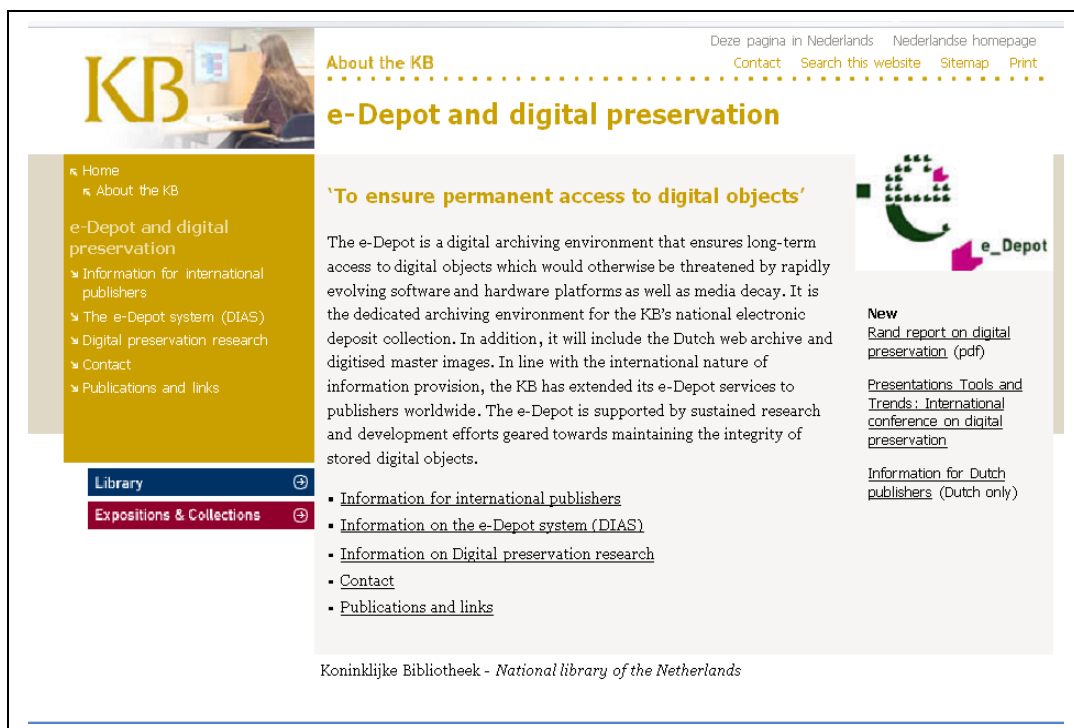
Národní knihovna též spolupracuje s dalšími německými knihovnami na digitalizačních projektech např. na projektu *AG SDD (Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke)*, <http://www.ag-sdd.de/>, který má vést k vytvoření virtuální knihovny. Každá z participujících knihoven zodpovídá za určité časové období – speciálně Německá národní knihovna zodpovídá za léta 1913 a dále.

1.1.41 Nizozemsko

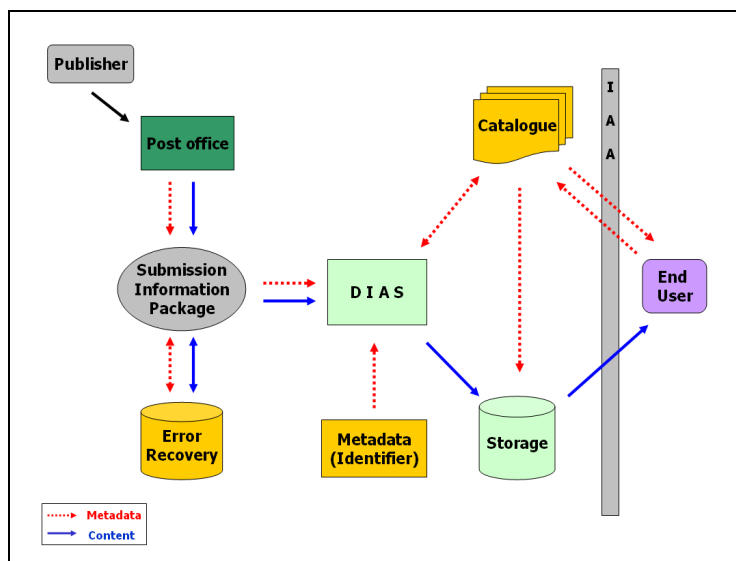
Královská knihovna v Nizozemsku (Koninklijke Bibliotheek, <http://www.kb.nl/>)

Na stránkách Královské knihovny najdeme v rámci hledání v katalogu odkaz **digitální knihovna (digital library)**. Zde je možné vyhledávat jako registrovaný či neregistrovaný uživatel v různých databázích a archivech (včetně archivu nizozemské Královské knihovny *e-Depot*). Nabídka pro registrovaného uživatele je samozřejmě širší než pro uživatele neregistrovaného. Například v rámci archivu *e-Depot* mají neregistrovaní uživatelé pouze omezený přístup k plným textům.

Na svém portálu Královská knihovna zároveň nabízí přístup k různým sbírkám zdigitalizovaných dokumentů. Přístup k těmto sbírkám je přes odkazy na jednotlivé sbírky (viz příl. 19) nebo přes portál *Nizozemská paměť (Memory of the Netherlands)*, http://www.geheugenvannederland.nl/index_en.html.

Obrázek 36 – e-Depot – repozitář Královské knihovny v Nizozemsku

Obrázek 37 – Fungování systému e-Depot Královské knihovny [OLTMANS, 2005]

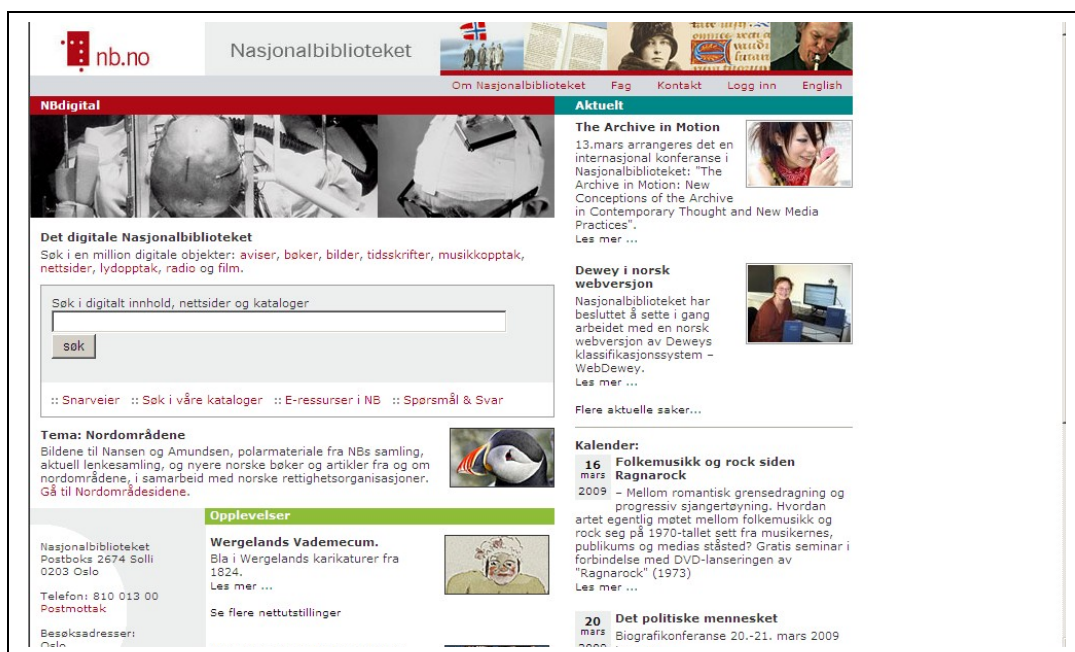
Pro uchování digitálních dokumentů v nizozemské Národní knihovně tedy vznikl archivní systém *e-Depot* (viz obr. 36), který je technicky zajištěn pomocí komerčního systému DIAS (viz kapitola 4.5.1). Digitální zdroje jsou do systému získávány na

základě smluv uzavřených s jednotlivými vydavateli (např. Elsevier¹⁷, Kluwer, BioMed Central).

Fungování archivu *e-Depot* je zjednodušeně znázorněno na obrázku 37.

1.1.42 Norsko

Národní knihovna v Norsku (Nasjonalbiblioteket, <http://www.nb.no/>)

Obrázek 38 – Portál Národní knihovny v Norsku

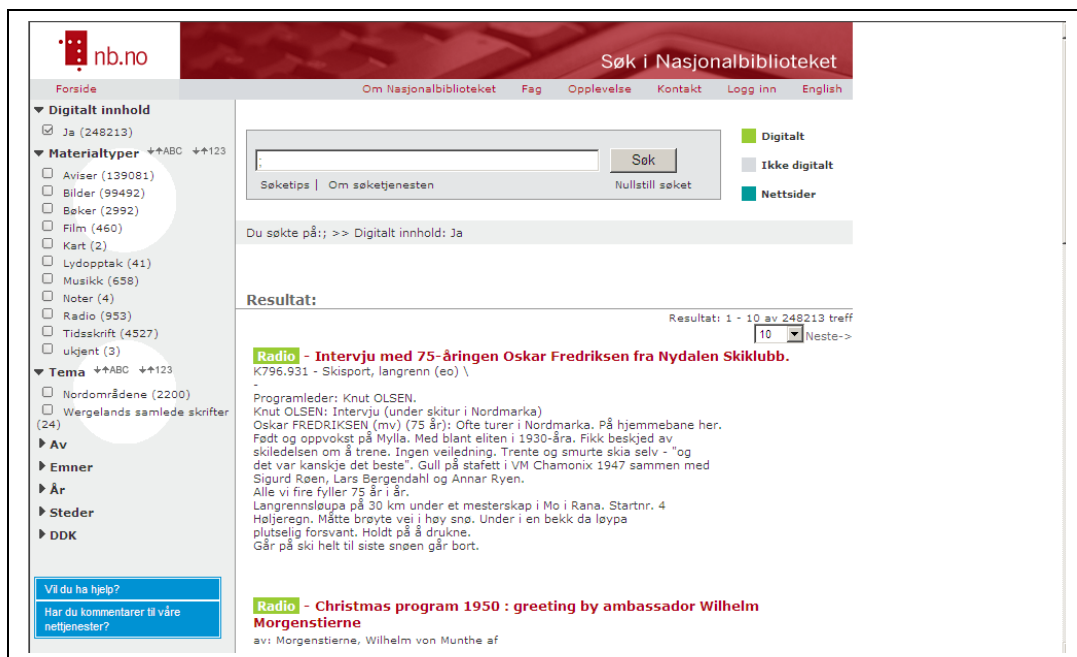
V rámci úvodní stránky portálu norské Národní knihovny je uživatelům přístupná nabídka vyhledávání v **Digitální národní knihovně (Det digitale Nasjonalbiliateket – NBdigital**, viz obr. 38). Zde se uživatelům nabízí, podle uvedených informací, vyhledávání z cca milionu digitálních objektů, např. tiskovin, knih, obrázků nebo filmových záznamů. Přes nabídku jednoduchého vyhledávání jsou prohlíženy nejen digitální obsahy, ale i webové zdroje a katalogy.

Služby norské Digitální národní knihovny jsou zatím k dispozici pouze v norštině (viz obr. 39).

V anglické verzi portálu Národní knihovny je uživatelům k dispozici nabídka „Digital Stories“, pod kterou jsou zpřístupněny vybrané tematické digitální kolekce zajímavých a historicky cenných dokumentů, uživatelům je také doporučen přístup

¹⁷ V rámci smlouvy s vydavatelem Elsevier získává Královská knihovna v Nizozemsku 60 000 elektronických článků denně [OLTMANS, 2005].

na záložku „Opplevelser“, kde je možné nalézt další norské zdroje digitálních dokumentů.

Obrázek 39 – Digitální národní knihovna Národní knihovny v Norsku

1.1.43 Polsko

Národní knihovna v Polsku (Biblioteka Narodowa, <http://www.bn.org.pl/>)

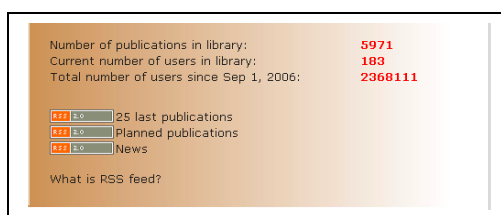
Polská Národní knihovna má samostatný portál nazvaný **Národní digitální knihovna (National digital library) – BN Polona** (<http://www.polona.pl/dlibra>). Tato Národní digitální knihovna (viz obr. 40) je webovou službou nabízející přístup ke zdigitalizovaným dokumentům Národní knihovny v Polsku. Obsahuje řadu sbírek, které je možné prohlížet jak jednotlivě, tak společně pomocí jednoduchých i pokročilých dotazů nebo abecedního rejstříku jednotlivých děl.

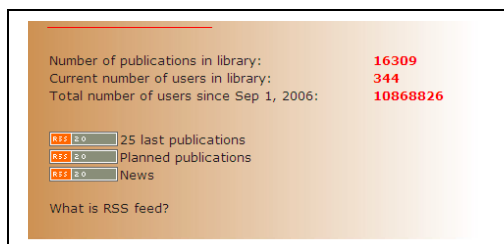
Obrázek 40 – Národní digitální knihovna Národní knihovny v Polsku

Na titulní stránce polské Národní digitální knihovny nalezneme seznam nejhledanějších publikací. Od listopadu 2007 se situace na předních místech výrazně nezměnila [NERGLOVÁ, 2007, s. 71], jen počet hledání jednotlivých dokumentů výrazně narostl, např. v čele žebříčku nejhledanějších knih zůstal rukopis Psalterz floriański – počet vyhledání stoupl z 5680 na 16 930 (březen 2009).

V rámci portálu polské Národní digitální knihovny je zveřejňována statistika počtu publikací v této digitální knihovně, aktuálního i celkového počtu uživatelů a navíc jsou zde dostupné RSS služby (viz obr. 41, 42).

Obrázek 41 – Statistika na portálu polské Národní digitální knihovny [cit. 2007-11-13]

Obrázek 42 – Statistika na portálu polské Národní digitální knihovny [cit. 2009-03-12]

Obrázky 41 a 42 demonstrují rychle přibývajícím počet dokumentů v této digitální knihovně. Od listopadu 2007 do března 2009 přibylo podle těchto statistik v databázi 10 338 dokumentů. Během čtrnácti dnů v roce 2007 to bylo 667 digitálních dokumentů [NERGLOVÁ, 2007, s. 72].

Pro provoz této digitální knihovny byl vybrán polský systém *dLibra* (<http://dlibra.psnc.pl/>), který byl vyvinut Poznaňským počítačovým a síťovým centrem (PSNC – Poznan Supercomputing and Networking Center, <http://www.man.poznan.pl>). Systém *dLibra* je určen pro budování profesionálních repozitářů digitálních dokumentů a podporuje mezinárodní standardy, jako jsou MARC, DC nebo OAI-PMH.

1.1.44 Portugalsko

Portugalská národní knihovna (Biblioteca Nacional de Portugal, <http://www.bnportugal.pt/>)

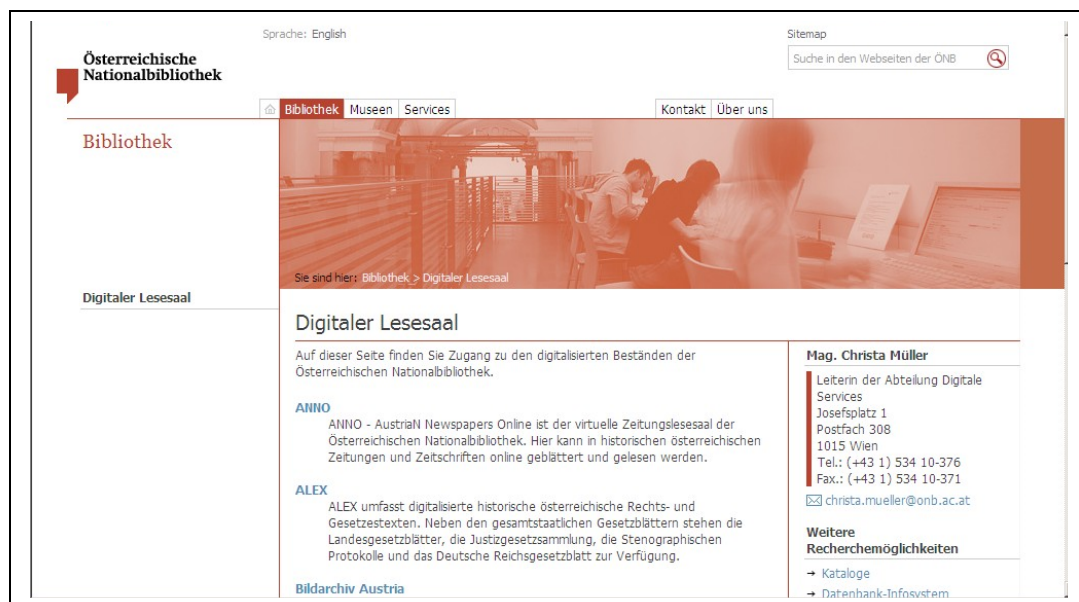
Obrázek 43 – Národní digitální knihovna Portugalské národní knihovny

Tato národní knihovna buduje svoji **Národní digitální knihovnu** (<http://bnd.bn.pt>, viz obr. 43), jejímž obsahem jsou dnes nejen výsledky digitalizačních snah této knihovny, ale i původní elektronické zdroje z Národní knihovny a další související zdroje (rukopisy, noviny, časopisy, obrazy, diplomové práce a disertace).

1.1.45 Rakousko

Rakouská národní knihovna (Österreichische Nationalbibliothek, <http://www.onb.ac.at/>)

Na stránkách Rakouské národní knihovny může uživatel najít nabídku přístupu k digitalizovaným zdrojům této knihovny pod záložkou **Digitální čítárna (Digitaler Lesesaal, viz obr. 44).**

Obrázek 44 – Digitální čítárna Rakouské národní knihovny

Prostřednictvím těchto stránek jsou uživatelům nabízeny dílčí sbírky digitalizovaných jednotek Rakouské národní knihovny a to:

- ANNO (AustriaN Newspapers Online) – databáze digitalizovaných historických rakouských novin a časopisů vytvořená Národní knihovnou a dalšími spolupracujícími rakouskými institucemi
- ALEX – zde mají uživatelé k dispozici historické právní texty a zákony
- Obrazový archiv Rakousko (Bildarchiv Austria) – obsahuje digitalizované historické obrazové materiály ze sbírek Rakouské národní knihovny a několika spolupracujících institucí
- Cherchez la femme – databáze příruček týkajících se žen; jedná se o výstup z projektu ARIADNE, jehož cílem bylo vyhledat pro ženy relevantní historické obsahy v Národní knihovně

- Archiv 1848 – databáze obsahující informační prameny týkající se revoluce v Habsburské monarchii v roce 1848
- Ženy v pohybu (Frauen in Bewegung) – databáze dokumentů rakouského historického Ženského hnutí v letech 1848–1918
- Díla žen (Frauenwerke) – ženská literatura rakouské moderny; databáze je stejně jako Cherchez la femme a Ženy v pohybu výstupem projektu ARIADNE
- 100 raných tisků v esperantu (100 Frühdrucke des Esperanto) – jedná se o databázi unikátních zdrojů psaných v esperantu z let 1887–1900
- Hofmeisterovy měsíční zprávy (Hofmeister Monatsberichte) – měsíčník, který začal vydávat v r. 1829 hudební vydavatel F. Hofmeister

Digitalizované materiály zpřístupněné ve výše zmíněných databázích pocházejí nejen ze sbírek Rakouské národní knihovny, ale i ze sbírek řady dalších rakouských kulturních institucí.

Digitalizací se v Národní knihovně zabývá oddělení Digitální knihovna, které se zabývá jak problematikou digitalizace sbírek, tak i otázkou dlouhodobého uchovávání digitálních dokumentů (především těch vzniklých v digitální podobě), archivace webu a výzkumem a vývojem, což obnáší především aktivity v rámci národních i mezinárodních (evropských) projektů.

Jak je vidět z nabídky digitalizovaných zdrojů, je digitalizace v Rakousku na vysoké úrovni. Během následujících 5 let plánuje Rakouská národní knihovna digitalizaci 3,5 milionů stran novin, 2 milionů stran knih, 300 000 stran obrazových materiálů, 10 000 kusů papírů a 4000 hodin zvukových materiálů.

V rámci archivace webu běží nyní pilotní projekt *Rakouský online archiv (Austrian On-Line Archive – AOLA)*, <http://www.ifs.tuwien.ac.at/~aola/>.

1.1.46 Rusko (Moskva)

Ruská státní knihovna (Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, <http://www.rsl.ru/>)

Na webových stránkách nabízí Ruská státní knihovna vyhledávání v online katalogu a v digitální knihovně. Obsah této digitální knihovny, která zahrnuje okolo 150 000 elektronických kopií dokumentů většinou dostupných pouze v Ruské státní knihovně, je rozdělen do dvou sbírek:

- Digitální knihovna disertací
- **Otevřená ruská elektronická knihovna (<http://orel.rsl.ru/>, viz obr. 45)** – báze plných textů elektronických dokumentů, která se snaží zpřístupnit uživatelům co největší množství elektronických verzí ruské i světové literatury a zároveň také zpřístupnit kulturní poklady Ruské státní knihovny

Obrázek 45 – Otevřená ruská elektronická knihovna

Informace o této digitální knihovně jsou i v angličtině, vyhledávání v samotných sbírkách (např. v Otevřené ruské elektronické knihovně) je ale již pouze v ruském jazyce.

1.1.47 Řecko

Národní knihovna Řecka (Ethnike Bibliotheke tes Hellados, <http://www.nlg.gr/>)

Řecká Národní knihovna nabízí uživatelům v anglické verzi svých stránek (tato verze není zcela funkční – fungují jen některé odkazy) přístup k digitálním zdrojům pod záložkou **Digitální sbírky (Digital Collections, viz obr. 46)**. Nabízeny jsou zde k prohledávání tři sbírky:

- Univerzitní spisy
- Digitální noviny (e-fimeris) – sbírka digitálních novin obsahující 220 006 chronologicky řazených stran řeckých novin; vyhledávání zde je pouze v řečtině
- Rukopisy–faksimile

V současné anglické verzi stránek Národní knihovny Řecka funguje jen link na sbírku e-fimeris, ostatní jsou nedostupné.

Obrázek 46 – Portál Národní knihovny Řecka – záložka Digitální sbírky

1.1.48 Slovensko

Slovenská národní knihovna (Slovenská národní knižnica, <http://www.snk.sk>)

Slovenská národní knihovna se teprve k vytvoření své národní digitální knihovny chystá. Na Slovensku došlo 21. června 2007 ke schválení finančního grantu pro již připravený projekt **Slovenská digitální knihovna**, respektive 1. etapu projektu „Slovenská digitální knihovna – detašované pracoviště SNK, Vrútky“, kde je plánováno vybudování kulturního a technologického parku, v němž by měla probíhat masová digitalizace, ochrana, konzervace a restaurování dokumentů, další procesy spojené s ochranou dokumentů a který by se zároveň měl stát vzdělávacím a prezentačním centrem. Schválená suma na 1. etapu projektu je 1,4 milionu eur, z čehož 85 % pochází ze zdrojů EU a 15 % bude zajišťovat Slovenská republika.

Podle projektu budou finanční prostředky použity na:

- modernizaci a rekonstrukci budovy ve Vrútkách pro digitální knihovnu
- instalaci potřebné infrastruktury
- instalaci digitalizačních robotů
- instalaci hardwaru pro dlouhodobé uchovávání digitálního obsahu
- instalaci vysokorychlostního optického připojení mezi budovami v Martině a ve Vrútkách

Cílem projektu je zdigitalizovat všechny písemné tištěné slovacikální dokumenty pomocí digitalizačních robotů, které budou instalovány na pracovišti ve Vrútkách. Předpokládá se, že v případě, že bude mít knihovna k dispozici 4 takové roboty, mohla by zdigitalizované materiály zpřístupňovat uživatelům za 6 let.

Celkové náklady na kompletní realizaci projektu slovenské Národní digitální knihovny jsou odhadovány na 10 000 000 eur.

V rámci operačního programu *Informatizace společnosti na léta 2007–2013* vznikne ve Slovenské národní knihovně odbor Slovenská digitální knihovna, který bude zastřešovat všechny tyto aktivity.

1.1.49 Slovinsko

Slovenská Národní a univerzitní knihovna (Narodna in univerzitetna knjižnica, <http://www.nuk.uni-lj.si/>)

Na webových stránkách slovinské Národní a univerzitní knihovny je vytvořena složka nazvaná **Digitální knihovna** (viz obr. 47), která obsahuje odkazy na:

- Katalogy Národní a univerzitní knihovny
- Slovinskou bibliografii
- Slovinskou digitální knihovnu – dLib.si
- Evropskou knihovnu (The European Library)
- Digitální knihovnu Univerzity v Ljubljani (DiKUL)

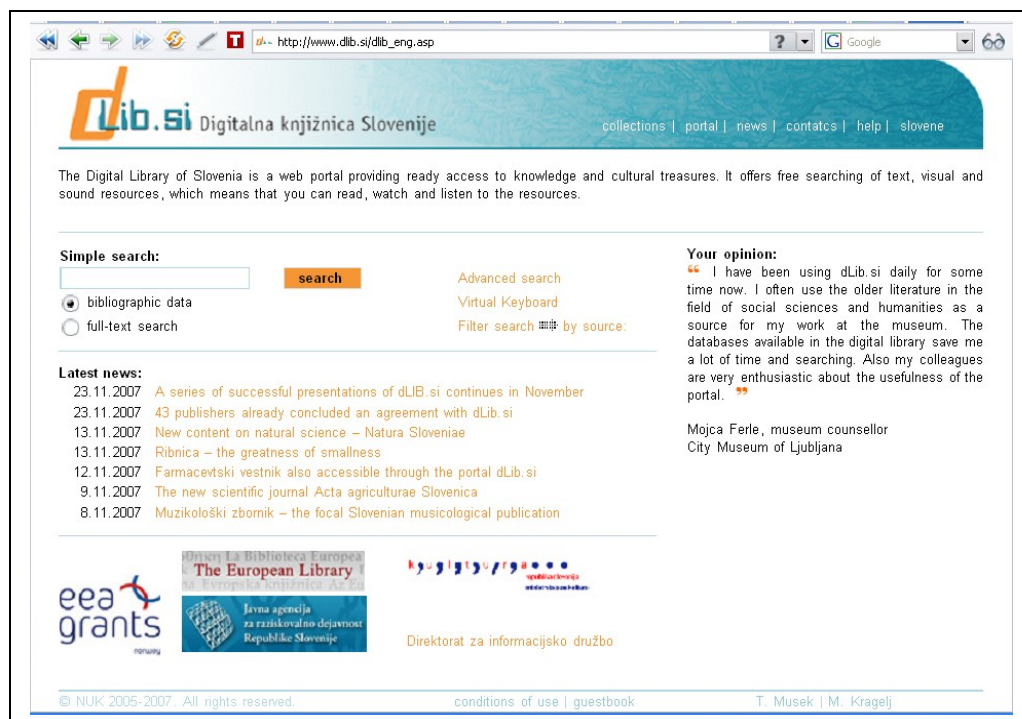

Obrázek 47 – Portál slovinské Národní a univerzitní knihovny

Digitální knihovna Slovinska (dLib.si, <http://www.dlib.si/>), viz obr. 48) je portálem zpřístupňujícím textové, obrazové i zvukové digitální zdroje, jehož cílem je obsáhnout slovinské kulturní dědictví. Tato digitální knihovna umožňuje volný přístup k různým digitálním zdrojům, např. časopisům, knihám, rukopisům, mapám, fotografiím, hudebním materiálům. Prostřednictvím tohoto portálu jsou dostupné následující sbírky: Vědecké články, Články, Časopisy, Fotografie, Knihy,

Hudebniny, Plakáty, Rukopisy, Mapy, Zvukové záznamy, Vysokoškolská díla, Virtuální výstavy.

Digitální knihovna umožňuje souběžné vyhledávání digitálních zdrojů publikovaných na webu a zároveň také materiálů publikovaných původně na tradičních médiích.

Obrázek 48 – dLib.si – Digitální knihovna Slovinska

Digitální knihovna, jež zpřístupňuje více než 70 000 článků, více než 1000 vědeckých článků, cca 10 000 fotografií významných slovinských osobností, více než 1000 hudebnin, přes 2000 plakátů, stovky knih, map a o něco méně zvukových záznamů, je k dispozici ve slovinské a anglické verzi.

1.1.50 Srbsko

Národní knihovna Srbska (Narodna Biblioteka Srbije, <http://www.nb.rs/>)

Národní knihovna v Srbsku nabízí portál **Národní digitální knihovna** (<http://digital.nb.rs/>, viz obr. 49). Stránky jsou dostupné nejen v srbsštině, ale i v angličtině. V rámci tohoto portálu je přístupných několik sbírek, které lze prohledávat jednotlivě (po prokliknutí jednotlivých linků) nebo přes nabídku Search několik sbírek současně (viz příl. 20).

Obrázek 49 – Národní digitální knihovna Srbska

Prostřednictvím Digitální knihovny je dostupná řada sbírek zdigitalizovaných dokumentů Národní knihovny Srbska rozdělených v nabídce v levé části obrazovky do následujících skupin podle druhu dokumentu:

- rukopisy v cyrilici
- epická národní poezie
- staré a vzácné knihy
- knihy
- noviny a časopisy
- kartografické materiály
- grafické listy a umělecké materiály
- fotografické dokumenty
- plakáty a dokumentární materiály
- tištěné hudebniny a zvukové záznamy
- katalogy a bibliografie

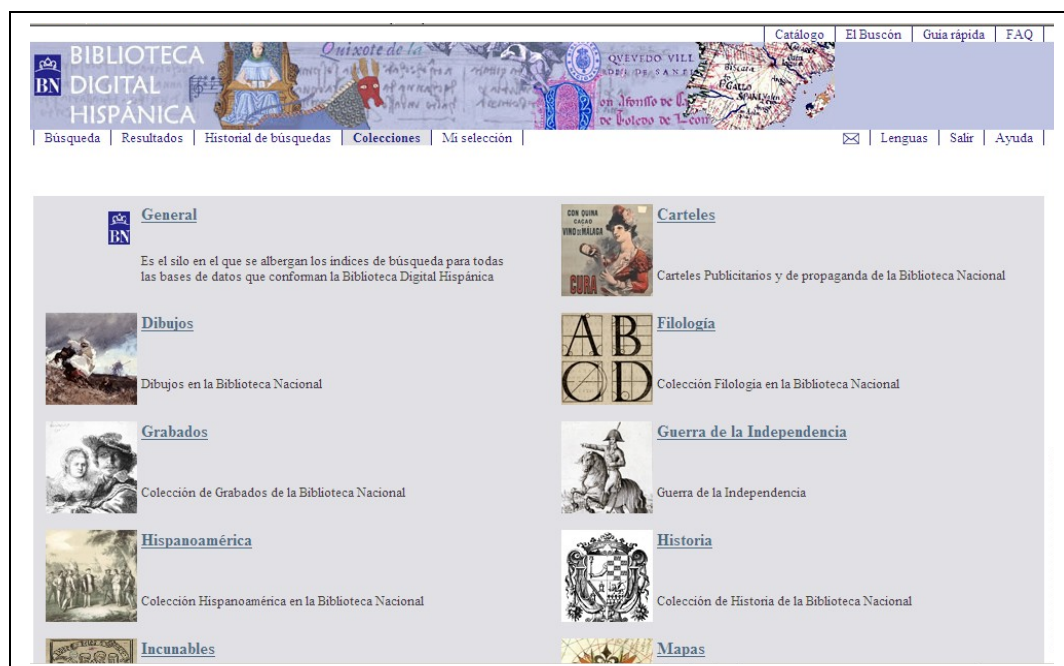
- miscelanea

Zajímavostí je, že jako u jediné digitální knihovny jsou přímo na úvodní stránce uvedeny podmínky pro užívání těchto digitálních děl a zdrojů.

1.1.51 Španělsko

Národní knihovna Španělska (Biblioteca Nacional de España, <http://www.bne.es/>)

Národní knihovna Španělska provozuje vlastní portál národní digitální knihovny – **Hispánská digitální knihovna** (<http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es>, viz obr. 50). Přes tento portál je dostupná řada digitalizovaných sbírek této knihovny např. Umění, Filologie, Filozofie, Historie Ameriky, Historie Španělska, Historie vědy, Historie knihy, Hudba, Mapy, Plakáty nebo Kresby. Digitalizované sbírky se rychle rozrůstají. V současnosti dokonce začal ve španělské Národní knihovně projekt masové digitalizace, v němž je plánována během 5 let digitalizace dalších cca 200 000 děl.

Obrázek 50 – Hispánská digitální knihovna

Vyhledávání na portálu je jednoduché nebo pokročilé, a to nejen ve španělštině, ale např. i v angličtině nebo katalánštině.

1.1.52 Švédsko

Královská knihovna – Švédská národní knihovna (Kungl. Biblioteket – Sveriges nationalbibliotek, <http://www.kb.se/english/>)

Obrázek 51 – Portál Královské knihovny – Švédské národní knihovny – záložka Digitální sbírky

Zdigitalizované dokumenty Královské knihovny jsou uživatelům k dispozici pouze ve švédštině pod záložkou **Digitální sbírky (Digitala samlingar, viz obr. 51)**. Mimo jiné je zde i zdigitalizovaná, v Česku v Národní knihovně ČR vystavovaná, Dáblova bible (Codex Gigas).

1.1.53 Švýcarsko

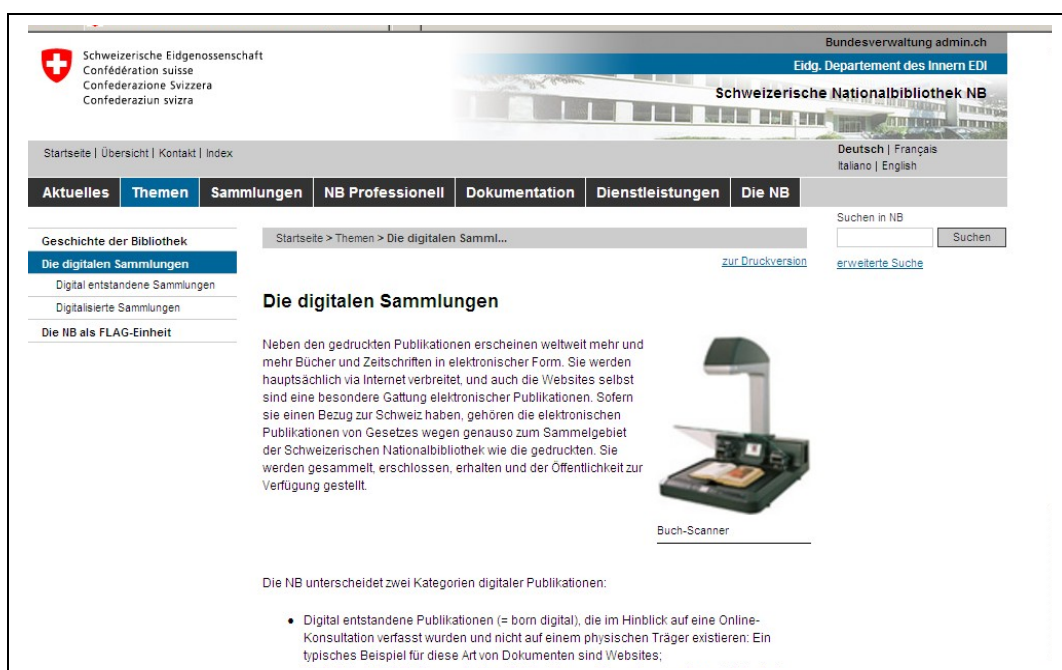
Švýcarská národní knihovna (Schweizerische Nationalbibliothek, <http://www.nb.admin.ch/slb/>)

Ve Švýcarské národní knihovně jsou digitální zdroje dostupné pod záložkou **Digitální sbírky (Digitale Sammlungen)**. Prostřednictvím této záložky (viz obr. 52) jsou zpřístupněny dvě kategorie zdrojů:

- digitálně vzniklé sbírky – tyto digitální publikace jsou archivovány ve Švýcarské národní knihovně jako součást švýcarského národního kulturního

dědictví; s cílem uchovávat a zpřístupňovat elektronická (digitálně vzniklá) helvetika a vytvořit archiv digitálních publikací vznikl projekt *e-Helvetica*

- digitalizované sbírky – obsahuje digitalizovaná helvetika (např. knihy, plakáty nebo časopisy) splňující vybraná kritéria tak, aby nebyla poškozena autorská práva; zdroje obsažené v této kategorii jsou rozděleny do skupin podle dostupnosti a doplněny dalšími odkazy
 - zdroje dostupné přes internet
 - zdroje dostupné v Národní knihovně
 - digitalizační projekty
 - národní spolupráce
 - mezinárodní portály

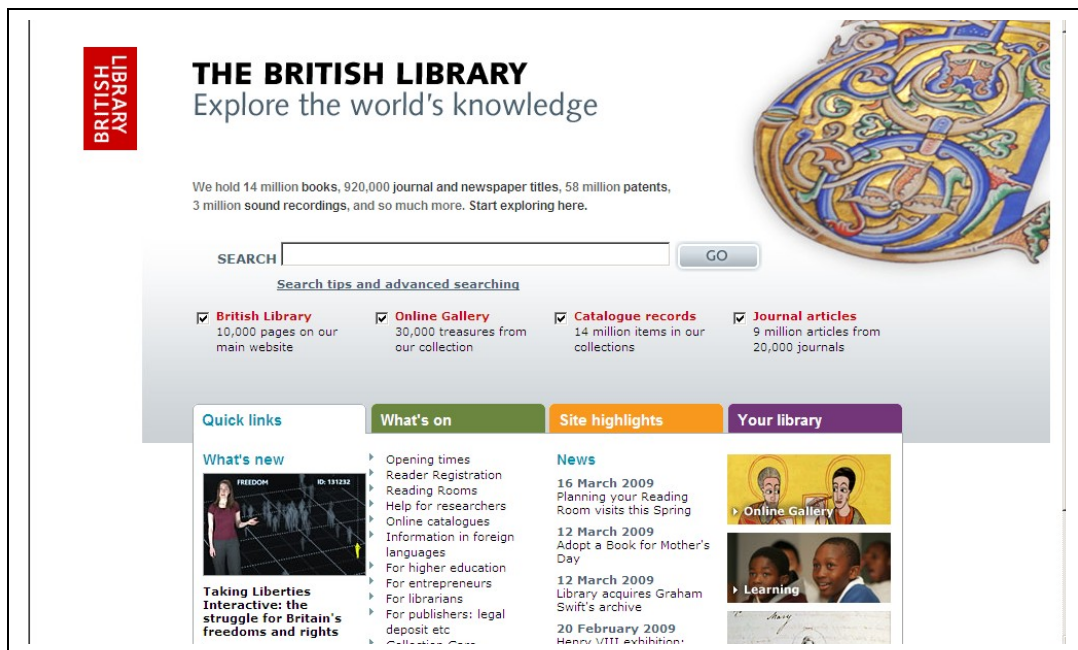
Obrázek 52 – Portál Švýcarské národní knihovny – záložka Digitální sbírky

Jakýkoli uživatel internetu si tedy může přes Švýcarskou národní knihovnu prohlédnout následující sbírky zařazené do kategorie zdrojů dostupných přes internet (viz příl. 21): Journal de Genève, HelveticArchives, Dürrenmattova výtvarná díla (Dürrenmatts Bildwerke), Švýcarské plakáty (Schweizer Plakate). Sbírký jsou zde popsány a v pravé části obrazovky jsou na ně linky.

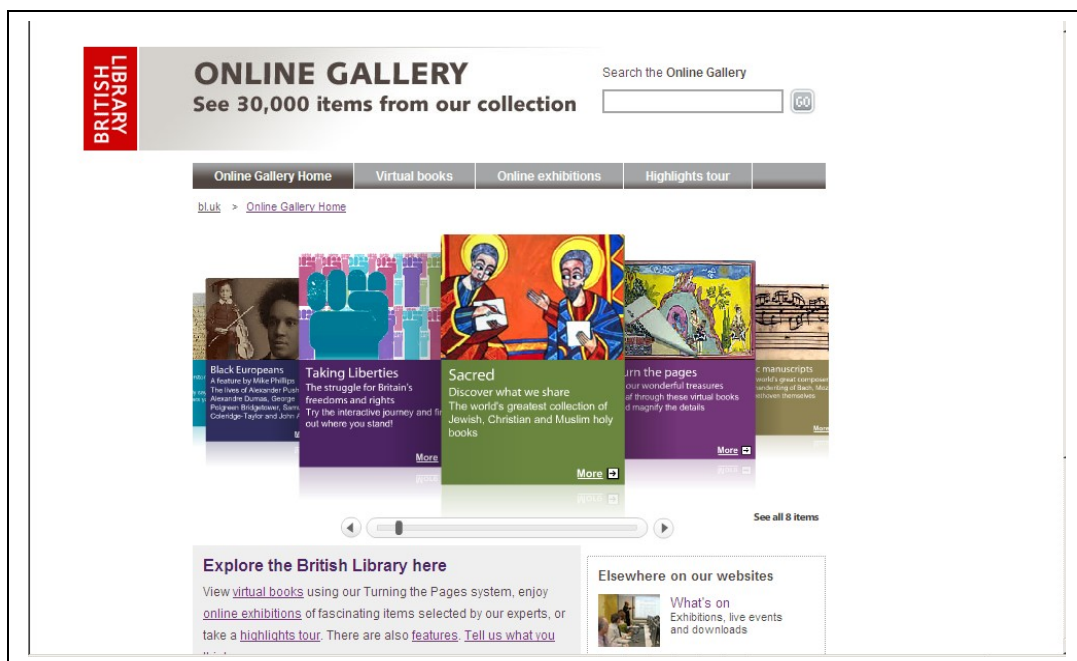
1.1.54 Velká Británie

Britská knihovna (The British Library, <http://www.bl.uk/>)

Britská knihovna na své úvodní stránce (viz obr. 53) nabízí vyhledávání ve všech svých sbírkách, včetně zdigitalizovaných sbírek skrývajících se pod nabídkou „**Online Gallery**“.

Obrázek 53 – Portál Britské knihovny

Obrázek 54 – Portál Britské knihovny – Online Gallery

Sbírka „Online Gallery“ (viz obr. 54) umožňuje online prohlížení 30 000 zdigitalizovaných jednotek z fondu Britské knihovny.

Prohledávání je možné pomocí jednoduchého vyhledávání ve vyhledávacím okně nebo je možné procházet jednotlivé sbírky:

- „Taking Liberties“ – online výstava k tématu Britské svobody a práva
- Církevní spisy (Sacred)
- „Turn the Pages“ – prohlížení cenných dokumentů – odpovídá nabídce pod záložkou Virtuální knihy (Virtual Books)
- Rukopisy hudební (Music manuscripts)
- Historické texty (Historical texts) – dokumenty stěžejní pro britskou historii
- Mapy a pohledy (Maps and views)
- „Magna Carta“
- Černí Evropané (Black Europeans)

Další možnost prohledávání je využití nabídky záložek: Virtuální knihy, Online výstavy, Prohlídka toho nejlepšího (Highlights tour). V nabídce Virtuální knihy si lze online prohlížet digitalizované poklady Britské knihovny pomocí softwaru nazvaného „Turning the pages“. Na obrázku v příloze 22 je např. část rukopisu Leonarda da Vinci. Součástí prohlížení dokumentů jsou i dodatečné informace o obsahu právě prohlížených stránek.

Pro uživatele může být v Britské knihovně také zajímavé vyhledávání časopiseckých článků (9 milionů článků publikovaných za posledních 5 let). Všechny články jsou uživatelům dostupné prostřednictvím placené služby elektronického dodávání dokumentů – British Library Direct (<http://www.direct.bl.uk/bld/Home.do>).

5.4 Shrnutí

Národní knihovny v Evropě se dnes ze všech sil snaží rozšířit své služby o poskytování přístupu k elektronickým online zdrojům – ať už digitálně vzniklým či zdigitalizovaným. Některé knihovny začleňují služby spojené s digitálními dokumenty do již existujících služeb, které nabízejí na svých webových portálech. Přístup k elektronickým zdrojům někdy bývá též součástí přístupu do katalogu, kde je k volně dostupným elektronickým dokumentům dodána možnost zobrazení plných textů těchto publikací (např. Britská knihovna <http://www.bl.uk/>).

V posledních letech jednotlivé knihovny vytvářejí „digitální knihovny“, které obsahují sbírky digitálních dokumentů prohledatelné v rámci jednotného rozhraní nebo jsou „rozcestníkem“ po digitálních sbírkách dostupných v rámci té které národní knihovny. Někdy jsou jako digitální knihovna označeny pouze sbírky zdrojů vzniklých v digitálním prostředí, jindy je zase digitální knihovnou označena báze volně dostupných zdigitalizovaných dokumentů. V řadě případů je takto označena sbírka obsahující oba tyto typy dokumentů. Terminologie v této oblasti není jednotná a takové digitální knihovny bývají označeny různě. Nejčastějším označením je tedy

digitální knihovna, v zemích bývalého Sovětského svazu převažuje označení **elektronická knihovna**, dále jsou také používány termíny **e-knihovna** či **virtuální knihovna**.

Pro moji práci bylo též důležité zjistit, které knihovny poskytují služby „**národní digitální knihovny**“, jak byla definována v kapitole 1.2.4. Zjišťování těchto informací bylo velmi náročné, neboť řada knihoven uchovává a zpřístupňuje obrovské množství digitálních zdrojů, ale pro jejich prohlížení nemají vytvořen jednotný přístup, jako např. Německá národní knihovna¹⁸.

Na druhé straně stojí několik národních knihoven, které svoji národní digitální knihovnu už mají, ale obsah těchto knihoven zdaleka není tak kvalitní a rozsáhlý. Například v České republice je jako „národní digitální knihovna“ označen portál, který přináší informace o českém i evropském postupu v oblasti digitálních knihoven a je rozcestníkem ke třem online dostupným informačním zdrojům (původním digitálním i zdigitalizovaným) důležitým z hlediska českého národního kulturního dědictví. Tyto sbírky však zatím nejsou nijak zvlášť rozsáhlé.

Časté je také zpřístupňování digitálních sbírek pouze pod hlavičkou „**digitální knihovna**“, což by měla být sbírka digitálních zdrojů té které národní knihovny. Velmi často se však i pod tímto označením skrývá rozsáhlý zdroj digitálních informací v celonárodním kontextu, který by v řadě případů snesl označení „národní digitální knihovna“.

Dalším terminologickým oříškem je užívání zeměpisného určení jako součásti názvu národních digitálních knihoven (tj. nahrazení termínu „národní“ označením daného národa), jako např. Maďarská elektronická knihovna, Hispánská digitální knihovna nebo budoucí Česká digitální knihovna. Podle definované terminologie (viz kapitola 1.2.4) by „národní digitální knihovna“ měla být digitální knihovnou obsahující v maximální možné míře národní kulturní dědictví v elektronické podobě. Někdy je ale takto označena i digitální knihovna obsahující prakticky jen zdroje národní knihovny, jako např. Hispánská digitální knihovna. V České republice je terminologie ještě o něco komplikovanější. Stojí zde vedle sebe jak Národní digitální knihovna, která obsahuje digitální zdroje Národní knihovny ČR doplněné o další

¹⁸ V německém prostoru existuje rozvinutá síť knihoven, které jednotlivě nebo ve spolupráci s dalšími knihovnami digitalizují své sbírky a ty následně zpřístupňují na internetu. Tak vzniká řada zajímavých digitálních zdrojů, které však nejsou součástí služeb Německé národní knihovny.

informace a linky týkající se digitalizace a dlouhodobého uchovávání dokumentů, tak Česká digitální knihovna, která by do budoucna měla obsáhnout digitální obsah řady českých paměťových institucí (viz kapitola 3.2.8, obr. 3). Ne vždy je tedy zcela jasné, jaké informační zdroje taková „národní digitální knihovna“ uživateli nabízí.

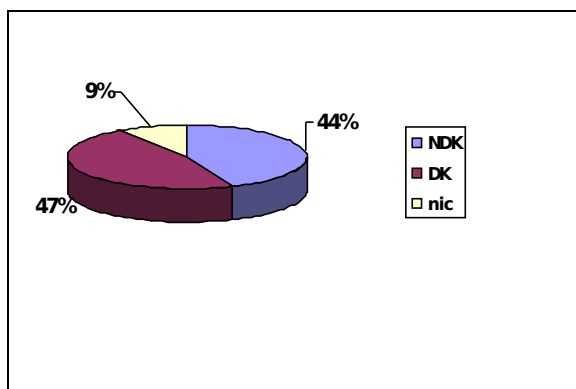
Služby nazvané „národní digitální knihovna“ bývají většinou inzerovány na webech národních knihoven samostatně a nebývají součástí dalších záložek. Několik národních digitálních knihoven (dánská, estonská, finská a slovinská) je ale součástí služeb nazvaných např. digitální knihovna nebo e-knihovna, které zahrnují i další elektronické služby.

Často bývají tyto služby, ať už nazvané národní digitální knihovna nebo jen digitální knihovna apod., také doplněny o přístup do externích databází (někdy licencovaných, tzn. dostupných pouze z knihovny) nebo o linky na návazné služby. Výjimečně bývá součástí těchto služeb i přístup k dokumentům získaným archivací webu (problémem je nevyřešená otázka autorských práv u automaticky sklizených dokumentů).

Výjimkou je digitální knihovna Islandu (hvar.is), která se v první řadě nesnaží o zpřístupnění islandského národního kulturního dědictví světu, ale o zpřístupnění elektronických informačních zdrojů domácím obyvatelům.

Ze 32 národních knihoven s plným členstvím na portálu *Evropská knihovna* jsem našla 14 knihoven, které na svých stránkách nabízejí službu národní digitální knihovna. Z toho 10 národních knihoven provozuje národní digitální knihovnu na samostatném portálu, ostatní jsou součástí portálu té které národní knihovny. 15 národních knihoven pak uživatelům nabízí jakousi službu přístupu k digitálním zdrojům označenou „digitální knihovna“ nebo podobně. Na portálech 3 knihoven se odkaz, pod nímž by se skrýval digitální obsah, nenachází.

NÁRODNÍ DIGITÁLNÍ KNIHOVNA	14
DIGITÁLNÍ KNIHOVNA	15
NIC TAKOVÉHO	3

Graf 1 – Národní digitální knihovny v Evropě

Samostatné portály národních digitálních knihoven provozují tyto národní knihovny:

- Česká republika – *Národní digitální knihovna* (<http://www.ndk.cz/>)
- Francie – *Digitální knihovna Gallica* (*Bibliothèque Numérique*, <http://gallica.bnf.fr/>)
- Island – *hvar.is* (<http://www.hvar.is/>)
- Maďarsko – *Maďarská elektronická knihovna* (*Magyar Elektronikus Könyvtár*, <http://mek.oszk.hu/>)
- Polsko – *Národní digitální knihovna Polona* (*Cyfrowa biblioteka narodowa*, <http://www.polona.pl/dlibra>)
- Portugalsko – *Národní digitální knihovna* (*Biblioteca Nacional Digital*, <http://bnd.bn.pt/>)
- Rusko (Moskva) – *Otevřená ruská elektronická knihovna* (*Open Russian Electronic Library*, <http://orel.rsl.ru/>)
- Slovinsko – *Digitální knihovna Slovinska* *dLib.si* (*Digitalna knjižnica Slovenije*, <http://www.dlib.si/>)
- Srbsko – *Národní digitální knihovna* (<http://digital.nb.rs/>)
- Španělsko – *Hispanšská digitální knihovna* (*Biblioteca Digital Hispánica*, <http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es>)

Národní digitální knihovnu nalezneme ještě na portálu Královské knihovny – Národní knihovny Dánska a Národní knihovny v Norsku (*NBdigital*), Národní

knihovna Estonska provozuje vlastní digitální úložiště nazvané *DIGAR* (<http://digar.nlib.ee/>) a Národní knihovna Finska *Helsinskou elektronickou knihovnu Helmi* (<http://www.lib.helsinki.fi/memory/helmie.html>). V Litvě je také provozována *Litevská virtuální knihovna (Lietuvos Virtuali Biblioteka, http://www.lvb.lt/)*, ale ne národní knihovnou, nýbrž sítí Litevských akademických knihoven.

Během roku, který uplynul od doby obhajoby mé diplomové práce, došlo v oblasti uchovávání a tedy i zpřístupňování digitálních obsahů k výraznému posunu vpřed. Prakticky všechny knihovny tyto informační zdroje svým uživatelům zpřístupňují a odkaz na služby s tím spojené bývá výrazně uveden již na úvodní stránce národní knihovny. Několik knihoven také povýšilo původní záložku digitální knihovna na službu nazvanou národní digitální knihovna (např. Národní knihovna v Norsku).

Srovnání kvality a kvantity zpřístupňovaného obsahu není objektivně možné. Některé knihovny uvádějí pouze počet zdigitalizovaných dokumentů, některé pak uvádějí celkové množství jednotek, které jsou dostupné prostřednictvím služby digitální knihovny (včetně např. bibliografických záznamů či webových zdrojů), často není počet zpřístupněných jednotek uveden vůbec.

Digitální knihovny národních knihoven jsou velmi různorodými informačními zdroji a, jak bylo uvedeno výše, nedá se bohužel obecně říci, co přesně je obsahem takovýchto digitálních knihoven; v každém případě se ale jedná o významné počiny národních knihoven, které umožňují uživatelům jednoduchý přístup k novodobým informačním zdrojům.

Poznámka: Ke dni 23. 3. 2009 jsem na webových stránkách Evropské knihovny zjistila, že rozdělení členství národních knihoven, které jsem užila ve své práci (viz kapitola 5.2.1), již není uváděno.

6 Závěr

Přes všechny existující aktivity Evropské unie a dalších evropských i mimoevropských organizací a institucí je v současné době proces budování národních digitálních knihoven většinou v rukách jednotlivých národních knihoven, které se snaží v rámci svých ekonomických, ale i politických možností samy či s pomocí dalších kulturních institucí budovat „národní digitální knihovny“ a využívají k tomu ve větší či menší míře grantů nabízených v rámci řady evropských programů a podprogramů.

Předpokládá se, že taková „národní digitální knihovna“ by měla být důvěryhodným digitálním úložištěm (repozitářem), který by měl být schopen v digitální podobě zachycovat celé kulturní dědictví daného národa. Tento digitální repositář by měl data nejen uchovávat budoucím generacím, ale i zpřístupňovat generacím současným.

Materiály Evropské unie, které mají být teoretickým východiskem pro zlepšení situace v oblasti budování národních digitálních knihoven, se týkají primárně digitalizace tradičních knihovních sbírek. V Evropě již byla a je realizována celá řada digitalizačních projektů. Z důvodu vysokých finančních nákladů se ale většinou jedná o dílčí projekty (digitalizace jednotlivých vzácných rukopisů a sbírek), výjimkou je snad jen Francie a Německo, kde digitalizace probíhá ve větším rozsahu.

Získávání, uchovávání a zpřístupňování původních digitálních dokumentů je pak záležitostí ještě složitější, neboť k nedostatku finančních prostředků se přidávají ještě problémy technologické (vytvoření důvěryhodných digitálních úložišť, která budou schopna zajistit i do budoucna trvalé uchovávání obrovského množství digitálních dat) a problémy legislativní (nedostatečné pokrytí odevzdávání povinných výtisků elektronických dokumentů v řadě evropských zemí či autorskoprávní problémy, které často brání zpřístupnění digitálních zdrojů uživatelům).

V průběhu psaní této práce jsem se přesvědčila, že otázka budování národních digitálních knihoven je záležitostí v Evropě velmi aktuální. Během posledních dvou let docházelo a dochází na portálech evropských národních knihoven, potažmo národních digitálních knihoven, k častým změnám rozhraní či přístupů k těmto službám.

Jak vyplývá z materiálů EU i průzkumu provedeného Národní knihovnou ČR, většina evropských národních knihoven ještě není rozhodnuta, jak přesně bude v oblasti dlouhodobého uchovávání digitálních dokumentů postupovat, a je tedy nutné pokračovat v koordinaci těchto aktivit tak, aby „národní digitální knihovny“ nebyly jen neurčitým pojmem, kterým lze zastřešit různorodé služby knihoven, ale především místem, kde budou v optimálním případě v jednom rozhraní dostupné všechny digitální zdroje nejen dané knihovny, ale v maximální možné míře i digitální zdroje důležité z hlediska celonárodního kulturního dědictví.

Částečně tuto ideu zatím naplňuje *Evropská knihovna* (<http://www.theeuropeanlibrary.org>) či některé portály národních knihoven, které umožňují hledání v řadě zajímavých zdrojů prostřednictvím jednotného rozhraní užívaného např. pro jejich OPAC. „Národní digitální knihovny“ na národní úrovni jsou většinou spíše jednoduchými rozcestníky přinášejícími různé online dostupné služby. Na celoevropské úrovni má ambice zpřístupňovat celé evropské digitální kulturní dědictví služba *Europeana* (<http://www.europeana.eu>).

Jednotný postup při vytváření portálů „národních digitálních knihoven“, spolupráce a sdílení dat v rámci evropské digitální knihovny *Europeana* by mohly přinést výhody uživatelům webových stránek národních knihoven. Jak jsem se na vlastní kůži přesvědčila, zjistit, kde hledat požadované informace (v tomto případě online dostupné digitální zdroje), je často přímo detektivní prací. Bylo by jistě přínosem, kdyby uživatelé našli informace o těchto zdrojích na jednom místě. Na druhou stranu metoda, již velmi často volí vyspělé evropské národní knihovny, které mají s digitalizací a uchováváním digitálních dokumentů větší zkušenosti, tj. vyhledávání digitálních zdrojů v rámci jednotného vyhledávacího rozhraní pro katalog i plnotextové a další informační zdroje, je pro uživatele variantou také velmi příjemnou. Z hlediska uživatele je nejméně přivětivá možnost, kdy národní knihovny tyto novodobé informační zdroje zpřístupňují pouze v jednotlivých (často fragmentálních) sbírkách pod názvy těchto sbírek.

Tyto elektronické služby národních knihoven i celoevropské projekty mají obrovskou konkurenci jak v oborových digitálních knihovnách, tak v národních amerických nebo celosvětových projektech, jako je například National Digital Library Program (Library of Congress)

[\(<http://memory.loc.gov/ammem/dli2/html/lcndlp.html>\)](http://memory.loc.gov/ammem/dli2/html/lcndlp.html), World Digital Library ([\(<http://www.worlddigitallibrary.org/project/english/index.html>\)](http://www.worlddigitallibrary.org/project/english/index.html)).

Uživatelé často dávají před vyhledávacími portály knihoven přednost vyhledávačům, především oblíbenému vyhledávači Google, který se také velmi usilovně angažuje v digitalizačních aktivitách a úspěšně také rozšiřuje nabídku kvalitních online dostupných digitálních zdrojů. I pro neškolené uživatele internetu je dnes k dispozici služba Google book search (beta) ([\(<http://books.google.com/>\)](http://books.google.com/)), kde je dnes možno nalézt plné texty cca 7 milionů knih.

Je těžké nyní odhadnout, zda jsou národní knihovny ve spolupráci s dalšími národními paměťovými institucemi opravdu schopny v době obrovského nárůstu digitálně vznikajících dokumentů postihnout celé národní kulturní dědictví, jak deklarují. Zatím národní knihovny často úspěšně realizují jednotlivé digitalizační projekty, pro které je již vytvořen dobrý technologický základ a kde je jednodušší situace v oblasti autorských práv. Co se týče uchovávání a následného zpřístupňování elektronických zdrojů prostřednictvím různých repozitářů (více či méně důvěryhodných) je situace v současné době velmi nepřehledná a je otázkou, jak se s touto aktuální výzvou evropské národní knihovny vypořádají.

Seznam použité literatury

- BARTOŠEK, Miroslav. 2006. Technologie digitálních knihoven. In *INFORUM 2006 : 12. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 23.-25. května 2006* [online]. Praha : Albertina icome Praha, 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.inforum.cz/inforum2006/pdf/Bartosek_Miroslav.pdf>. ISSN 1801-2213.
- BAWDEN, David; ROWLANDS, Ian. 1999. Digital Libraries : Assumptions and Concepts. *Libri*. 1999, vol. 49, s. 181-191. Dostupný také z WWW: <www.librijournal.org/pdf/1999-4pp181-191.pdf>. ISSN 0024-2667.
- BJORNER, Susane. 2006. Building a European Digital Library : A Challenge in the Culture Wars. *Searcher*. March 2006, vol. 14, no. 3, s. 27-34.
- BORGMAN, Ch. L. 1999. What are digital libraries? : competing visions. *Information processing and management*. 1999, vol. 35, no. 3, s. 227-243. Dostupný také z WWW: <<http://www.sciencedirect.com/>>. ISSN 1559-0682.
- BRATKOVÁ, Eva. 2006. *Vyhledávání informací z digitálních knihoven : studijní materiál*. Verze 2.6.1. Praha : ÚISK, 2006. 41 s.
- BUSH, Vannevar. 1945. As we may think. *The Atlantic monthly*. 1945, vol. 176, July iss., s. 101-108. Dostupný také z WWW: <<http://www.theatlantic.com/doc/194507/bush>>. ISSN 0004-6795.
- CARR, Reg. 2005. *The Oxford-Google mass-digitisation project : How, why and what?* [online]. Oxford : University of Oxford, June 2005 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://net.educause.edu/ir/library/powerpoint/LIVE0512a.pps>>.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2004. Digitální knihovna. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2004 [cit. 2009-04-21]. Sysno 000000854. Dostupný z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/kttd>>.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2000. Povinný výtisk elektronických publikací, zejména vzdálených elektronických zdrojů. *Ikaros* [online]. 2000, roč. 4, č. 10 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/670>>. URN-NBN:cz-ik670. ISSN 1212-5075.
- Consultative Committee for Space Data Systems. 2002. *Reference Model for an Open Archival Information System (OAIS) : CCSDS 650.0-B-1* [online]. Washington (D.C.) : CCSDS, January 2002 [cit. 2009-04-21]. Blue Book, Issue 1. Dostupný z WWW: <<http://www.ccsds.org/publications/archive/650x0b1.pdf>>.
- Česko. 1995. Zákon č. 37 Sb. ze dne 8. února 1995 o neperiodických publikacích. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 8, s. 459-460. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/6966/ s.155/699/place>>.

Česko. Ministerstvo kultury. 2000. Vyhláška Ministerstva kultury č. 52 Sb. ze dne 3. března 2000, kterou se určuje regionální příslušnost příjemců regionálního povinného výtisku periodického tisku. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 17, s. 607-608. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb017-00.pdf>>.

Česko. 2000a. Zákon č. 46 Sb. ze dne 22. února 2000 o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 17, s. 586-593. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>>.

Česko. 2000b. Zákon č. 121 Sb. ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 36, s. 1658-1685. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>>.

Česko. Ministerstvo kultury. 2001. Vyhláška Ministerstva kultury č. 182 Sb. ze dne 24. května 2001, kterou se zrušuje Vyhláška Ministerstva kultury č. 528/2000 Sb., kterou se určuje regionální příslušnost příjemců regionálního povinného výtisku periodického tisku. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 69, s. 3891. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>>.

Česko. 2001. Zákon č. 257 Sb. ze dne 19. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5683-5688. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>>.

Česko. 2006. Zákon č. 341 Sb. ze dne 24. května 2006, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění zákona č. 1/2005 Sb. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 105, s. 4334. Dostupný také z WWW: <<http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/6966/s.155/699/place>>.

DAHL, Mark; BENERJEE, Kyle; SPALTI, Michael. 2006. *Digital libraries : integrating content and systems*. Oxford : Chandos, 2006. 203 s. Chandos Information Professional Series. ISBN 1-84334-155-7.

DAVIES, Rob. 2008. *Europeana and EuropeanaLocal : the role of local and regional digital cultural content in the Europeana service* [online]. Sofia, 12 November 2008 [cit. 2009-04-21]. PPT prezentace. Dostupný z WWW: <www.europeanlocal.eu/eng/content/download/1750/18788/version/1/file/EuropeanaLocal+Sofia+2008+plenary.ppt>.

Digital Curation Centre. 2007. *Digital Repository Audit Method Based on Risk Assessment (DRAMBORA) : (Version 1.0)* [online]. DCC, February 2007 [cit. 2007-11-11]. Původně dostupný po registraci z WWW: <<http://www.repositoryaudit.eu/>>. Ke dni 21. 4. 2009 dostupná po registraci nová verze dokumentu na WWW: <<http://www.repositoryaudit.eu/>>.

DigitalPreservationEurope [online]. [Glasgow] : DPE, c2005 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.digitalpreservationeurope.eu/>>.

European Digital Library [online]. [Leipzig : Deutsche Nationalbibliothek, 2006] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://edlproject.eu/about.php>>.

The European Library [online]. [Frankfurt am Main] : CENL, c2005-2009 [cit. 2009-02-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.html>>.

The European Library. 2009. *More translations, unique historical content and rich media – The European Library launches renewed website* [online]. The Hague : [The European Library], February 17th 2009 [cit. 2009-03-10]. Press Release. Dostupný z WWW: <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/press/documents/press_The_EuropeanLibrary_visual_multilingual.pdf>.

Evropská komise. 1995-2007. *Europe's Information Society : Thematic portal* [online]. [Brussels] : European Communities, c1995-2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/index_en.htm>.

Evropská komise. 2005a. *Commission unveils plans for European digital libraries (IP/05/1202)* [online]. Brussels : [European Commission], 30 September 2005 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1202&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en>>.

Evropská komise. 2005b. *i2010: A European Information Society for growth and employment (COM (2005) 229 final)* [online]. Brussels : Commission of the European Communities, 2005-06-01 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0229:EN:HTML>>.

Evropská komise. 2005c. *i2010: Digital Libraries (COM (2005) 465 final)* [online]. Brussels : Commission of the European Communities, 2005-09-30 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/communication/en_comm_digital_libraries.pdf>.

Evropská komise. 2006a. *i2010: Digital Libraries : brochure* [online]. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/brochures/dl_brochure_2006.pdf>.

Evropská komise. 2006b. *Commission decision of 27 February 2006 setting up a High Level expert Group on Digital Libraries (2006/178/EC)* [online]. Brussels : Commission of the European Communities, 2006-02-27 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/commission_decision_on_hlg/en.pdf>.

Evropská komise. 2006c. *Commission recommendation on the digitization and online accessibility of cultural material and digital preservation* [online]. Brussels : Commission of the European Communities, 2006-08-24 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?item_id=2782>.

Evropská komise. 2008a. *EUROPEANA – Europe’s Digital Library : Frequently Asked Questions (MEMO/08/724)* [online]. Brussels : [European Commission], 20 November 2008 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/724>>.

Evropská komise. 2008b. *Europeana website overwhelmed on its first day by interest of millions of users (MEMO/08/733)* [online]. Brussels : [European Commission], 21 November 2008 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/733>>.

Evropská komise. 2008c. *Opening soon : a digital library for Europe (IP/08/1255)* [online]. Brussels : [European Commission], 11 August 2008 [cit. 2009-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1255>>.

Evropský parlament; Evropská unie. Rada. 2001. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society [online]. In *Official Journal of the European Communities*. Brussels : European Parliament, Council, 2001 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32001L0029&model=guichett>.

FALADOVÁ, Adéla. 2008. Evropská digitální knihovna a autorské právo. In *INFORUM 2008 : 14. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 28.-30. května 2008* [online]. Praha : Albertina icome Praha, 2008 [cit. 2009-02-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2008/faladova-adela-cze.pdf>>. ISSN 1801-2213.

FORSTER, Horst. 2006. *Building the European Digital Library : The European Commission’s role, ambitions and actions* [online]. Paris : Bibliothèque Nationale de France, 7. December 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/speech/hf-speech-bnf_7_12_2006.pdf>.

FUEGI, David; JENNINGS, Martin. 2004. *International library statistics : trends and commentary based on the Libecon data* [online]. LIBECON, 30 June 2004 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.libecon.org/pdf/InternationalLibraryStatistic.pdf>>.

GIARETTA, David. 2007. Projekt CASPAR a uchovávání digitálních informací. *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 09 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4300>>. URN-NBN:cz-ik4300. ISSN 1212-5075.

- HARTMANOVÁ, Dagmar. 2003. Knihovna on-line a autorské právo. *Národní knihovna : knihovnická revue*. 2003, roč. 14, č. 2, s. 100-105. Dostupný také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/NKKR0302/0302100.html>>. ISSN 1214-0678.
- ISO 14721:2003. *Space data and information transfer systems -- Open archival information system -- Reference model*. 1st ed. Geneva : ISO, 2003. 141 s.
- KAČÍRKOVÁ, Petra. 2004. Povinný výtisk elektronických dokumentů – přehled legislativy vybraných zemí. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 3 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1578>>. URN-NBN:cz-ik1578. ISSN 1212-5075.
- Kramerius* [online]. [Praha] : Národní knihovna ČR, c2003-2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://kramerius.nkp.cz/>>.
- KUNZE, John A. 2003. *Towards Electronic Persistence Using ARK Identifiers* [online]. Oakland : University of California, July 2003 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.cdlib.org/inside/diglib/ark/arkcdl.pdf>>.
- LHOTÁK, Martin. 2007. Open source pro digitální knihovnu. In *Automatizace knihovnických procesů 2007 : sborník z 11. ročníku semináře pořádaného ve dnech 16.-17.5.2007 v Liberci* [online]. Praha : ČVUT, 2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.akvs.cz/akp-2007/09-lhotak.pdf>>.
- Manuscriptorium* [online]. [Beroun : AiP] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.manuscriptorium.com/Site/CZE/default_cze.asp>.
- MANŽUCH, Zinaida. 2007. Towards the European digital library : management of cultural heritage in the national libraries. In *INFORUM 2007 : 13. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 22.-24. května 2007* [online]. Praha : Albertina icome Praha, 2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.inforum.cz/pdf/2007/manzuch-zinaida.pdf>>. ISSN 1801-2213.
- MARCHIONINI, Gary. 1998. Research and development in digital libraries. *Encyclopedia of Library and Information Science*. 1998, vol. 63, s. 259-276.
- McGOVERN, Nancy. 2007. A Digital Decade : Where have we been and where are we going in digital preservation? *RLG DigiNews* [online]. Apr. 2007, vol. 11, no. 1 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://hdl.handle.net/2027.42/60441>>.
- Národní digitální knihovna : portál* [online]. [Praha] : Národní knihovna ČR, c2001-2009 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ndk.cz/>>.
- National Library of New Zealand. 2007. *National Digital Heritage Archive : Securing the Future : Programme Partnership Q&A* [online]. [Wellington : National Library of New Zealand], September 2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.natlib.govt.nz/downloads/NDHA-Programme-Partnership-Q-A.PDF>>.
- Národní knihovna ČR. c2009. *Národní digitální knihovna : [informační leták]*. Praha : Národní knihovna, c2009. [7] s.

NERGLOVÁ, Anna. 2007. *Národní digitální knihovny v Evropě : současný stav a trendy vývoje [National digital libraries in Europe : current situation and trends]*. Praha, 2007. 94 s., xii s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2007. Vedoucí diplomové práce PhDr. Eva Bratková.

NERGLOVÁ, Anna; HUTAŘ, Jan. 2006. Dlouhodobé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů v Evropě : výsledky dotazníkového průzkumu. *Knihovna*. 2006, roč. 17, č. 2, s. 57-67. Dostupný také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna62/nerhut.htm>>. ISSN 1801-5948.

nestor Working Group – Trusted Repositories Certification. 2006. *Catalogue of Criteria for Trusted Digital Repositories : Version 1 : (draft for public comment)* [online]. Frankfurt am Main, December 2006 [cit. 2007-11-21]. Původně dostupný z WWW: <<http://www.ndk.cz/dokumenty/nestorauditpravidla.pdf/view>>. Ke dni 21. 4. 2009 dostupná verze 2 dokumentu v německém jazyce na WWW: <http://www.langzeitarchivierung.de/downloads/mat/nestor_mat_08.pdf>.

OCLC. 2007. *Trustworthy Repositories Audit & Certification : Criteria and Checklist* [online]. Dublin (Ohio) : OCLC, February 2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://wiki.digitalrepositoryauditandcertification.org/pub/Main/ReferenceInputDocuments/trac.pdf>>.

OLTMANS, Erik. [2005]. *The e-Depot : Current Status & Developments* [online]. Den Haag : Koninklijke Bibliotheek, [2005] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.kb.nl/hrd/dd/dd_links_en_publicaties/e-depot_presentation.pps>.

OPPENHEIM, Charles; SMITHSON, Daniel. 1999. What is the hybrid library? *Journal of Information Science*. 1999, vol. 25, no. 2, s. 97-112. ISSN 0165-5515.

Planets brochure [online]. [Planets], 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.planets-project.eu/docs/comms/Planets_Project_Brochure.pdf>.

RAITT, David. 2000. Digital Library Initiatives Across Europe. *Computers in Libraries* [online]. Nov./Dec. 2000, vol. 20, no. 10 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.infotoday.com/cilmag/nov00/raitt.htm>>. ISSN 1041-7915.

Research Libraries Group. 2002. *Trusted Digital Repositories : Attributes and responsibilities* [online]. Mountain View : RLG, May 2002 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.oclc.org/programs/ourwork/past/trustedrep/repositories.pdf>>.

Research Libraries Group. 2005. *An Audit Checklist for the Certification of Trusted Digital Repositories : Draft for Public Comment* [online]. Mountain View : RLG, August 2005 [cit. 2006-11-11]. Původně dostupný z WWW: <<http://www.rlg.org/en/pdfs/rlgnara-repositorieschecklist.pdf>>. Digitální kopie dostupná z: <<http://worldcat.org/arcviewer/1/OCC/2007/08/08/0000070511/viewer/file2416.pdf>>

ROSALIND, Johnson. 2006. European digital libraries update. *Managing Information*. May 2006, vol. 13, no. 4, s. 40-41.

ROSENTHAL, David; ROBERTSON, Thomas; LIPKIS, Tom. 2005. Requirements for Digital Preservation Systems : A Bottom-Up Approach. *D-Lib Magazine* [online]. November 2005, vol. 11, no 11 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: www.dlib.org/dlib/november05/rosenthal/11rosenthal.html>. ISSN 1082-9873.

RYDBERG-COX, Jeffrey A. 2006. *Digital libraries and the challenges of digital humanities*. Oxford : Chandos, 2006. 103 s. Chandos Information Professional series. ISBN 1-84334-134-4.

Specification for the Europeana Semantic Elements (V 3.1, 25/02/2009) [online]. 2009 [cit. 2009-03-01]. Dostupný z WWW: <http://dev.europeana.eu/public_documents/Specification_for_metadata_elements_in_the_Europeana_prototype.pdf>.

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. Praha : Parlament České republiky, 25. 8. 2003 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://psp.cz/eknih/info.htm>>.

STOKLASOVÁ, Bohdana. 2006. Perspektivy důvěryhodného digitálního úložiště v rámci Národní digitální knihovny. *Knihovna*. 2006, roč. 17, č. 2, s. 49-55. Dostupný také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna62/stoklas.htm>>. ISSN 1801-5948.

STOKLASOVÁ, Bohdana. 2007. *Koncepce trvalého uchování knihovních sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR : etapa 1: do roku 2010* [online]. [Praha : Národní knihovna, 2007] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ndk.cz/koncepce/archiv/koncepctext.pdf>>.

STOKLASOVÁ, Bohdana; HUTAŘ, Jan. 2007. Nové směry v dlouhodobém uchovávání dokumentů v mezinárodním kontextu. In *Automatizace knihovnických procesů 2007 : sborník z 11. ročníku semináře pořádaného ve dnech 16.-17.5.2007 v Liberci* [online]. Praha : ČVUT, 2007 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.akvs.cz/akp-2007/11-stoklasova-hutar.pdf>>.

STOKLASOVÁ, Bohdana; NERGLOVÁ, Anna. 2006. Evropské digitální repozitáře (srovnávací studie na podkladě dotazníkové akce) a perspektivy Národní digitální knihovny jako spolehlivého digitálního repozitáře. In *Konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2006* [online]. Praha : SKIP, 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Archivy06/Stoklasova.ppt>>.

SVOBODA, Martin. 2003. Služby knihoven v elektronickém prostředí a autorské právo. *Národní knihovna : knihovnická revue*. 2003, roč. 14, č. 3, s. 157-162. Dostupný také z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkr/pdf/0303/03003157.pdf>>. ISSN 1214-0678.

ŠKODOVÁ, Markéta. 2005. *Strategie archivace elektronických online zdrojů a politika jejich výběru do digitálního archivu (se zaměřením na český systém WebArchiv)*. Praha, 2005. 86 s., 16 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova

v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2005. Vedoucí práce PhDr. Eva Bratková.

TEDD, Lucy A.; LARGE, Andrew. 2005. *Digital libraries : principles and practice in a global environment*. München : Saur, 2005. 280 s. ISBN 3-598-11627-6.

VOJTÁŠEK, Filip. 2000. Dlouhodobá archivace digitálních dokumentů. *Ikaros* [online]. 2000, roč. 4, č. 10 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/675>>. URN-NBN:cz-ik675. ISSN 1212-5075.

VOLMUTHOVÁ, Z. 2003. *Povinný výtisk online publikací a jeho legislativní zajištění*. Praha, 2003. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2003. Vedoucí práce PhDr. Eva Bratková.

VORLÍČKOVÁ, Blanka. 2009. Europeana : online přístup k evropskému kulturnímu a historickému dědictví. *Ikaros* [online]. 2009, roč. 13, č. 3 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/5313>>.

WebArchiv : archiv českého webu [online]. [Praha : Národní knihovna ČR] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.webarchiv.cz/>>.

WOLDERING, Britta. 2004. The European Library : Integrated access to the national libraries of Europe. *Access* [online]. March 2004, no. 48 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.aardvarknet.info/access/number48/monthnews.cfm?monthnews=01>>. ISSN 0217-5673.

WOLDERING, Britta; COUSINS, Jill. 2006. Towards a European digital library : Activities of the Conference of European National Librarians (CENL). In *International Conference – Museums, libraries and archives online : MICHAEL service and other international initiatives* [online]. Roma : Michael, 4.-5. December 2006 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <http://www.minervaeurope.org/events/michael/materialiintconf06120405/presentations/CENL_TEL_Rome.ppt>.

Seznam zkratek

AACR	Anglo-American Cataloguing Rules
AG SDD	Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke
AIP	Archival Information Package
ANNO	AustriaN Newspapers Online
AOLA	Austrian On-Line Archive
ARK	Archival Resource Key
ARL	American Research Library
BRISCKS	Building Resources for Integrated Cultural Knowledge Services
CASPAR	Cultural, Artistic and Scientific knowledge for Preservation, Access and Retrieval
CCSDS	The Consultative Committee for Space Data Systems
CDNL	Conference of Directors of National Libraries
CD-ROM	Compact Disc-Read Only Memory
CENL	Conference of European National Librarians
CERN	Centre européen de la recherche nucléaire
CITER	Creating a European History Textbook Repository
CQL	Contextual Query Language
CRL	Center for Research Libraries
ČSN	Česká norma
DARPA	The Defense Advances Research Project Agency
DC	Dublin Core
DCC	Digital Curation Centre
DIAS	Digital Information Archiving System

DIP	Dissemination Information Package
DISMARC	Discovering Music Archives
DLI	Digital Library Initiative
DOI	Digital Object Identifier
DPE	DigitalPreservationEurope
DPS	Digital Preservation System
DRAMBORA	Digital Repository Audit Method Based on Risk Assessment
DVD	Digital videodisc
EDL	European Digital Library
EDLnet	European Digital Library Network
E-LIS	E-prints in Library and Information Science
EPA	Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis
EU	The European Union
Fedora	Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture
FP7	Seventh Framework Programme
FUMAGABA	Former Yugoslav Republic of Macedonia, Ukraine, Moldova, Albania, Georgia, Armenia, Bosnia Herzegovina and Azerbaijan
HELMI	Helsinki Electronic Library. Multimedia Information
ICT	Information and communication technology
IOP	Integrovaný operační program
ISO	International Organization for Standardization
JISC	Joint Information Systems Committee
LOCKSS	Lots of Copies Keep Stuff Safe
MARC	Machine Readable Cataloguing
METS	Metadata Encoding and Transmission Standard

Michael	Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe
MIT	Massachusetts Institute of Technology
MLA	Modern Language Association
NARA	National Archives and Records Administration
NDHA	National Digital Heritage Archive
NSDL	The National Science Digital Library
NSF	National Science Foundation
NZDL	New Zealand Digital Library
OAI	Open Archives Initiative
OAI-PMH	Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting
OAIS	Open archival information system
OCLC	Online Computer Library Center
OCR	Optical Character Recognition
OPAC	Online Public Access Catalogues
PDF	Portable Document Format
PDI	Preservation Description Information
PLANETS	Preservation and Long-term Access through Networked Services
PSNC	Poznan Supercomputing and Networking Center
RLG	Research Libraries Group
RSS	Really Simple Syndication
SIP	Submission Information Package
SRU	Search/Retrieval via URL
TEL	The European Library
TEL-ME-MOR	The European Library: Modular Extension for Mediating Online

TRAC Trustworthy Repositories Audit & Certification

UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization

URL Uniform Resource Locator

VISK Veřejné informační služby knihoven

WWW World Wide Web

XML eXtensible Markup Language

Seznam obrázků a grafů v textu

Obrázky

- Obrázek 1 – Složky *Evropské digitální knihovny*
- Obrázek 2 – Struktura projektů vytvářejících základ pro *Europeanu*
- Obrázek 3 – Česká digitální knihovna
- Obrázek 4 – Referenční model OAIS
- Obrázek 5 – *Europeana* – úvodní stránka
- Obrázek 6 – *Europeana* – poskytovatelé obsahu
- Obrázek 7 – *Europeana* – pokročilé vyhledávání
- Obrázek 8 – *Europeana* – zobrazení výsledků vyhledávání
- Obrázek 9 – *Evropská knihovna* – úvodní stránka
- Obrázek 10 – Projekty související se vznikem a vývojem *Evropské knihovny*
- Obrázek 11 – Technické řešení *Evropské knihovny*
- Obrázek 12 – *Evropská knihovna* – 1. fáze zobrazení výsledků dotazu
- Obrázek 13 – Typy materiálů dostupné v *Evropské knihovně*
- Obrázek 14 – *Evropská knihovna* – prohlížení sbírek přes záložku Collections
- Obrázek 15 – *Evropská knihovna* – český překlad dílčích sbírek
- Obrázek 16 – Portál Královské knihovny v Belgii
- Obrázek 17 – Národní digitální knihovna Národní knihovny ČR
- Obrázek 18 – Elektra Královské knihovny v Dánsku
- Obrázek 19 – Portál Národní knihovny Estonska
- Obrázek 20 – Digitální archiv DIGAR Národní knihovny Estonska
- Obrázek 21 – Digitální sbírky Národní knihovny Finska
- Obrázek 22 – Gallica Národní knihovny Francie
- Obrázek 23 – Portál Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu

- Obrázek 24 – Digitální knihovna Národní a univerzitní knihovny v Záhřebu
- Obrázek 25 – Digitální knihovna Národní knihovny Irska
- Obrázek 26 – Sběrka Irish Script on Screen
- Obrázek 27 – hvar.is – portál umožňující přístup k elektronickým zdrojům a e-časopisům
- Obrázek 28 – Sběrka Historické mapy Islandu
- Obrázek 29 – Portál Národní centrální knihovny ve Florencii – záložka Digitální knihovna
- Obrázek 30 – Portál Národní centrální knihovny v Římě – záložka Digitální knihovna
- Obrázek 31 – Portál Lotyšské národní knihovny – záložka e-knihovna
- Obrázek 32 – Portál Národní knihovny Lucemburska – Lucemburgensia online
- Obrázek 33 – Portál Széchényiho národní knihovny
- Obrázek 34 – Maďarská elektronická knihovna
- Obrázek 35 – Portál Německé národní knihovny – záložka Katalogy a sbírky
- Obrázek 36 – e-Depot – repozitář Královské knihovny v Nizozemsku
- Obrázek 37 – Fungování systému e-Depot Královské knihovny
- Obrázek 38 – Portál Národní knihovny v Norsku
- Obrázek 39 – Digitální národní knihovna Národní knihovny v Norsku
- Obrázek 40 – Národní digitální knihovna Národní knihovny v Polsku
- Obrázek 41 – Statistika na portálu polské Národní digitální knihovny [cit. 2007-11-13]
- Obrázek 42 – Statistika na portálu polské Národní digitální knihovny [cit. 2009-03-12]
- Obrázek 43 – Národní digitální knihovna Portugalské národní knihovny
- Obrázek 44 – Digitální čítárna Rakouské národní knihovny
- Obrázek 45 – Otevřená ruská elektronická knihovna

Obrázek 46 – Portál Národní knihovny Řecka – záložka Digitální sbírky

Obrázek 47 – Portál slovinské Národní a univerzitní knihovny

Obrázek 48 – dLib.si – Digitální knihovna Slovinska

Obrázek 49 – Národní digitální knihovna Srbska

Obrázek 50 – Hispánská digitální knihovna

Obrázek 51 – Portál Královské knihovny – Švédské národní knihovny – záložka Digitální sbírky

Obrázek 52 – Portál Švýcarské národní knihovny – záložka Digitální sbírky

Obrázek 53 – Portál Britské knihovny

Obrázek 54 – Portál Britské knihovny – Online Gallery

Grafy

Graf 1 – Národní digitální knihovny v Evropě

Seznam příloh

- Příloha 1 – Procentuální zastoupení digitalizovaných jednotek na Europeana podle členských států
- Příloha 2 – Europeana – tabulkové zobrazení výsledků vyhledávání
- Příloha 3 – Europeana – zobrazení výsledků vyhledávání jako seznam
- Příloha 4 – Europeana – informace o jednotce
- Příloha 5 – Europeana – Timeline – zobrazení časové osy
- Příloha 6 – Europeana – Timeline – zobrazení výsledků pro rok 1917
- Příloha 7 – Evropská knihovna – informace o nalezeném online zdroji
- Příloha 8 – Evropská knihovna – úplný záznam zdroje
- Příloha 9 – Evropská knihovna – pokročilé vyhledávání
- Příloha 10 – Evropská knihovna – vyhledávání sbírek podle předmětu
- Příloha 11 – Evropská knihovna – záložka Libraries
- Příloha 12 – Evropská knihovna – verze domovské stránky v českém jazyce
- Příloha 13 – Francouzská digitální knihovna Gallica – blog
- Příloha 14 – Francouzská digitální knihovna Gallica – pokročilé vyhledávání
- Příloha 15 – Francouzská digitální knihovna Gallica – zobrazení výsledků dotazu
- Příloha 16 – Francouzská digitální knihovna Gallica – zobrazení digitálního zdroje
- Příloha 17 – Maďarská elektronická knihovna – prohledávání podle předmětu
- Příloha 18 – Maďarská elektronická knihovna – informace o zdroji
- Příloha 19 – Nizozemská Královská knihovna – portál
- Příloha 20 – Národní digitální knihovna Srbska – vyhledávání
- Příloha 21 – Švýcarská národní knihovna – digitalizované sbírky dostupné přes internet
- Příloha 22 – Britská knihovna – prohlížení dokumentů v online galerii

Přílohy

Příloha 1 – Procentuální zastoupení digitalizovaných jednotek na Europeaně podle členských států [Evropská komise, 2008a]

Austria	0.5
Belgium	0.5
Bulgaria	<0,1
Cyprus	0.1
Czech Republic	<0,1
Denmark	<0,1
Estonia	1
Finland	8
France	52
Germany	1
Greece	2
Hungary	0.5
Ireland	<0,1
Italy	1
Latvia	<0,1
Lithuania	<0,1
Luxembourg	1.5
Malta	<0,1
Netherlands	10
Poland	<0,1
Portugal	0.5

Romania	0.5
Slovakia	<0,1
Slovenia	1.5
Spain	1.4
Sweden	7
UK	10

Příloha 2 – Europeana – tabulkové zobrazení výsledků vyhledávání

The screenshot shows the Europeana search results page for the query "dc_title:forest". The page features the Europeana logo and tagline "think culture" on the left. A search filter sidebar on the left allows refining results by language, country, date, provider, and type. The main content area displays a grid of search results, each with a thumbnail image, a title, a year, and a provider. The results are categorized by media type: All, Texts (68), Images (423), Videos (23), and Sounds (4). The current page is 1 of 10, showing results 1-12 of 511. The results include:

Thumbnail	Title	Year	Provider
	The Forest	1887	Scran
	In Rothiemurchus Forest	1935	Scran
	In Narkunda Forest.	1860	The British Library
	A Forest	1860	The British Library
	Forest management		Scran
	Millennium forest	1997	Scran
	Forest cycle	2001	Scran
	Forest Enterprise	1980	Scran

Příloha 3 – Europeana – zobrazení výsledků vyhledávání jako seznam

The screenshot shows the Europeana search results page for the query 'dc_title:forest'. The page features the Europeana logo and tagline 'think culture' on the left. A search filter sidebar on the left allows refining results by language, country, date, provider, and type, with options to save the search and login/register. The main content area displays a list of search results, each with a thumbnail image, a title, date, and provider. The results are categorized by type: All, Texts (68), Images (423), Videos (23), and Sounds (4). The current page shows results 1-12 of 511. The search results list includes:

- The Forest**: Date: 1887, Provider: Scran
- In Rothiemurchus Forest**: Date: 1935, Provider: Scran
- In Narkunda Forest.**: Date: 1860, Provider: The British Library
- A Forest**: Date: 1860, Provider: The British Library
- Forest management**: Date: 0000, Provider: Scran
- Millennium forest**: Date: 1997, Provider: Scran

Each result entry includes a thumbnail image, a title, date, and provider. To the right of each entry is a small icon representing the item's type (e.g., image, video, sound).

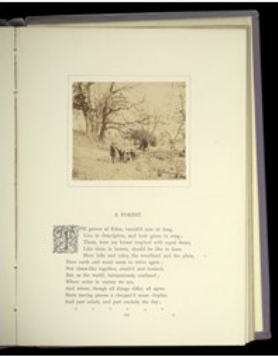
Příloha 4 – Europeana – informace o jednotce

Matches for: dc_title:Forest

[Return to results](#) ← →

Item details

A Forest

1860

Description: This photograph originally formed one half of a stereograph, where two photographs are created from the same exposure and produced on one print. Here, it is used to illustrate a poem, although the photographer, William Grundy, didn't have that purpose in mind when he first conceived the image. Grundy's stereoscopic collection was purchased by the London Stereoscopic Company after his death in 1859.

Provider: The British Library

Language: en

Format: jpeg

Source: The British Library

Rights: Copyright © British Library Board

[More](#)

[View in original context](#)
Open in new window

Related content:

Items

- A Summer Day
- The River
- Rural Pleasures

[See all related items](#)

Actions:

- [Share with a friend](#) →
- [Save to My Europeana](#) →
- [Login](#) | [Register](#)

Příloha 5 – Europeana – Timeline – zobrazení časové osy

results 1 - 20 of 16,989
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 →

2007 2006 2005 **2004** 2003 2002

1999 1998 1983 1982 1981 1980 1979 1978 1977 1976 1975 1972 1970 1968 1967 1966 1965 1961 1960
1959 1958 1955 1950 1945 1940 1939 1937 1936 1935 1934 1933 1932 1931 1930 1929 1928 1927 1926
1925 1924 1923 1922 1921 1920 1919 1918 1917 1916 1915 1914 1913 1912 1911 1910
1909 1908 1907 1906 1905 1904 1903 1902 1901 1900 1899 1898 1897 1896 1895
1894 1893 1892 1891 1890 1889 1888 1887 1886 1885 1884 1883 1882 1881 1880 1879 1878 1877
1875 1870 1860 1850 1801 1500

About us Using Europeana Accessibility Sitemap Terms and conditions Privacy Language policy [Contacts](#) | [Send us feedback](#) co-funded by the European Union

Příloha 6 – Europeana – Timeline – zobrazení výsledků pro rok 1917

1917

ALLIANZA ITALICA

europaena
think culture

Browse through time:

Search

Ante Petravić: Treće studije i portreti; Split 1917

results 1 - 20 of 16,989

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 →

Příloha 7 – Evropská knihovna – informace o nalezeném online zdroji

The screenshot shows the website interface for The European Library. At the top, there is a navigation bar with links for HOME, COLLECTIONS, TREASURES, LIBRARIES, and ORGANISATION. Below this is a search bar and a list of options for refining the search, such as 'search within results' and 'exclude from results'. The main content area displays search results for the query 'bible', showing 115 objects found in the 'Online books, images, maps, music...' category. The first result is detailed, showing the title 'La Bible depuis ses origines jusqu'à nos jours. La Bible dans l'Église catholique / par M. l'abbé Constantin Chauvin, ...', the author 'Chauvin, Constantin (1859-1930)', and various metadata fields like format, type, language, and description. A tooltip is visible over the author's name, offering search refinement options. On the right side, there are sections for 'Services' (SEE ONLINE, LINK to services of, LINK to other services), 'Options' (Save in favourites, Save for reference manager, Send by E-mail, Print), and 'Quick links' (Search all collections from, Browse collections from).

Příloha 8 – Evropská knihovna – úplný záznam zdroje

The European Library
 HOME COLLECTIONS TREASURES LIBRARIES ORGANISATION
 Search Results History Favourites help?

Language: English (eng) Register Login

Options
 search within results
 exclude from results
[Advanced search](#) (more options)
[Change the collections selection](#)

MATCHES FOR:
 ("bible")

YOU ARE SEARCHING IN:
 default list of collections

Online books, images, maps, music...	115
UK British Library integrated catalogue	1000
DE Online catalogue of the German National Library	1863
PT Collections from the National Library of Portugal	253
NL General Catalogue Koninklijke Bibliotheek	3326
FI HELKA - Union catalogue of all Helsinki University libraries	4518
CH HELVETICAT : the catalogue of the Swiss National Library	2388
SI KatNUK: the catalogue of the Slovene National and University Library	699
IT SBN OPAC	3285
FR BN-OPALE PLUS, the catalogue of the Bibliothèque nationale de France	0

Catalogue of the National Library of the Czech Republic - CZ
 1000 objects with ("bible") have been found in 'Catalogue of the National Library of the Czech Republic'.
 # 3 [previous](#) | [return to list](#) | [next](#)

Title Naděje života : Pomůcka ke čtení slova Božího - Roč. 14
Author Církev bratrská
UDC - Subject 284.991
 22.08
 243
Type text
 single work
Language cze
Publisher Praha : Ústřední církevní nakladatelství, 1983
ISBN (Brož.) : 12 Kčs
Issued 1983
Extent 161 s. ; 21 cm

Services
[AVAILABILITY at library](#)
[LINK to services of](#)
 Country
[LINK to other services](#)
[COLLECTION HOMEPAGE](#)

Options
[Save in favourites](#)
[Save for reference manager](#)
[Send by E-mail](#)
[Print](#)

Quick links
[Search all collections from:](#)
 Country
[Browse collections from:](#)
 Country
[previous](#) | [return to list](#) | [next](#)

Inset Window: NKC - Úplné zobrazení záznamu
 Databáze Národní knihovny ČR
 Konec | Přihlášení | Databáze | Dílčí báze | Nastavení | Ota
 Rejstříky | Vyhledávání | Výsledky dotazu | Předchozí dotazy | Sch
 Přidat do schránky | Uložit/odeslat | Získejte JIB
 Zvolte formát: Standardní záznam -- Katalogizační záznam -- Stručný záznam -- Obsah -- MARC

Příloha 9 – Evropská knihovna – pokročilé vyhledávání

The screenshot displays the search interface of The European Library. At the top, the site's name is written in multiple languages. A navigation bar includes links for HOME, COLLECTIONS, TREASURES, LIBRARIES, and ORGANISATION. Below this is a secondary navigation bar with links for Search, Results, History, Favourites, and help?.

The main search area features a search box containing the text "bible" and a SEARCH button. Below the search box is a section for advanced search criteria, including a dropdown menu for "Any field" and input fields for "Title", "Creator", and "Subject". A "RESET" button is located to the left of these fields. A "SEARCH" button is positioned to the right of the input fields.

To the left of the advanced search section, there is a "YOU ARE SEARCHING IN" section with radio buttons for various collection types: default list of collections, maps & atlases, cartography, photographs, posters and images, portraits, children's literature, digitized books, newspapers and periodicals, scientific articles, thesis and dissertations, personal selection, and all collections from: Austria.

To the right of the advanced search section, there is a "choose your own collections:" section with links for "Browse all the collections", "Browse collections from:", "Browse collections by subject", and "Search collections by description". A "Country" dropdown menu is also present.

At the bottom of the page, there is a dark banner stating "The European Library searches the content of European national libraries." Below this banner are two sections: "NEWS" and "THE EUROPEAN DIGITAL LIBRARY TREASURES".

The "NEWS" section includes a date "23/10/2007" and a text snippet: "First time visitors can now view The European Library **User Guide** in 13 languages; [English](#) but also [Danish](#), [Dutch](#), [French](#), [German](#), [Greek](#), [Hungarian](#), [Icelandic](#), [Norwegian](#), [Portuguese](#), [Serbian](#), [Spanish](#), and [Swedish](#). The **User Guide** is designed to help new visitors discover all search possibilities offered by The European Library portal." Below this text is a date "19/09/2007".

The "THE EUROPEAN DIGITAL LIBRARY TREASURES" section includes a date "19/09/2007" and a text snippet: "View [treasure](#) | [More treasures](#)". Below this text is a thumbnail image of a book cover and the text "Buda Chronicle National Library of Hungary".

Příloha 10 – Evropská knihovna – vyhledávání sbírek podle předmětu

The European Library

Det europeiska biblioteket Avrupa Kütüphanesi Eiroopas bibliotek Euroopaa raamatukogu

Language: English (eng) Register | Login

HOME COLLECTIONS TREASURES LIBRARIES ORGANISATION

Browse all the collections Browse collections by subject Search collections by description Content by material help?

Please choose from the subject categories below

- Computers, information and general reference
- Philosophy and Psychology
 - ↳ 100 - Philosophy and Psychology (34)
 - ↳ 110 - Metaphysics (0)
 - ↳ 120 - Epistemology, causation, humankind (0)
 - ↳ 130 - Paranormal Phenomena (0)
 - ↳ 140 - Specific philosophical schools (0)
 - ↳ 150 - Psychology (26)
 - ↳ 160 - Logic (2)
 - ↳ 170 - Ethics (2)
 - ↳ 180 - Ancient, mediaeval, Oriental philosophy (3)
 - ↳ 190 - Modern Western philosophy (5)
- Religion
- Social sciences
- Language
- Science
- Technology
- Arts and recreation
- Literature
- Geography and History

select / deselect all

SAVE

COLLECTIONS FOUND: 34

The descriptions of the following collections and catalogues include **philosophy**. Use the checkbox to select them for advanced searching

select / deselect all

Periodicals
Kungl. biblioteket, National Library of Sweden
 The Swedish National Library's collection of journals and periodicals.
This collection is currently not searchable via this portal but can be accessed by following the hyperlink below
 ▶ [Periodicals](#)

Dissertations
Kungl. biblioteket, National Library of Sweden
 National Library of Sweden's collection of doctoral dissertations - mainly from Swedish universities. Portions of the collections before 1976 may be missing, however, the library is continuously converting entries from the old card catalogue.
This collection is currently not searchable via this portal but can be accessed by following the hyperlink below
 ▶ [Dissertations](#)

Regina - Catalogue of the National Library of Sweden
Kungl. biblioteket, National Library of Sweden
 The catalogue Regina covers approximately two thirds of the National Library of Sweden's collections of books, digital and digitized material, journals, periodicals, maps, pictures, posters, printed music and theses of all subjects. Apart from the deposit collection of Swedish printed material, KB has a large collection of scholarly literature in the humanities and a number of special collections. Before 1976 portions of the collections may be missing in Regina, however, the library is continuously converting entries from the card catalogues. You will not find Manuscripts in Regina.
This collection is currently not searchable via this portal but can be accessed by following the hyperlink below
 ▶ [Regina - Catalogue of the National Library of Sweden](#)

Engraves, Pictures and Photographs
National Library of Spain
 Bibliographic descriptions of the engravings, pictures and photographs contained in the catalogue of the National Library of Spain. It contains the work of different engravers such as Ribera, Goya, Fortuny, Picasso, Durero, Cranach, Rembrandt, Piranesi, Tiepolo, Callot, Nanteuil. The most significant pictures are from El Greco, Velázquez, Murillo,

Příloha 11 – Evropská knihovna – záložka Libraries

The European Library Det europeiska biblioteket Avrupa Kütüphanesi Euroopska knjižnica Az Európai Könyvtár Die Europäische Bibliothek Euroopan kirj

Language: [Register](#) | [Login](#)

HOME **COLLECTIONS** **LIBRARIES** ORGANISATION

The national libraries of Europe

▶ Albania	▶ Lithuania
▶ Armenia	▶ Luxembourg
▶ Austria	▶ Malta
▶ Azerbaijan	▶ Moldova
▶ Belgium	▶ Montenegro
▶ Bosnia and Herzegovina	▶ Netherlands
▶ Bulgaria	▶ Norway
▶ Croatia	▶ Poland
▶ Cyprus	▶ Portugal
▶ Czech Republic	▶ Romania
▶ Denmark	▶ Russia-Moscow
▶ Estonia	▶ Russia-St.Petersburg
▶ Finland	▶ San Marino
▶ The Former Yugoslav Republic of Macedonia	▶ Serbia
▶ France	▶ Slovakia
▶ Georgia	▶ Slovenia
▶ Germany	▶ Spain
▶ Greece	▶ Sweden
▶ Hungary	▶ Switzerland
▶ Iceland	▶ Turkey
▶ Ireland	▶ Ukraine
▶ Italy-Florence	▶ United Kingdom
▶ Italy-Rome	▶ Vatican City
▶ Latvia	
▶ Liechtenstein	

 Czech Republic

Official name:
Národní knihovna České republiky

Příloha 12 – Evropská knihovna – verze domovské stránky v českém jazyce

The screenshot shows the homepage of the European Library in Czech. At the top, the title "The European Library" is displayed in multiple languages. Below the title, there is a language selector set to "Čeština (cze/cse)" and links for "Registrovat" and "Přihlásit". A navigation bar includes "HOME", "SBÍRKY", "KNIHOVNY", and "ORGANISATION". A secondary navigation bar contains "Vyhledávání", "Historie", "Oblíbené", and "Nápověda?". The main search area includes a search bar, a "VYHLEDAT" button, and links for "Pokročilé vyhledávání" and "virtuální klávesnice". Below the search bar, there are search filters under "Vyhledáváte ve:". The filters include checkboxes for "catalogues from national libraries" (checked), "digital collections", "audio and printed music", "obrazy", "rukopisy", "mapy", "journals", "literatura pro děti", "diplomové a dizertační práce", "osobní výběr", and "all collections from:" (set to "Rakousko"). There are also links for "Prohlížet všechny sbírky", "Browse collections from:" (set to "Země"), "Prohlížet sbírky podle předmětu", and "Vyhledávat ve sbírkách dle popisu". At the bottom, there is a banner stating "The European Library searches the content of European national libraries." and three boxes for "NOVINKY - 02/03/09", "EXHIBITIONS", and "VIDEO TUTORIAL".

Příloha 13 – Francouzská digitální knihovna Gallica – blog

BnF

Blog gallica

On en parle...
Gallica au Salon du Livre

13
MARS 2009

SALON DU LIVRE 09
DU 13 AU 18 MARS
PORTE DE VINCENNES
www.salondulivre.com

GRATUIT
pour les
étudiants

Abonnez-vous

- Billets
- Commentaires
- Bloglines
- netvibes

À vos plumes !
Envoyez-nous vos témoignages.

Pages

La 29e édition du **Salon du Livre** se déroule du 13 au 18 mars 2009 à Paris, Porte de

Příloha 14 – Francouzská digitální knihovna Gallica – pokročilé vyhledávání

The screenshot displays the advanced search interface of the Gallica digital library. At the top, the BnF logo and the Gallica brand name are visible, along with navigation links for Home, Français, Español, Accessibility, help, and contact. The page title is "Digital library".

The main search area is titled "Advanced search" and includes a "Search" button. Below this, there are five search criteria, each with a dropdown menu for the field name, a text input box, and a dropdown menu for the search scope:

- Author /Contributor
- Title
- Text
- Table of contents / captions
- Bibliographic record

Each search criterion has a "And" dropdown menu to the left, allowing for complex Boolean searches. The search scope for each criterion is set to "All these words".

Below the search criteria, there are several filter sections:

- Date of publication:** Radio buttons for "before", "in", and "from" followed by input fields for dates.
- Languages:** Checkboxes for All, French, Latin, German, English, Italian, Spanish, Greek, and Chinese.
- Document types:** Checkboxes for All, Book, Image, Periodical, Manuscript, Score, Map, and Sound recording.
- Text mode (Search and display):** A checkbox for "Available".
- Subjects:** Checkboxes for All, Generalities, History & Geography, and Economy & Society.

On the right side of the page, there is a "Custom use" section with the text "Assemble your own digital library and tag your documents" and a "Sign in" button with a "create an account" link below it.

Příloha 15 – Francouzská digitální knihovna Gallica – zobrazení výsledků dotazu

The screenshot displays the Gallica digital library interface. At the top, the BnF logo and the Gallica brand name are visible. The page indicates 12 search results on page 1 of 2. The search results are listed in a central column, with a left sidebar for refining results and a right sidebar for search and custom use options.

Search Results:

- 1** Magna vita S. Hugonis episcopi Lincolniensis : from manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris ([Reprod.]) / [auctore Adamo, monachi Withamiensi] ; ed. by the Rev. James F. Dimock,... - Longmans (London) - 1864
Book. Image mode only
Full bibliographic record | Add to your collection | Get the document on Gallica
- 2** Lulla : [extrait de] Drexel 5612, pp 194-195 [New York Public library] ; Galiard : [extrait de] add. Ms 31392, f. f. 8B-9 [Londres, British Library] / William Byrd, comp. ; Isabelle Nef, clav. -- 1942
Sound recording
Full bibliographic record | Add to your collection | Get the document on Gallica
- 3** Speculum historiae de gestis regum Angliae : from the copy in the Public library, Cambridge. 2. A. D. 872-1066 / Ricardi de Cirencestria ; ed. by John E. B. Mayor,... - Longman (London) - 1863-1869
Book. Image mode only
Full bibliographic record | Add to your collection | Get the document on Gallica
- 4** Speculum historiae de gestis regum Angliae : from the copy in the Public library, Cambridge. 1. A. D. 447-871 / Ricardi de Cirencestria ; ed. by John E. B. Mayor,... - Longman (London) - 1863-1869
Book. Image mode only

Left Sidebar (Refine):

- My initial search
- Advanced search: Title includes all these words : library
- Search within the results: [input field] [Ok]
- Type of document
- Author
- Publication date
- Language
- Themes
- Text mode: Loading ...
- Provenance
- Access types

Right Sidebar (Search):

- Search: [input field] [Ok]
- Advanced search
- Custom use: Assemble your own digital library and tag your documents. [Sign in] [create an account]

Příloha 16 – Francouzská digitální knihovna Gallica – zobrazení digitálního zdroje

The screenshot displays the Gallica digital library interface. At the top, the BnF logo and the Gallica name are visible, along with navigation links for Home, Français, Español, Accessibility, help, and contact. A red banner at the top right reads "Digital library". Below this, a breadcrumb trail shows "Home > 12 Results page 1 of 2 > Consultation".

The main content area is divided into three columns:

- Left Column:** Contains a document title "The Itineraries of William Wey, fellow of Eton College, to Jerusalem, ... Wey, William (1407?-1476), 1857" with a "Full record" link. Below this are sections for "Search this document" (noting that only an image is available) and "Browse by" (with options for Page and Thumbnail).
- Center Column:** Features a document viewer. At the top, there are display options (Display, Gallery, Normal, Full screen) and icons for printing, email, and saving. A "Go page" field is set to "11" with an "OK" button. The page number "page 11 (screen 5 of 199)" is shown. The document text is displayed in a serif font, starting with "ii INTRODUCTION." and followed by a Latin quote and an English translation. The English text reads: "Here, it is observable, that while Eton College is called simply St. Mary's in the earlier Itinerary, it is in the later designated as St. Mary's and St. Nicholas's, of which joint dedication no trace is to be found in the Charter, Statutes, or Annals of Eton College, but which William Wey seems to have borrowed from the sister foundation at Cambridge, to which it of right belongs. This inaccuracy of name does not, however, in any way invalidate the statement that William Wey, B.D. was a Fellow of Eton. Eton College was founded by Henry VI. and incorporated A.D. 1442. In the Charter, dated Shene, 11th October, 19th of Henry VI. the name of William Wey does not occur as one of the original Fellows, under Provost Sever,—with John Kette, clerk, William Haston and William Dene, fellows and priests,—nor can I ascertain on what authority Harwood introduces him into the list of Fellows appointed by the Founder (Alumni Etonenses, p. 51). He is said
- Right Column:** Contains a search bar with an "OK" button and a link to "Advanced search". Below this is a "Custom use" section with a link to "Sign in create an account" and buttons for "About this document", "Add a Tag", and "Add this document". At the bottom, there is a "Permalink on this document" link.

Příloha 17 – Maďarská elektronická knihovna – prohledávání podle předmětu

The screenshot displays the 'Hungarian Electronic Library' interface. At the top, it features the text 'Natural Sciences, Mathematics' and 'Hungarian Electronic Library'. Below this is a section titled 'RECOMMENDED SOURCES IN THIS CATEGORY:' which includes six book covers with their respective titles: 'Csillagászati tankönyv', 'Utazások térben, időben és téridőben', 'Magyarország barlangjai', 'Dialógusok a matematikáról', 'A drágakövek', and 'Az állatok világa'. The URL 'mek.oszk.hu' is visible on the left. Below the recommendations, there are sorting options: 'Sort hits:' with buttons for 'by title', 'by author', 'by date', and 'help'. The main content area is divided into three columns of search filters, each with a 'search' button:

- Medicine, Veterinary medicine**
 - Medicine (general)
 - Public Health (general)
 - Life Style, Health, Illness
 - Anatomy, Physiology
 - Internal Medicine
 - Oncology
 - Surgery
 - Urology
 - Ophthalmology
 - Dentistry
 - Psychology
 - Psychiatry
 - Alcohol and Drug Addiction
 - Gynecology and Obstetrics
 - Pediatrics
 - Gerontology
 - Alternative Medicine
- Biology, ethology**
 - Biology (general)
 - Human Biology
 - Zoology
 - Botany
 - Paleontology
 - Microbiology
 - Genetics
 - Ethology
 - Ecology
 - Animal Husbandry
 - History of Biology
- Nature and environment protection**
 - Environmental Protection (general)
 - Water Pollution, Sewage
 - Soil Pollution
 - Air Pollution
 - Climate Change
 - Waste Economy
 - Environmentally Sound Technologies
 - Environmental Economy
 - Green Movements
 - Nature Protection
 - History of Environmental Protection

Příloha 18 – Maďarská elektronická knihovna – informace o zdroji

	<p style="text-align: center;">Tasnádi Kubacska András Gyűjtés hegyen-völgyön</p> <p style="text-align: center;"><i>Földtudományok, földrajz/Geokémia, ásványtan</i> (<i>ásványgyűjtés, növénygyűjtés, állatpreparálás, akvarisztika</i>)</p>													
<p>SZERZŐI JOGOK</p>	<p>"Növényt, bogarat, lepkét, csigát, kagylót vagy ásványt gyűjt ma minden iskolás gyerek. Kevés pénzzel, sok kitarással, szorgalommal és türelemmel bárki maradandó értékű gyűjteményt teremthet. Ezek részére irtam könyvemet, nem szakembereknek."</p>	<p>FÜLSZÖVEG</p>												
<p>KATALÓGUS-CÉDULA</p>	<p style="text-align: center;">MEGTEKINTHETŐ VERZIÓK: súgó</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>HTML</td> <td>Word</td> <td>RTF</td> <td>PDF</td> <td>LIT</td> <td>JPEG</td> </tr> <tr> <td>.</td> <td>4797 kbyte</td> <td></td> <td>5840 kbyte</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	HTML	Word	RTF	PDF	LIT	JPEG	.	4797 kbyte		5840 kbyte			<p>OLVASÓI VÉLEMÉNYEK</p>
HTML	Word	RTF	PDF	LIT	JPEG									
.	4797 kbyte		5840 kbyte											
<p>KERESÉS A MEK-BEN</p>	<p style="text-align: center;">ZIP-PEL CSOMAGOLT VERZIÓK: súgó</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>HTML</td> <td>Word</td> <td>RTF</td> <td>PDF</td> <td>DVI</td> <td>Egyéb</td> </tr> <tr> <td>1070 kbyte</td> <td>4198 kbyte</td> <td></td> <td>5791 kbyte</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	HTML	Word	RTF	PDF	DVI	Egyéb	1070 kbyte	4198 kbyte		5791 kbyte			<p>KAPCSOLÓDÓ OLDALAK</p>
HTML	Word	RTF	PDF	DVI	Egyéb									
1070 kbyte	4198 kbyte		5791 kbyte											
<p>KÖNYVKERESÉS</p>	<p>INFORMÁCIÓ 2004-10-05 FORRÁS</p>	<p>SZÁMLÁLÓ: 14218</p>												
<p>URL: http://mek.oszk.hu/02100/02126 URN: http://nbn.urn.hu/N2L?url:nbn:hu-4110</p>														
<p>hátra</p>	<p>MDS checksum</p>	<p>előre</p>												

Příloha 19 – Nizozemská Královská knihovna – portál

[Contact](#) [Search this website](#) [Overmap](#) [Print](#) [Deze pagina in Nederlands](#)

Koninklijke Bibliotheek

National library of the Netherlands

News [RSS](#) [→](#)

Royal decoration for founder of KB's e-Depot

Tools & trends: International Conference on Digital Preservation at the occasion of the retirement of J. Steenbakkers

Publication: Rand report on digital preservation

Medieval manuscripts in the Netherlands on the web

About the KB [→](#)

- [Organisation and policy](#)
- [Vacancies](#)
- [e-Depot and digital preservation](#)
- [Digitisation](#)
- [Preservation](#)
- [Projects and services](#)

Library [→](#)

- [Search in catalogues and databases](#)
- [Ask a librarian](#)
Faq, e-mail and chat
- [User data/Identification](#)
- [Order forms](#)
Request copies of articles or request a book from other libraries

- [Address and opening hours](#)
- [KB-pass](#)
- [How to use the library](#)

Exhibitions & collections [→](#)

Koopman Collection [→](#)

A unique collection of French literary works of the 20th century in words, sound and vision.

- [Special collections](#)
- [Web exhibitions](#)

- [KB-publications](#)

Memory of the Netherlands [→](#)

This website is a extensive digital collection of illustrations, photographs, texts, film and audio fragments.

Picture books 1810-1950 [→](#)

See 650 picture books in the Memory of the Netherlands

Barren regions [→](#)

Příloha 20 – Národní digitální knihovna Srbska – vyhledávání

The screenshot shows the search page of the Digital National Library of Serbia. The header features the library's logo on the left, the title "Digital National library of Serbia" in the center, and navigation links for Home, Search, and Contact on the right. A date "2009/03/15" is displayed below the logo. The left sidebar lists various collection categories such as Cyrillic manuscripts, Epic national poetry, Old and rare books, Books, Newspapers and magazines, Cartographic materials, Engravings and art material, Photographic documents, Posters and documentary material, Printed music and sound records, and Catalogs and bibliography. The main content area is titled "Search" and includes a search bar, a dropdown menu set to "by all fields", and a "Search" button. Below the search bar, there is a section "Select collections for search:" with a list of collections, each preceded by a checked checkbox. To the right of this list is a "SEARCH EUROPE'S NATIONAL LIBRARIES" widget with a search input field and a "Search" button.

2009/03/15

Home Search Contact

Digital National library of Serbia

Search

Search all collections:

by all fields Search

Select collections for search:

- collection of cyrillic manuscripts
- collection of old and rare books
- collection of books
- collection of newspapers and magazines
- collection of cartographic materials
- collection of engravings and art material
- collection of photographic documents
- collection of Posters and documentary material
- collection of printed music and sound records
- collection of miscellaneous collection

SEARCH EUROPE'S NATIONAL LIBRARIES

Die Europäische Bibliothek L
os The European Library De l
uropeos La Biblioteca Europe

Enter a title, person or subject

Search

Příloha 21 – Švýcarská národní knihovna – digitalizované sbírky dostupné přes internet

Bundesverwaltung admin.ch
Eidg. Departement des Innern EDI
Schweizerische Nationalbibliothek NB

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Startseite | Übersicht | Kontakt | Index

Deutsch | Français
Italiano | English

Aktuelles Themen **Sammlungen** NB Professionell Dokumentation Dienstleistungen Die NB

Suchen in NB

[erweiterte Suche](#)

zur Druckversion

Digitalisierte Sammlungen über Internet

[Journal de Genève](#)
[HelveticArchives](#)
[Dürrenmatts Bildwerke](#)
[Schweizer Plakate](#)

Journal de Genève

Die Digitalisierung des Journal de Genève ist das Ergebnis einer Zusammenarbeit zwischen der Schweizerischen Nationalbibliothek, der Zeitung Le Temps und der Bibliothèque de Genève. Die Fondation de Famille Sandoz, Mirabaud et Cie und Publigroupe haben das Projekt finanziell unterstützt.

Die durch James Fazy gegründete schweizerische Tageszeitung erschien zum ersten Mal am 6. Januar 1826 und ihre letzte Ausgabe trug das Datum des 28. Februars 1998. Die gesamte Sammlung umfasst 550'000 Druckseiten, was 2'000'000 Artikeln entspricht.

Die Tageszeitung kämpft von Beginn an für einen Liberalismus mit

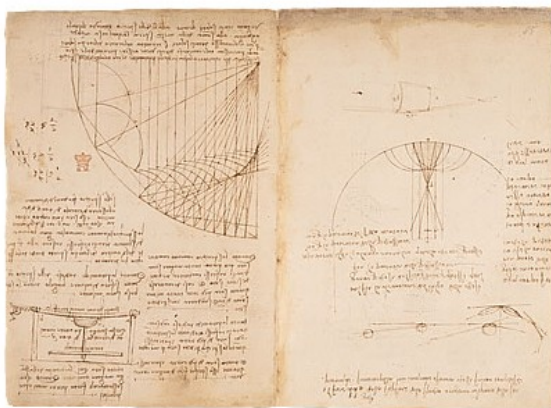
Geschichte der Bibliothek
Die digitalen Sammlungen
Digital entstandene Sammlungen
Digitalisierte Sammlungen
Zugänglich über Internet
Zugänglich in der NB
Digitalisierungsprojekte
Nationale Zusammenarbeit
Internationale Portale
Die NB als FLAG-Einheit

Links

- Archives historiques Le Temps [L](#)
- HelveticArchives [L](#)
- Dürrenmatt, Friedrich (1921-1990) ** Inventar der Bilderwerke [L](#)
- Schweizer Plakatsammlung [L](#)

Příloha 22 – Britská knihovna – prohlížení dokumentů v online galerii

The Leonardo Notebook - Pages 7 and 8

Copyright © The British Library Board

[Enlarged image \[56kb\]](#)
[Full page image \[200kb\]](#)

[Enlarged image \[34kb\]](#)
[Full page image \[198kb\]](#)

- [Audio](#)

Studies of mirrors ff.84v-85

Making use of the work of medieval authors, such as the 13th-century philosophers Witelo from Silesia and John Pecham, Archbishop of Canterbury, Leonardo undertook detailed studies on optics and the investigation of mirrors.

The notes and diagrams on these pages come from a series of studies of reflections from curved mirrors. Note that the drawings and notes on the right-hand page are entered upside down.

